

AUTTAJA JA RASKAAN TYÖN RAATAJA

Millaisia repertuaareja sijaisvanhemmuudesta rakennetaan Internet- keskustelupalstalla?

MINNA MARKULA

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkimuksen laitos

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2010

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkimuksen laitos

MINNA MARKULA: Auttaja ja raskaan työn raataja. Millaisia repertuaareja sijaisvanhemmuudesta rakennetaan Internet-keskustelupalstalla?

Pro gradu -tutkielma, 85 s.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Tarja Pösö

Huhtikuu 2010

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sijaisvanhemmuutta ja sitä, miten sijaisvanhemmuudesta puhutaan Internetin keskustelupalstalla ja millaisia sijaisvanhemmuuden repertuaareja keskustelupalstalta on löydettävissä. Tutkielmaa ohjaa myös julkisuuden käsite. Internetin keskustelupalstoja tarkastellaan (puoli)julkisina areenoina, joilla tuodaan perhettä ja vanhemmuutta yksityisen piiristä julkisen piiriin.

Tutkimukseni empiirisessä osiossa analysoin Internet-keskustelupalstalle kirjoitettuja tekstejä sijaisvanhemmuuteen liittyen. Tutkimusaineisto koostuu keskustelupalstalle kirjoitetusta 19 keskusteluketjusta, joihin sisältyy 249 yksittäistä viestiä. Tutkimusmenetelmänä on diskurssianalyysi.

Tarkastelin, millaisia erilaisia repertuaareja Internet-keskustelupalstalta on löydettävissä ja miten ne rakentuivat keskusteluissa. Diskurssianalyysin avulla löysin seitsemän erilaista repertuaaria, jotka olen nimennyt: *oikean vanhemman, auttajan, raskaan työn raatajan, kunnollisen ihmisen, ei-oikean vanhemman, ammatillisen vanhemman ja tehtävään soveltumattoman repertuaareihin.*

Tutkimukseni tulosten perusteella sijaisvanhemmuus rakentuu monella eri tavalla ja siihen liittyy monia vastakkaisia näkemyksiä. Toisaalta sijaisvanhempia pidettiin hyvinä ihmisinä, jotka ovat ottaneet toisten vanhempien lapsen hoitaakseen ja toisaalta sijaisvanhempia pidettiin taas oman edun tavoittelijoina, jotka pitivät lapsia vain rahan takia. Sijaisvanhemmuus voitiin nähdä oikean vanhemmuuden kaltaisena, mutta joissakin repertuaareissa sijaisvanhemmille ei taas annettu vanhemman statusta. Sijaisvanhemmuus voitiin nähdä myös työn kaltaisena sekä raskaana ja rankkana asiana.

Avainsanat: sijaisvanhemmuus, julkisuus, diskurssianalyysi, Internet, keskustelupalstat

University of Tampere

Department of Social Work Research

MINNA MARKULA: Helper and Hard Worker. What kind of repertoires are seen to be in Internet discussions?

Master`s Thesis, 85 pages

Supervisor: Tarja Pösö

Social Work

April 2010

The aim of this work is to study foster parenting and more precisely, how they speak about foster parenting in a discussion board in Internet and what kind of repertoires can be found from a discussion board. This work guides also the concept of publicity. I study about discussion boards of Internet like (half) public arenas where family and parenthood bring from the private area to the public area.

In the empirical part of my work I analyzed Internet discussions referred to foster parenting. The research material consists of 19 discussions. It includes 249 individual messages. The method of this study is discourse analysis.

I study what different kind of repertoires were to be found from a discussion board and how they were represented in the discussions. Seven different kinds of repertoires were identified, named as: *the real parent*, *helper*, *hard worker*, *respectable person*, *the unreal parent*, *professional parent* and *unsuited* repertoires.

The results of the study show that foster parenting constructs in many different ways. It includes many opposed views. On the one hand foster parents were tagged as good people who have taken care of a child of other parents and on the other hand they were tagged as aspirant of their own interest who took care of children because of money. Foster parenting were been seen like the real parenting but in some repertoires foster parents have not been given a status of parent. Foster parenting could be seen also like a work and hard and heavy thing.

Keywords: foster parenting, publicity, discourse analysis, Internet, discussion board

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Sijaisvanhemmuuden sisällöt	4
2.1 Sijaishuollon ja perhehoidon juridinen ulottuvuus.....	4
2.2 Sijaislasten ja sijaisvanhempien suhteet	8
2.3 Kahdet vanhemmat?	11
2.4 Erilaista vanhemmuutta?	16
2.5 Miksi sijaisvanhemmaksi?.....	19
2.6 Sijaisvanhemmuus työnä.....	21
3 Julkinen vanhemmuus	25
3.1 Julkisen ja julkisuuden käsitteet	25
3.2. Perhe julkisuuden valokeilassa.....	27
4 Tutkimuskysymykset, aineisto ja analyysi	30
4.1. Sijaisvanhemmuus-keskustelupalsta	30
4.2. Internetin keskustelupalstan viestit tutkimusaineistona.....	32
4.3. Tutkimusaineiston keruu ja eettiset kysymykset	36
4.4 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä.....	40
4.5. Analyysin käytännön toteutus	42
5 Sijaisvanhemmuuden repertuaarit	44
5.1 Oikean vanhemman repertuaari.....	44
5.2. Auttajan repertuaari	48

5.3. Raskaan työn raatajan repertuaari.....	51
5.4. Kunnollisen ihmisen repertuaari.....	55
5.5. Ei-oikean vanhemman repertuaari.....	57
5.6. Ammatillisen vanhemman repertuaari.....	61
5.7. Tehtävään soveltumattoman repertuaari.....	63
5.8. Yhteenveto repertuaareista	66
6 Johtopäätökset ja pohdinta	71
LÄHTEET	79

1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkielmassa kiinnostus kohdistuu sijaisvanhemmuuteen. Pyrkimyksenäni on tarkastella sijaisvanhemmuutta ja sen esiintymistä Internet-keskustelupalstalla. Pysin diskurssi-analyysin keinoin erittelemään sijaisvanhemmuuden repertuaareja, joita esiintyy keskustelupalstalla. Pro gradu -tutkielmani tekoprosessi lähti liikkeelle halusta ymmärtää sijaisvanhemmuutta syvällisemmin. Ensimmäinen tavoite, jonka tutkimukselleni asetin, oli lisätä tietoa sijaisvanhemmuudesta. Tavoite sai alkunsa pohdinnoista, joita olin sosiaalityöntekijänä toimiessani tehnyt.

Mietin tutkielmaprosessini alussa, millä keinoin saisin tavoitteeni toteutettua. Pohdin sijaisvanhempien haastattelemista tai että olisin pyytänyt heitä kirjoittamaan tarinoita omasta elämästään sijaisvanhempina. Lopulta päädyin, aineiston saatavuudenkin vuoksi, mutta ennen kaikkea aineiston rikkauden ja luonnollisuuden takia käyttämään aineistona Suomi 24-sivuston Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstan tekstejä. Aluksi seurailin palstaa ja tutustuin aiheisiin, joista siellä kirjoitettiin. Tällöin huomasin potentiaalin, mitä palstalla oli tutkimusaineiston keruuta ajatellen. Keskustelupalstojen tutkimisessa minua viehättää niistä kerätyn aineiston luonnollisuus ja kaunistelemattomuus. Keskustelupalstalta kerättyä aineistoa ei ole tuotettu tietoisesti tutkimuksen tarpeisiin vaan se on syntynyt keskustelijoiden omista lähtökohdista ja tarpeista käsin.

Internet on nykyään monelle ihmiselle luonnollinen väline, jonka avulla voi muun muassa keskustella muiden ihmisten kanssa, käydä kauppaa ja pelata pelejä. Internetin erilaiset keskustelupalstat ovat saavuttaneet suuren suosion. Keskustelupalstoja on laidasta laitaan ja mitä erilaisimmista aiheista on mahdollista keskustella. Erilaisille ihmisryhmille on myös omat keskustelupalstansa: äidit, isät, lapsettomat ja ateistit voivat kukin keskustella omalla palstallaan. Yksi tärkeä tekijä keskustelupalstojen suosiossa on anonymiteetti. Keskustelupalstoilla ei tarvitse esiintyä omana itsenään ja itsestään voi paljastaa juuri sen verran kuin itse haluaa. Vaikeista asioista voi olla helpompaa puhua keskustelupalstalla kasvottomana kuin kasvokkain toisen ihmisen kanssa. Internetin keskustelupalstat voivat olla myös vertaistuen lähteitä ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen paikkoja.

Omassa työssäni sosiaalityöntekijänä olen kohdannut sijaisperheitä ja kiinnostukseni tutkia sijaisvanhemmuutta onkin lähtenyt sieltä. Sijaisvanhemmuus on vanhemmuuden muoto, joka rakentuu monella eri tavalla. Jotkut sijaisvanhemmista ovat kuin *oikeat* vanhemmat ja joillekin sijaisvanhemmuus on työ ja ammatti. Sijaisvanhemmuuteen kuuluu tekijöitä, jotka eivät yleensä liity *tavalliseen* vanhemmuuteen. Yhteistyö sosiaalitoimen ja biologisten vanhempien kanssa ovat muun muassa tällaisia tekijöitä. Sijaisvanhemmuutta ei ole tutkittu Suomessa kovin paljon. Sen vuoksikin näen tarpeellisenä tuottaa lisää tutkimustietoa sijaisvanhemmuudesta.

Huostaan otettuja lapsia sijoitetaan yhä enemmän laitoksiin perhehoidon osuuden koko ajan pienentyessä (Lastensuojelu 2007). Julkisesti, muun muassa Tampereen seutukunnan alueella, on puhuttu paljon sijaisperhepulasta ja tarpeesta rekrytoida sijaisperheitä lisää. Perhehoidon osuutta pyritään lisäämään koko ajan ja myös nuoria pyritään sijoittamaan yhä enemmän perheisiin. Kiinnostavaa on se, miksi laitoshoidon osuus kasvaa, vaikka pyrkimykset ovat toisen suuntaiset. Mitkä ovat syyt sijaisperhepulaan? Ovatko lapset ja nuoret vaikeahoitaisempia, jonka vuoksi sijaisperheet eivät pärjää heidän kanssaan, saavatko sijaisperheet liian vähän tukea työhönsä vai eikö sijaisvanhemmuus näyttäyty houkuttelevana vaihtoehtona? Näen tarpeellisenä tutkia sijaisvanhemmuuden repertuaareja Internetin keskustelupalstalla, jotta näkisi, miten sijaisvanhemmuudesta puhutaan ja mitä nämä puhetavat kertovat sijaisvanhemmuudesta. Aineistosta löytyneiden repertuaarien avulla voidaan nähdä, mitä sijaisvanhemmuudesta ajatellaan (julkisesti) ja miten tämä käsitys vaikuttaa muun muassa sijaisvanhemmuuden arvostukseen. Olemalla tietoinen siitä, mitä sijaisvanhemmuudesta ajatellaan ja mitä siitä puhutaan, voidaan kehittää perhehoitoa sekä kumota sijaisvanhemmuudesta olevia ennakkokäsityksiä. Muun muassa sijaisperheitä rekrytoidessa on hyvä tiedostaa, millaisia ennakkokäsityksiä sijaisvanhemmuudesta on ja miten niitä voisi muuttaa. Vahvat ennakkokäsitykset voivat jopa estää joitakin perheitä ryhtymästä sijaisvanhemmiksi.

Aloitin tutkielmani esittelemällä toisessa luvussa sijaisvanhemmuuden sisältöjä. Käytän luvussa kirjallisuutta, joka taustoittaa sijaisvanhemmuutta ja tuo esille tekijöitä, jotka ovat olennaisia ja tärkeitä sijaisvanhemmuudessa. Tutkielmani kolmannessa luvussa esittelen julkisuuden käsitettä, joka ohjaa tutkielmaani tarkastelemaan Internet-keskustelupalstaa, jolta keräsin aineistoni, (puoli)julkisena areenana, jolla keskustellaan sijaisvanhemmuudesta. Perhe on tavallisesti nähty yksi-

tyispiiriin kuuluvana asiana, mutta nykyään perhettä tehdään kuitenkin yhä enemmän julkiseksi asiaksi. Kiinnostavaa on se, mitä asioita sijaisvanhemmuudesta tuodaan julkisuuteen ja mitä sijaisvanhemmuudesta puhutaan julkisesti.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimuskysymystäni sekä tutkimusasetelmaani ja tutkimusprosessini etenemistä. Tutkielmani metodologisten valintojen taustalla vaikuttava tietokäsitys on sosiaalinen konstruktionismi, johon olen yhdistänyt diskurssiivisen viitekehyksen. Aineiston analyysistä kertovassa viidennessä luvussa erittelen aineistostani löytämää seitsemää erilaista repertuaaria. Viimeisessä eli kuudennessa luvussa vedän yhteen tuloksiani ja peilaan niitä teoriaosuuteeni.

2 Sijaisvanhemmuuden sisällöt

Suomalaista tutkimusta sijaisvanhemmuudesta on tehty melko vähän. Sijaishuollon tutkimuksissa on keskitytty enemmän lapsiin kuin vanhempiin (Andersson 2001). Pro gradu -tutkielman tekijöitä sijaisvanhemmuus aiheena taas on kiinnostanut jonkin verran. Sijaisvanhemmuutta ja sijaisperheitä sekä perhehoitoa on suomalaisessa tutkimuksessa lähinnä sivuttu lastensuojelua käsittelevässä kirjallisuudessa, mutta myös ”varta vasten” näistä aiheista tehtyä tutkimusta löytyy. Teoreettisena viitekehyksenäni tutkielmassani on sijaisvanhemmuus ja sen sisällöt sekä julkisuuden teema, jota esittelen seuraavassa luvussa. Tarkoituksena on vanhemmuuden sisältöjen tutkiminen sijaisvanhemmuuden kehyksessä, jossa kohtaavat lain antamat normit sijaisvanhemmuudelle, biologisten vanhempien vanhemmuus, sijaisvanhemmuus vastaan tavallinen vanhemmuus, suhde sijoitettuun lapseen, sijaisvanhemmuuden motiivit sekä sijaisvanhemmuus työnä.

2.1 Sijaishuollon ja perhehoidon juridinen ulottuvuus

Lastensuojelu, sijaishuolto ja perhehoito ovat juridisesti säänneltyä toimintaa ja laki antaa puitteet, joiden mukaan sijaishuoltoa ja perhehoitoa on toteutettava. Laissa ei tunneta ollenkaan termiä sijaisvanhemp. Laissa puhutaan perhehoidosta ja perhehoitajista. Käytän kuitenkin tässä tutkimuksessani pääasiassa nimitystä sijaisvanhemp, koska sitä käytetään yleisesti arkisessa kielessä ja sen merkitys on tunnetumpi.

Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Lapsen vanhempien tai huoltajien on turvattava lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1 §). Aina lapsen vanhemmat eivät pysty kuitenkaan turvaamaan lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Tällöin kuvaan voi tulla mukaan lastensuojelu ja lapsen edun toteutumisen kannalta vaadittavat toimenpiteet.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät aina riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja kasvua. Huostaanottoa ryhdytään valmistelemaan, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidet-

tävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §). Huostaanoton kriteereiden täytyessä kunnan tulee järjestää lapselle sijaishuolto. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevat asiat. Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista, asian ratkaisee hallinto-oikeus. (Mt., 43 §.)

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarus-suhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 49–50 §.) Itse sosiaalityön kentällä toimiessani olen havainnut, että edelleen elää vallitsevana ajatus, jonka mukaan pienet lapset sijoitetaan perhehoitoon, kun taas nuoret tai psyykkisesti sairaat lapset tai nuoret sijoitetaan laitokseen.

Sijoitusprosessin onnistuminen ja oikean sijoituspaikan etsiminen voi olla vaikeaa. Näiden asioiden toteutuminen vaatii sosiaalityöntekijältä paljon selvitettäviä ja huomioonotettavia asioita. Onnistuneessa sijoitusprosessissa tarvitaan suunnitelmallisuutta, moniammatillista arviointia ja huolellista tiedonkeruuta, jotta lapsi pääsisi itselleen sopivimpaan sijaishuoltopaikkaan. Tavoitteena on lisäksi taata suotuinen alkua hyvälle hoidolle ja kasvatukselle. Toivottavaa olisi, että lapsi pääsisi kerralla oikeaan sijaishuoltopaikkaan ja välttyisi paikasta paikkaan ”pompottelulta”. (Laaksonen 1998, 260–261.) Hyvään sijoitusprosessiin kuuluu kokonaisuuden ottaminen huomioon, sillä lapsi ei elä yksin vaan on osa perhettään ja ympäröivää verkostoaan. Sijoituksessa tulisi pohtia lapsen kiintymyssuhteita, elämäntilannetta ja kehitystä kokonaisuutena, johon sisältyy myös biologisen perheen ja sijaisperheen elämäntilanteen tarkastelu. (Pasanen 2004, 55.) Mirja Kallandin ja Jari Sinkkosen (2001) tutkimuksen mukaan vaikuttavin tekijä onnistuneelle sijoitukselle on sijaisperheen hyvät voimavarat ja toisena sijaisperheen saama tuki omalta suvulta. Muita vaikuttavia tekijöitä on riittävä koulutus sekä tuki sosiaalityöntekijältä. Kallandin ja Sinkkosen tutkimuksen toimeksiantajana on Pelastakaa Lapset ry ja tutkimuksessa tutkittiin yhteensä 234 perhesijoitusta. (Mt., 522). Lastensuojelulain (417/2007) 52 §:n mukaan lapsen asioista vastaa-

van- tai muun lastensuojelun sosiaalityöntekijän tulee tehdä yhteistyötä sijaishuoltoapaikan, sijoitetun lapsen sekä hänen vanhempiensa kanssa hoidon jatkuvuuden turvaamiseksi. Sosiaalityöntekijän tulee lisäksi tukea sijaisvanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Vaikka sijaishuolto on juridisesti vahvasti määritelty, sillä on myös toinen puoli. Tarja Pösö (2004) sanoo, että sijaishuoltoa tulee tarkastella muunakin kuin juridisena toimintana. Sijaishuoltoa on myös muun muassa sijoitettujen lapsien arjen ympäristö, koti, samanaikaiset vanhemmuussuhteet, ammatillisen toiminnan kenttä ja arjen järjestelyt. Sijaishuollon tehtävänä on lasten arjen ja siihen liittyvän hoivan, kasvatuksen ja huolenpidon mahdollistaminen. Pösö pohtii, pitääkö arjen mahdollistamista riittävänä tehtävänä sijaishuollolle, koska sijaishuollon tehtäväksi voidaan esittää myös hoitaminen, kuntouttaminen ja kasvattaminen. (Mt., 202–203; 207)

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 25 §:n mukaan perhehoidon tarkoitus on antaa perhehoidossa olevalle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Perhehoidossa on keskeistä, että se on toteutettavissa pienehköissä yksiköissä. Hoidettavien lukumäärällä halutaan vetää raja laitoshuoltoon (Helminen 1998, 51).

Perhehoitajalain (312/1992) 1 §:n mukaan perhehoitajalla tarkoitetaan laissa henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan perhehoitoa. Perhehoitoa voidaan antaa, lastensuojelulain mukaisesti sijoitettujen lapsien lisäksi, muun muassa kehitysvammaisille. Toimeksiantosopimuksen voidaan sanoa olevan juridisesti perhehoidon perusasiakirja.

Toimeksiantosopimuksessa tulee sopia seuraavista asioista:

- 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä
- 2) perhehoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön käyttövarojen kustannusten korvaamisesta
- 3) perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien kustannusten korvaamisesta
- 4) hoidon arvioidusta kestosta

- 5) perhehoidossa olevan henkilön oikeuksista, tukitoimista ja harrastustoiminnasta sekä näiden toteuttamiseksi vaadituista tarpeellisista toimenpiteistä
- 6) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta
- 7) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta
- 8) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta (Perhehoitajalaki 312/1992, 4 §.)

Sijaisvanhemmalla on oikeus saada hoidostaan palkkiota, joka on vähintään 300 euroa yhtä hoitettavaa kohden kuukaudessa. Lisäksi sijaisvanhempi saa korvauksen (=kulukorvaus) perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. (Laki perhehoitajalain 2 §:n ja 3 §:n muuttamisesta 948/2006, 2-3 §.)

Perhehoitajaksi ryhtyminen ei edellytä varsinaista koulutusta, mutta perhehoitajalain 1 §:n mukaan perhehoitajan tulee olla henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhekodissa voidaan kuitenkin samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina, jollei ainakin toisella perhehoitajalla ole tehtävään soveltuvaa koulutusta ja riittävää kokemusta hoito- tai kasvatustehtävistä (Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 26 a §). Perhehoidosta vastaavan kunnan tulee antaa perhehoitajalle tarvittavaa valmennusta ja koulutusta (Perhehoitajalaki 7 §). Suomessa sijaisvanhempia valmentavana koulutuksena käytetään Pesäpuu ry:n toteuttamaa PRIDE-ohjelmaa. PRIDE on adoptio – ja sijaisvanhemmille tarkoitettua ryhmämuotoista koulutusta, jota vetää sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhempi/adoptiovanhempi -työpari. Koulutuksen tavoitteena on muun muassa antaa riittävästi tietoa sijais- ja adoptiovanhemmuudesta sekä tarjota lapselle pääsy hyvin valmennettuun perheeseen. (Pesäpuu 2009.)

Lapsia voidaan sijoittaa myös sukulaisperheisiin. Sukulaissijoituksiin liittyy ennakkoluuloja ja vahvoja asenteita. Toisaalta oma perhe nähdään parhaana kasvualustana ja luonnollisena turvana, mutta toisaalta suvun sanotaan olevan pahin. Sukulaissijoitukset voivat aiheuttaa katkeruutta puolin ja toisin, sillä hoitosuhteeseen tulee mukaan perheen ja suvun suhdehistoria. Jos esimerkiksi isoäiti ottaa hoitaakseen oman tyttärensä lapsen, hän joutuu pohtimaan, onko itse ollut tarpeeksi hyvä äiti ja saattaa kokea, että hänen pitää nyt paikata oman tyttärensä huonoa äitiyttä. Myös vihan ja katkeruuden tunteet voivat olla läsnä. (Heino 2001, 3.)

Sijoitettujen lapsien määrä on tasaisesti kasvanut vuosien 1991–2007 välillä. Viime vuosina huostaanottojen määrä on kasvanut 2-6 prosenttia vuosittain. (Lastensuojelu 2007.) Huostaanoton syistä ei kerätä valtakunnallisesti tietoa, mutta useat isot kaupungit keräävät syytietoja. Yleisimpiä huostaanoton syitä ovat olleet vanhempien/lasten mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö. (Tilastokeskus 2007, 386.) Mirja Kallandin ja Jari Sinkkosen (2001, 517) tutkimuksen mukaan 76 prosentilla huostaan otetun isällä, äidillä tai molemmilla oli ongelmana alkoholin väärinkäyttö.

Uusimman tiedon mukaan Suomessa on huostaan otettuja lapsia 10207. Sijoitetuista 34 prosenttia oli perhehoidossa, 50 prosenttia laitoshuollossa ja 15 prosenttia muussa huollossa. Perhesijoitusten osuus on laskenut koko ajan ja laitoshoidon osuus kasvanut. Vuonna 2001 perhesijoitusten määrä oli suurempi kuin laitossijoituksen, mutta siitä lähtien laitoshoidon osuus on kasvanut joka vuosi. (Lastensuojelu 2007.) Tähän voi etsiä syitä sijaisperheiden puutteella tai yhä vaikeahoitosempien lasten ja nuorten kasvulla.

Marjatta Bardyn (2001) pikkulasten sijoittamisen seurantalutkimuksessa perhehoidossa olevien lasten elinolot arvioitiin hyväksi. Elinolot hyväksi tekivät muun muassa sijaisperheen vakaat ja turvalliset olosuhteet ja lapsen tarpeiden ja edun ymmärtäminen sekä perheen kokemus sijoitettujen lasten hoidossa. (Mt., 60.)

2.2 Sijaislasten ja sijaisvanhempien suhteet

Sijaisvanhempien ja sijaislasten välisiä suhteita Suomessa ei ole tutkittu juurikaan. Leena Valkonen (1996) on toiminut tällä saralla uranuurtajana, kun hän tutki perhehoitonuorten vanhempisuuh-

teita. Valkonen tutki, ketä sijaisperheessä kasvanut nuori pitää vanhempinaan ja millä perusteella. Valkosen tutkimuksen mukaan joillekin lapsille muutto sijaisperheeseen oli järkytys ja myös sijaisvanhemmat tuntuivat vierailta. Sijaisperheen tavat ja kulttuuri olivat joillekin lapsille aluksi shokki, koska ne erosivat suuresti lapsen lähtöperheen tavoista. Joillekin lapsille taas sijaisvanhemmat ovat tuntuneet heti kuin omilta vanhemmilta ja he ovat tunteneet turvallisuutta uudessa perheessään. (Mt., 62–65.)

Sijoitetut lapset haluavat sijaisperheessä ololta normaalia elämää: äänivaltaa heitä itseään koskevissa asioissa, ponnahduslautaa parempaan elämään ja perheen, joka hyväksyy heidät ja kunnioittaa heidän alkuperäänsä (Sinclair 2005, 122). Schofield ja Beek (2008) tutkivat perheisiin sijoitettuja nuoria, joille kaikille sijaisperhe näyttäytyi aktiivisena ja terapeuttisena huolenpitäjänä, mikä mahdollisti lapsuuden vaikeuksien voittamisen ja nuoruuden karikoista selviämisen. Näin tapahtui nuorten erilaisista taustoista ja tarpeista huolimatta. (Mt., 24.)

Suurin osa Valkosen (1996, 68) tutkimukseen osallistuvista nuorista oli syvästi kiintyneitä sijaisvanhempiinsa ja pitivät näitä vanhempinaan. Nämä nuoret kokivat, että myös sijaisvanhemmat pitivät itseään heidän vanhempinaan. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan kokeneet sijaisvanhempiin vanhemmikseen ja suhde ei ollut kovin läheinen. Näillekin nuorille sijaisvanhemmat olivat kuitenkin läheisempiä kuin biologiset vanhemmat. Suhde sijaisvanhempaan voi muodostua vasta ajan kanssa läheiseksi. Tarja Tolosen (2004) tutkimukseen haastatelluista sijoitetuista nuorista monelle oli vaikea päästää sijaisvanhempaa heti elämäänsä ja ottaa häneltä tukea vastaan, mutta suhteen kestäessä sijaisvanhemmat ja heidän tukensa tulivat erittäin tärkeiksi (Mt., 31). Nuoret, jotka eivät kokeneet sijaisvanhempia vanhemmikseen, olivat jo hieman vanhempia (7-12 – vuotiaita), kun heidät sijoitettiin. Se voi olla yksi selittävä tekijä, miksi suhde sijaisvanhempaan jää hieman etäiseksi. Näiden nuorten mielestä sijaisvanhemmatkaan eivät kokeneet itseään heidän vanhemmikseen vaan lähinnä kasvattajiksi. Jotkut nuoret taas ajattelivat, että sijaisvanhemmat olisivat toivoneet läheisempää suhdetta kuin mihin, he (sijaislapset) olivat itse valmiit. (Valkonen 1996, 72–73.)

Sijaislapset pitävät tärkeinä sijaisvanhempien tekoja, jotka ovat saaneet heidät vakuuttuneeksi sijaisvanhempien aidosta välittämisestä. Tärkeää on, että sijaisvanhemmat ovat pitäneet lupauksensa, ovat ilmaisseet avoimesti kiintymyksen tunteensa (esimerkiksi halaamalla), ovat jakaneet per-

heen asioita sijoitetun lapsen kanssa, heiltä saa apua tarvittaessa ja heidän kanssaan on voinut avoimesti keskustella ongelmista ja tabuista. (Laakso 1998b, 96–97.)

Lapsen ja sijaisvanhemman suhteen laadusta voi kertoa myös se, millä nimellä lapset kutsuvat sijaisvanhempiaan. Elina Perkiö (2008) haastatteli pro gradu -tutkielmaansa varten sijaisperheisiin sijoitettuja lapsia. Perkiön haastattelemat lapset kutsuivat biologisia vanhempiaan *oikeiksi* tai *aidoiksi* vanhemmiksi ja sijaisvanhempia *sijaisiksi*, *vanhemmiksi* tai näiden etunimillä. (Mt., 72.) Huomattavaa on, että suurin osa Perkiön tutkimista lapsista oli ollut sijaisperheessä vasta vuoden tai pari, jolloin suhde sijaisvanhempaan ei ollut välttämättä muodostunut vielä läheiseksi vanhempi-lapsisuhteeksi. Rimmi (2000) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan sijaisäitiyttä yksityisen, yhteiskunnallisen ja ammatillisen äitiyden rajapinnoilla. Hänen tutkielman mukaan sijaisäitien puheessa sijaislasten käyttämät nimitykset *äiti* ja *isä* saivat tärkeän merkityksen. Sijaisäidit kokivat tämän *oikean vanhemmuuden* tunnustuksena. (Mt., 17.)

Sijaisvanhemmat eivät ole lapsen juridisia huoltajia. Sijoitetun lapsen huolenpidon toteutumisesta ja olinpaikasta vastaa lapsen sijoittaneen kunnan sosiaalilautakunta. Sijaishuolto lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Tämän voi ajatella jotenkin vaikuttavan sijaisvanhemman ja lapsen suhteeseen. Valkosen (1996) mukaan tämä ei näyttänyt muuttavan sijaisvanhempiansa kiintyneiden lasten suhdetta sijaisvanhempiin eikä vaikuttanut heidän elämäänsä ja ratkaisuihin. Lapset saivat jatkaa halutessaan asumista sijaisperheessä niin kauan kuin halusivat. Useimmat sijaisperheestä pois muuttaneet nuoret ja sijaisvanhemmat pitivät toisiinsa tiiviisti yhteyttä. Nuoret tunsivat, että sijaisvanhemmat välittivät, olivat kiinnostuneita heidän asioistaan ja kantoivat heistä huolta edelleen. (Mt., 69–70.)

Ruotsalainen Ingrid Höjer (2001) on tutkinut sijaisvanhemman ja sijaislapsen suhdetta sijaisvanhempien näkökulmasta. Useimmat sijaisvanhemmat kuvailivat välejään sijaislapsiinsa lämpimiksi ja läheisiksi. Noin kolmasosa sijaisvanhemmista kuvasi suhdetta sijaislapsen hyväksi, mutta ei kovinkaan läheiseksi. Harva sijaisvanhemmista kertoi välien olevat huonot. Sijaisäitien ja sijaisisien välillä oli eroja: sijaisäidit kertoivat useammin kuin sijaisisät välien sijaislapsen olevan läheiset ja lämpimät. Läheiset välit lapseen eivät kuitenkaan tarkoittaneet sitä, että suhde olisi välttämättä helppo. (Mt., 235–236.) Sijaisvanhempien suhde sijoitettuun lapseen voi olla vanhempi-lapsi -suhde tai hoitaja-lapsi -suhde. Jos kiintymyssuhde sijaislapsen ei ala muodostua

sellaiseksi, kun sijaisvanhemmat ovat toivoneet, suhteessa alkaa korostua vanhemmuuden sijaan hoivan työluonne (Saarinen 2006, 56). Eija Pirskasen (2007) pro gradu -tutkielmaan haastatellut sijaisvanhemmat kertoivat, että tarvitaan paljon yhdessäoloa ja luottamusta molemminpuolisen suhteen syntymiselle. Hyvä suhde ilmenee siinä, kun lapsi viihtyy, luottaa aikuisiin ja kokee olonsa turvalliseksi. Lapsen on helpompi kiintyä sijaisvanhempiin, kun he ovat tulleet pieninä perheeseen ja kun sijaisvanhemmat ovat ainoat vanhemmat. (Mt., 74.)

2.3 Kahdet vanhemmat?

Sijaisperheessä olevalla lapsella on kahdet vanhemmat: biologiset vanhemmat ja sijaisvanhemmat. Tämä asetelma on välillä kipeästikin esillä sijaisvanhempien elämässä. Myös sijoitettu lapsi joutuu miettimään, keitä ovat hänen vanhempansa.

Kulttuurissamme biologinen vanhemmuus koetaan tavallisesti ylivertaisena muunlaiseen vanhemmuuteen, kuten sijaisvanhemmuuteen ja uusperhevanhemmuuteen nähden. Biologisia vanhempia pidetään lähtökohtaisesti lapsen oikeina vanhempina ja sijaisperheissä *oikean vanhemmuuden* toteutuminen nähdään ongelmallisena juuri biologisen siteen puuttumisen vuoksi (Ritala-Koskinen 2001, 55). Sijaisvanhemmat joutuvatkin pohtimaan omaa vanhemmuuttaan suhteessa biologiseen vanhemmuuteen. Hannele Forsberg (1998) on tutkinut, miten perhettä tulkitaan sosiaalitoimistojen ja perhetukikeskusten lastensuojelutyössä. Tutkimuksen mukaan molempien yksiköiden työssä biologinen vanhemmuus nähdään korvaamattoman tärkeänä, symbolisesti hyvänä ja tavoiteltavana. Sijaishuollon astuttua kuvioihin, sosiaalitoimistossa jatketaan yleensä vanhemmuuteen kohdistuvaa työtä, mutta vanhemmilta ei edellytetä enää kokonaisvastuuta lapsen hyvinvoinnista. Tärkeänä nähdään yhteyden kokemuksen rakentaminen lasten ja biologisten vanhempien välille. (Mt., 229–230.)

Sijaisvanhemmat saattavat kokea epävarmuutta ja väliaikaisuuden tunnetta suhteessaan sijaislapsiin. Sijaisvanhempien mielessä voi kyteä ajatus biologisten vanhempien mahdollisuudesta saada lapsi vielä luoksensa asumaan. Eastmanin (1979; ref. Valkonen 1993, 78) mukaan olennaista sijaisvanhemman ja sijaislapsen välisen suhteen kehittymiselle on se, kuinka hyvin sijaisvanhempi pystyy tulemaan toimeen tämän epävarmuuden kanssa. Mikäli sijaisvanhempi ei pysty käsittele-

mään epävarmuuden tunteitaan, se voi estää sijaisvanhempaa kiintymästä lapseen liikaa ja suhteesta jää jotakin olennaista tunnetasolla puuttumaan. Myös Höjerin (2001) tutkimukseen osallistuneet sijaisvanhemmat kertoivat epävarmuuden tunteesta, kun he ajattelevat tulevaisuutta sijaislasten kanssa: haluavatko biologiset vanhemmat lapsensa takaisin, muuttavatko lapset takaisin biologisten vanhempien luo, kun he ovat täysi-ikäisiä ja niin edelleen. Joillakin sijaisvanhemmille oli vaikeuksia tunnistaa heidän huolenaiheitaan ja he eivät uskaltaneet edes ajatella tulevaisuutta. (Mt., 236.) Rimmin (2000, 22) pro gradu -tutkielmassa lapsen menettämisen pelko nähtiin sijaisvanhemmuuden *välttämättömäksi pahaksi*. Sijaisvanhempien kyvyttömyys hyväksyä sitä, että lapsi saatettaisiin ottaa heiltä joskus pois, voi tuntua sijaisvanhemmista niin pahalta, että se saa aikaan jopa sijaisvanhemmuudesta luopumista. (Rhodes, Orme & Buehler 2001, 84; 108–109).

Australialainen feministitutkija Brenda Smith (1991) on tutkinut sijaisäitiyttä suhteessa biologiseen äitiyteen. Smithin mukaan sijaisäidit näkivät itsenä biologisen äidin korvaavana hoitajana. Sijaisäitien oli vaikea nähdä itsensä jakamassa äitiyttä biologisen äidin kanssa. Sijaisäideistä tuntui, että heidän tarvitsisi olla täydellisiä äitejä. (Mt., 177–178.) Rimmin (2000, 17) tutkielmassa sijaisäidit määrittelivät itsensä ja puolisonsa joko sijaislasten ensisijaisiksi tai toissijaisiksi vanhemmiksi. Tavallisesti sijaisäidit kuitenkin määrittelivät itsensä ja puolisonsa lasten ainoiksi vanhemmiksi.

Höjerin (2001, 233–234) tutkimukseen osallistuneet sijaisvanhemmat olivat sitä mieltä, että sijaisvanhemmuuteen kuuluu kanssa käyminen sijaislasten biologisten vanhempien kanssa. Rimmin (2001) tutkielmassa suhteet lapsen biologiseen sukuun koettiin haastavina ja sijaisäidit pitivät omat negatiiviset tunteensa lapsen biologisia vanhempia kohtaan visusti piilossa, jotta lapsi ei ottaisi arvostelua itseensä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet sijaisäidit kokivat periaatteessa tärkeänä lapsen yhteydenpidon biologiseen perheeseensä ja sukuunsa, mutta jossain tapauksissa se koettiin vaatimuksena ja tavallista perhe-elämää sekoittavana asiana. (Mt., 26–27.) Myös Saarisen (2001, 59) ja Viitaniemen (1998, 37) mukaan kaikkein haastavimmaksi tehtäväksi tai asiaksi sijaisvanhemmuudessa sijaisvanhemmat kokivat yhteistyön lasten biologisten vanhempien kanssa.

Kuten edellisessä kappaleessa mainittiin, on tärkeää, että sijaisvanhemmat yrittävät pitää yhteistyötä yllä biologisten vanhempien kanssa. Vaikka tämä olisi epämieluisia sijaisvanhemmille, se

on tärkeää lapsen kannalta. Anderssonin (1989) mukaan lapselle on tärkeää, että tämä saa pitää vanhemmistaan ja jo pienillä lapsilla on kyky huomata, jos heidän vanhemmistaan ei pidetä. Pienet lapset eivät osaa erottaa tätä tunnetta itsestään vaan se sulautuu osaksi heidän omaa identiteettiään. (Mt., 169.) Bardyn (2001, 60–62) tutkimuksessa kiinnostavaa oli se, että hyvä yhteistyö biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien välillä lisäsi elinolojen hyväksi kokemista ja onnistunut yhteydenpito alkuperäissuvun kanssa auttoi lapsen sopeutumista sijaisperheeseen. Sijoitetut nuoret arvostavat sitä, että sijaisvanhemmat tukevat yhteyden ylläpitämistä biologisiin vanhempiin ja antaa nuoren itse päättää yhteydenpidon tiivyydestä (Laakso 1998b, 97).

Lasten ja biologisten vanhempien tapaamisten järjestäminen aiheuttavat monesti huolta ja päänsärkyä sijaisvanhemmille. Toisaalta sijaisvanhemmat haluavat kuitenkin tukea lasten suhteita biologiseen perheeseen. (Saarinen 2001, 59.) Päivi Ylikoski (2000, 46–47) haastatteli pro gradu -tutkielmaansa varten sijaisvanhempia, joilla ilmeni kahdenlaista suhtautumista biologisten vanhempien tapaamisiin: tapaamisten nähtiin toisaalta kuuluvan asiaan, sillä lapsen on tärkeä tuntea vanhempansa ja tietää mitä heille kuuluu ja toisaalta tapaamiset olivat välttämätön paha, joita perhe yrittää välttää niitä mahdollisimman pitkälle. Höjerin (2001) mukaan sijaisvanhemmat saattavat tuntea epävarmuutta, kun biologiset vanhemmat vierailevat heidän luonaan. He eivät tiedä, uskaltavatko he näyttää tunteitaan lapsia kohtaan ja voivatko he rohkaista lapsia kutsumaan heitä *äidiksi* ja *isäksi* biologisten vanhempien ollessa läsnä. (Mt., 233–234.) Viitaniemen (1998) tutkielmaan osallistuneiden sijaisvanhempien mukaan suurimmat ongelmat sijoitetun lapsen biologisten vanhempien kanssa aiheutuivat tapaamisasioista. Biologiset vanhemmat halusivat tavata jatkuvasti lapsiaan ja sijaisvanhemmat kokivat tämän häiritsevän perheen normaalia elämää. (Mt., 38.)

Jos lasten ja biologisten vanhempien tapaamiset ovat sijaisvanhempien mielestä ongelmallisia, ne voivat olla sitä myös biologisten vanhempien näkökulmasta. Tapaamisiin oman lapsen kanssa saattaa liittyä muun muassa häpeän, syyllisyyden, ilon ja vieraantumisen tunteita. Biologisten vanhempien ja lasten välejä voi olla hankala säilyttää hyvinä ja vakaina sijoituksen aikana, koska biologisilla vanhemmilla on tavallisesti omia ongelmia ja he saattavat olla muun muassa erilaisissa kuntoutusohjelmissa. Biologisille vanhemmille vierailut sijaisperheessä voivat olla vaikeita, koska heillä on usein epäonnistumisen ja huonommuuden tunteita lapsen sijoituksesta. (Höjer

2001, 233.) Myös Smithin (1991, 176) mukaan biologiset äidit tunsivat syyllisyyttä ja häpeää siitä, että eivät pystyneet huolehtimaan omasta lapsestaan. Riitta Granfelt (1998) on tutkinut kodittomia naisia ja muun muassa heidän kokemustaan äitiydestään. Kodittomien naisten, joiden lapsi oli huostaan otettu ja sijoitettu perhehoitoon, puheesta heijastui ulkopuolisuuden, epäonnistumisen ja huonouden kokemus suhteessa sijaisvanhempiin. Lapsen sijoittaminen perheeseen saattaa olla biologiselle äidille vaikeampi paikka kuin laitokseen sijoittaminen, sillä lapsen ollessa sijaisperheessä äiti joutuu ratkaisemaan suhteensa lapsen *toiseen äitiin* ja hän joutuu kilpailemaan lapsensa huomiosta ja kiintymyksestä tämän kanssa. (Mt., 119–120.)

Anderssonin (1989) tutkimuksen mukaan biologiset vanhemmat olettavat, että sijaisvanhemmat eivät pidä biologisten vanhempien ja lasten tapaamisista, koska he haluavat lapset itselleen ja omikseen. Sijaisvanhemmat taas tuntevat, että he kilpailevat lapsesta sekä biologisten vanhempien että muiden lapselle merkittävien ihmisten kanssa. (Mt., 137.) Riitta Laakson (1998a) haastattelututkimuksen mukaan biologisten vanhempien mielestä sijaisvanhempien tulisi saada koulutusta, jotta he ymmärtäisivät, että he eivät saa pyrkiä lapsen omien vanhempien paikalle. Vanhempien pelkoa lapsen menetyksestä sijaisvanhemmille osoittaa myös toive siitä, että lapsia ei saisi antaa lapsettomiin tai adoptiohalukkaisiin perheisiin. (Mt., 31.) Anja Laurila (1993) sanoo, mitä ammattimaisempi ote sijaisperheillä on, sitä paremmin he pystyvät tekemään yhteistyötä lapsen biologisten vanhempien kanssa. Adoptiotyypisissä perheissä biologiset vanhemmat voidaan kokea uhkana. (Mt., 149.) Sijaisvanhempien taustasta näkyy halu yhteydenpitoon biologisten vanhempien kanssa: mikäli sijaisvanhemmat ovat alun perin lähteneet hakemaan adoptiolasta, he eivät yleensä olleet innostuneita lasten ja biologisten vanhempien tapaamisista. Myös se, että biologiset vanhemmat olivat vastustaneet huostaanottoa, nähtiin tekijänä, joka vähensi halua tavata biologisia vanhempia. (Vihma 1998, 36; 53.)

On hyvä miettiä kenen tarpeita lasten ja biologisten vanhempien välisillä tapaamisilla tyydytetään: lasten vai vanhempien, sekä biologisten- että sijaisvanhempien. Jotkut Höjerin (2001) tutkimukseen osallistuneet sijaisvanhemmat kertoivat, että sosiaalityöntekijät keskittyvät enemmän biologisten vanhempien kuin lasten tarpeisiin. Tämä tuntui sijaisvanhemmista vaikealta. Tutkimuksessa tapaamiset biologisten vanhempien ja lasten kesken olivat enemmän huonoja kuin hyviä. Melko monen mielestä tapaamiset eivät olleet huonoja eivätkä hyviä. (Mt., 233–234.)

Kun arvioitiin sijaisvanhempien ja biologisten äitien välejä, suurin osa sijaisvanhemmista arvioi, että heidän välinsä ovat hyvät. Hieman harvempi kertoi välien olevan neutraalit ja harvat kertoivat välien biologiseen äitiin olevan huonot. Biologiseen isään välien arvioitiin useimmin olevan neutraalit. Tämä tutkimus osoittaa, että sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välit ovat tavallisesti vähintään neutraalit. (Höjer 2001, 233.) Sijaisvanhemmat kertoivat, että yhteistyö biologisten ja sijaisvanhempien välillä alkaa sujua, kun päästään sopimukseen yhteisistä pelisäännöistä ja pidetään niistä kiinni (Viitaniemi 1998, 39). Monella sijaisvanhemmalla on halu pitää yllä suhteita sijaislapsen biologisiin vanhempiin. He eivät kuitenkaan halunneet puuttua biologisten vanhempien ongelmiin vaan antoivat sosiaalityöntekijöiden hoitaa ne. (Höjer 2001, 234.) Samanlaisia kokemuksia oli Rimmin (2000, 28) pro gradu -tutkielmaansa varten haastattelemissa sijaisäideillä: heidän mielestään oli sosiaalitoimen tehtävä auttaa biologisia vanhempia ratkaisemaan ongelmiaan, sillä he (sijaisäidit) kokivat, että heillä oli jo omassa perhe-elämässään tarpeeksi tekemistä. (Mt., 28.) Myös syyllisyyden tunteet voivat olla läsnä sijaisvanhempien suhteissa biologisiin vanhempiin. Sijaisvanhemmat tunsivat, omaksi yllätykseksensäkin, syyllisyyttä, kun he olivat ottaneet toisen vanhemman lapsen hoitaakseen, varsinkin sellaisissa tapauksissa, kun he tiesivät, että vanhemmat olivat vastustaneet huostaanottoa. (Vihma 1998, 23.)

Sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien huonoilla väleillä voi olla suuria vaikutuksia sijaisperheen elämään ja se voi jopa kyseenalaistaa koko sijaisvanhemmuuden. Ristiriidat lasten biologisten vanhempien kanssa voi saada aikaan sijaisvanhemmuudesta luopumisen (Rhodes ym. 2001, 84; 108–109). Marjo Mikkonen (2002) on tehnyt selvityksen Helsingin sosiaalivirastolle perhehoitosijoitusten katkeamisesta. Myös hän selvityksessään yhtenä tärkeänä syynä perhesijoitusten katkeamiseen oli lapsen biologisen suvun aiheuttamat ongelmat: biologinen äiti ei antanut lapsella lupaa perheessäoloon ja biologiset vanhemmat ja sukulaiset puuttuivat sijaisvanhempien kasvatustapaan. Sijaislapsesta luopuneet sijaisvanhemmat kokivat, että eivät olleet saaneet riittävästi tukea sosiaalityöntekijältä. Sosiaalityöntekijän tuen puuttumisen vuoksi he olivat hakeneet apua muun muassa perheneuvolasta. Tämäkään apu ei ollut kuitenkaan riittävää. (Mt., 48.)

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi (Zahabi & Einemäki 1996) on tehnyt tutkimuksen Tampereen huostaanottamien lasten ja heidän vanhempiansa sekä muun biologisen suvun välisestä yhteydenpidosta sijaisvanhempien kertomana. Suurella osalla lapsia ei ollut minkäänlaista

kontaktia isäänsä: isää 1-5 kertaa vuodessa tapasi 14,9 prosenttia, 6-12 kertaa vuodessa 11,6 prosenttia ja yli 12 kertaa 7,4 prosenttia. Äitejään lapset tapaavat useammin kuin isäänsä: 24 prosenttia lapsista tapasi äitejään 1-5 kertaa vuodessa, 6-12 kertaa vuodessa 16,5 prosenttia ja yli 12 kertaa 10,7 prosenttia. Äitien osalta lapsiaan tapaamattomien määrä oli melko suuri (21,5 prosenttia). Biologiset vanhemmat tapasivat lapsiaan useimmiten sijaisvanhempien kodissa. Toiseksi eniten tapaamisia oli biologisen vanhemman luona. Lapsia saatettiin tavata myös muiden sukulaisten luona tai muussa paikassa. Tutkimuksen mukaan tapaamisiin näytti vaikuttavan se, kuinka kaukana vanhemmat ja lapsi asuivat toisistaan ja lapsen ikä. Vanhemmat tapasivat pieniä lapsia enemmän kuin murrosiässä olevia. Pitkä välimatka harvensi lapsen ja vanhempien tapaamisia. (Mt., 7-12.)

Sijaisvanhempien suhtautuminen lapsen ja biologisten vanhempien tapaamisiin oli varsin myönteistä. Myönteisesti tapaamisiin suhtautui 41,3 prosenttia sijaisvanhemmista, kielteisesti 11,6 prosenttia, ristiriitaisesti 34,7 prosenttia ja 12,4 prosenttia ei osannut sanoa, miten suhtautuu tapaamisiin. Sijaisvanhemmat suhtautuivat lapsen ja muun suvun yhteydenpitoon suurin piirtein samalla tavalla. Kielteiseen tai ristiriitaiseen suhtautumiseen syyksi sijaisvanhemmat sanoivat sen, että tapaamiset saavat lapset levottomiksi ja onnettomiksi. Myönteisen asennoitumisen taustalla oli toivomus siitä, että lapsi tuntisi taustansa ja juurensa. (Mt., 19.) Ongelmat yhteydenpidossa (tapaamisten epäsäännöllisyys, biologisten vanhempien luistaminen sovituiista tapaamisista ja heidän aggressiivinen käytöksensä) herättivät sijaisvanhemmissa ristiriitaisia ajatuksia. He olisivat halunneet tukea lapsen ja vanhempien tapaamisia, mutta vanhemmat itse pilasivat mahdollisuutensa omalla käyttäytymisellään. (Mt., 19.) Joidenkin sijaisäitien mielestä lapsen ja biologisten vanhempien tapaamiset aiheuttivat lapsille voimakkaita tunteita ja he olivat tapaamisten jälkeen ”poissa tolaltaan”, joten tapaamisia piti sijaisäitien mielestä vähentää (Andersson 1989, 136).

2.4 Erilaista vanhemmuutta?

Jos sijaisvanhemmalla on biologisia lapsia, suhde sijaislapseseen saattaa muodostua eri tavalla verrattuna tilanteeseen, jossa sijaisvanhemmalla ei ole biologisia lapsia. Omat lapset ja sijaislapset -asetelma on varmasti yksi sijaisvanhemmuuden suurimmista haasteista. Saarisen (2001) mukaan

sijaisvanhemmat eivät jaottele biologisia lapsia ja sijaislapsia arkielämässä, mutta myöntävät, että sijoitettu lapsi ei voi olla koskaan kuin biologinen lapsi. Tähän vaikuttaa myös ikä: hyvin pienenä sijoitetut lapset voivat tuntua kuin omilta lapsilta. (Mt., 58.) Viitaniemen (1998, 36) haastattelemat sijaisvanhemmat kertoivat kiintyneensä sijaislapsiin helposti, vaikka aluksi oli voinut olla ajatuksia, voiko sijaislasta rakastaa kuin omaa lastaan. Sijaisvanhempien mukaan sijoituksen jatkuessa raja omien ja sijaislapsien välillä hämärtyy ja kaikki lapset ovat *omia*.

Myös lapsen kokemukseen sijaisvanhemman rakkaudesta vaikuttaa usein se, miten lasta kohdellaan suhteessa sijaisvanhempien biologisiin lapsiin. Tämä saattaa olla myös yksi kriteeri sille, tunteeeko lapsi sijaisvanhemmat vanhemmikseen. Viitaniemen (1998, 36) haastattelemat sijaisvanhemmat kertoivat pitävänsä tiukasti kiinni tasapuolisuudesta, jopa niin paljon, että omat lapset saattavat huomauttaa sijaislapsista pidettävän parempaa huolta. Vajaa puolet Valkosen (1996, 75–76) haastattelemissa nuorista koki, että ovat samassa asemassa kuin sijaisperheen biologiset lapset ja he olivat sijaisvanhemmille yhtä tärkeitä. Jotkut nuorista olivat kokeneet eriarvoisuutta suhteessa sijaisvanhempien biologisiin lapsiin. Eriarvoisuus oli saattanut näkyä muun muassa hellyydessä ja aineellisissa asioissa.

Vaikka välit sijaislapsen olisivat lämpimät, sijaisvanhemmuus on väistämättä erilaista vanhemmuutta. Jokapäiväisessä elämässä sijaisvanhemmuus näyttäytyy paljolti samanlaisena kun *tavallinen* vanhemmuus, mutta eroavaisuuksia on. Yksi eroavaisuus on ennustamattomuus. Sijaisvanhemmat tuntevat tavallisesti hyvin biologiset lapsensa ja miten nämä reagoivat eri asioihin. Näin ollen he pystyvät ennustamaan, miten lapsi käyttäytyy tietyssä tilanteessa. Sijaislasten kohdalla ei aina ole näin. Jotkut sijaisvanhemmat selittävät tätä erilaisilla geeneillä tai sillä, että he eivät ole olleet sijaislapsen kanssa *alusta alkaen*. Toinen eroavaisuus sijaisvanhemmuuden ja tavallisen vanhemmuuden välillä on sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien erilainen vanhemmuus. Sijaislasten lähtöperheissä on ollut erilaiset tavat ja käyttäytymissäännöt ja jotkut ovat kokeneet laiminlyöntiä ja väkivaltaa. Tämän vuoksi sijaisvanhemmat kokevat, että heidän tarvitsee olla erilaisia vanhempia sijaislapsille kuin omille biologisille lapsilleen. Sijaisvanhemmat kokevat, että heidän pitää olla tiukempia ja asettaa tarkempia rajoja sijaislapsille kuin biologisille lapsille. Sijaisvanhemmat kokivat, että tämä ei kuulunut heidän *normaaliin* vanhemmuuteensa ja perhe-elämä menetti spontaanisuutensa tiukkuuden takia. Kontrollin puute on kolmas asia, jonka sijais-

vanhemmat toivat esiin eroavaisuutena tavalliseen vanhemmuuteen verrattuna. Sijaisvanhemmat eivät pysty tekemään sijaislapsia koskevia päätöksiä kuten he pystyvät tekemään biologisia lapsiaan koskevia päätöksiä. Sijaisvanhemmat kokevat, että he joutuvat jakamaan vanhemmuutensa sekä biologisten vanhempien että sosiaaliviranomaisten kanssa. (Höjer 2001, 235–236.) Kokemus lapsen tulevaisuuteen vaikuttamisen heikoista mahdollisuuksista voi saada aikaan jopa sijaisvanhemmuudesta luopumisen. (Rhodes ym. 2001, 84; 108–109)

Höjerin (2001) tutkimuksen mukaan 76 prosenttia sijaisvanhemmista ajatteli, että heidän biologiset lapsensa ovat tyytyväisiä siihen, että heidän perheensä on sijaisperhe. Sijaisvanhemmat ajattelivat, että 20 prosenttia heidän biologisista lapsistaan ei ole tyytymättömiä eikä tyytyväisiä ja ainostaan kolme prosenttia ajatteli, että heidän lapsensa ovat tyytymättömiä. Sijaisvanhempien mielestä oli tärkeää, että heidän biologiset lapsensa näkevät sijaisperheenä olon myötä, että kaikki eivät ole niin onnekkaita kuin he itse ja oppivat empatiakykyä. Sijaisvanhempien biologisille lapsille negatiivinen asia sijaisperheenä olemiselle on vanhempien kanssa vietettävän ajan vähentyminen. Sijaislapsilla on usein paljon tarpeita ja traumaattisia kokemuksia, jonka vuoksi he tarvitsevat paljon sijaisvanhempien aikaa. Jotkut sijaisvanhemmat tunsivat syyllisyyttä, koska heidän oli vaikea löytää aikaa sekä omille lapsille että sijaislapsille. Vain 10 prosenttia tutkimukseen osallistujista kertoi konflikteista heidän omien lapsien ja sijaislapsien välillä, lukuun ottamatta normaaleja sisarusten välisiä kiistoja. (Mt., 231.) Sijaisperheen omille lapsille sijaislapsien tulo perheeseen voi aiheuttaa epävarmuuden tunteita. Sijaisperheen biologiset lapset saattavat jäädä varjoon sijoituksen alkuvaiheessa, kun sijoitetut lapset tarvitsevat paljon huomiota sijaisvanhemmilta. (Viitaniemi 1998, 36.)

Sijaisvanhemmat kokevat olevansa jonkinlaisia erityisvanhempia, sillä lapsella on menneisyys ennen sijaiskotiin saapumista, mikä voi aiheuttaa erityisiä tarpeita ja erityistä käytöstä, joihin sijaisvanhempien tulee pyrkiä vastaamaan. Sijaisvanhemmuus tuo erityisiä piirteitä arkeen: erityisiin tarpeisiin vastaamisen ja yhteistyön biologisten vanhempien kanssa. (Vihma 1998, 2; 56.) Viitaniemen (1998, 41) tutkielmassa sijaisvanhemmat eivät halunneet korostaa omaa erilaisuuttaan ja eivätkä sen vuoksi halunneet pitää edes yhteyttä muihin sijaisvanhempiin.

Kallandin ja Sinkkosen (2001, 523) tutkimuksen mukaan sijaisperheissä, joissa oli sekä sijaislapsia että biologisia lapsia, oli enemmän ongelmia. Perheen *kahdenlaiset* lapset vaativat vanhem-

milta erilaisia vanhemmuuden taitoja. Sijaisvanhemmat, joilla oli biologisia lapsia, kokivat, että he saavat vähemmän tukea sosiaalityöntekijöiltä kuin sijaisvanhemmat, joilla ei ollut biologisia lapsia. Sosiaalityöntekijät ehkä olettavat, että lapsellisilla pariskunnilla on jo tietoa ja kokemusta vanhemmuudesta, joten he eivät tarvitse niin paljon tukea ja ohjausta.

Sijaisvanhemmuus on siinäkin mielessä erilaista vanhemmuutta, koska sitä määrittää jollakin tapaa raha. Sijaislapsista saatu palkkio voi olla ”piikkinä lihassa” sijaisvanhemman ja sijaislapsen suhteessa. Monille sijaisvanhemmille tuotti vaikeuksia puhua lapsille heidän hoidostaan maksettavasta korvauksesta. He saattoivat pelätä, että lapset luulevat, että heitä ei rakasteta heidän itsensä vuoksi vaan sijaisvanhemmat pitävät heitä vain rahan takia. (Höjer 2001, 227–228.) Sijoitettujen nuorten mielestä heidän tulisi saada tietää, että heistä maksetaan palkkiota sijaisperheelle. Nuorten mielestä tämä tulisi kertoa ilman salailua, sillä asian paljastuminen myöhemmin voi viedä pohjan luottamukselta. (Laakso 1998b, 96.) Suomelan (2004) mukaan perheen sisällä ja etenkin suhteessa biologisiin vanhempiin saattaa syntyä vaikeita konflikteja, koska sijaisperheen toimeentulo koostuu pitkälti sijaislapsista saaduista tuloista. Suomela väittää, että sijaisperheen intressissä on estää huostaanoton purku, koska se tarkoittaisi taloudellisia menetyksiä. (Mt., 39.)

2.5 Miksi sijaisvanhemmaksi?

Ingrid Höjer (2001) on tutkinut sijaisvanhempien motiiveja ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Yleisin syy sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle oli tehdä jotain hyvää, tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö ja myöskin halu saada lisää lapsia. Idea ryhtyä sijaisvanhemmaksi oli pääasiassa naisen. Yllättävää oli, että sijaisäideistä jopa 30 prosenttia näki sijaisvanhemmuuden vaihtoehtona kodin ulkopuolella työskentelylle. Yhdeksällä prosentilla raha oli vaikuttimena sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle. Joillekin sijaisvanhemmille rahasta puhuminen oli päinvastoin ongelma. He pelkäsivät, että heitä pidetään ahneina ihmisinä, jotka ottavat sijaislapsia vain rahan takia. (Mt., 227–228.) Viitaniemen (1998) haastattelemien sijaisvanhempien mukaan tärkein motiivi sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle, Höjerin (2001) tutkimustuloksien suuntaisesti, oli halu auttaa toista ihmistä ja samalla hyödyntää itsensä. Mahdollisuutta ryhtyä sijaisvanhemmiksi alettiin harkita usein siinä vaiheessa, kun omat lapset olivat muuttamassa pois kotoa. Muita syitä sijaisvanhem-

muudelle oli rakkaus lapsiin ja vaikeus saada omia lapsia. Joillakin sijaisvanhemmilla oli uskonnollinen vakaumus sijaisperheeksi ryhtymisen taustalla. (Mt., 32)

Samansuuntaisia tuloksia on saanut myös Suvi Saarinen (2006, 45–46), jonka pro gradu -tutkielman mukaan suurimpia motiiveita sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle olivat mahdollisuus auttaa vaikeassa tilanteessa olevaa lasta, lapsen saaminen perheeseen, kehittyminen ihmisenä ja perhehoitajuus elämäntapana. Ainoastaan kuusi prosenttia sijaisvanhemmista mainitsi syyksi perhehoidosta saadun palkkion. Noin 29 prosenttia perhehoitajista mainitsi yhdeksi syyksi mahdollisuuden työskennellä kotona. (Mt., 45–46.) Nämä motiivit viittaavat siihen, että sijaisvanhempana oleminen nähdään kutsumuksena ja halu auttaa on suuri. Rimmin (2001) pro gradu -tutkielmassa sijaisvanhemmuus koettiin kutsumukselliseksi työksi, jota ei tehdä rahan vaan henkilökohtaisten merkitysten vuoksi. Rahan nähtiin olevan lähinnä väline, joka oli tarpeen lasta hoidettaessa. (Mt., 32.)

Kallandin ja Sinkkosen (2001, 518) mukaan suurin osa sijaisvanhemmista haluaa sijaislapsen oman lapsettomuutensa vuoksi, vaihtoehtona adoptiolle. Vihman (1998, 16) haastatteleminen sijaisvanhempien motiivina oli myös lapsettomuus. Sijaisvanhemmuus nähtiin vaihtoehtona pitkälle ja monimutkaiselle adoptioprosessille. Pariskunnan toinen osapuoli kypsyi sijaisvanhemmuuteen yhdessä puolison kanssa keskustellen, vaikka ei alun perin asiasta niin innostunut olisi ollutkaan. Vihma haastatteli neljää pariskuntaa pro gradu -tutkielmaansa varten.

Myös Andersson (2001) on tutkinut sijaisvanhempien motiiveita ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Tutkimuksessa tuli esiin neljä syytä tai motiivia ryhtyä sijaisperheeksi. Ensimmäinen syy oli sukulaisuus: suvussa oli lapsi, joka tarvitsi sijaisvanhempia ja sijaisvanhemmat kokivat olevan vastuussa tästä lapsesta. Toinen syy oli lapsettomuus: sijaisvanhemmat eivät voineet saada omia lapsia, mutta halusivat kuitenkin tarjota jollekin lapselle kodin. Kolmas syy oli ansiotyö: vanhempi (äiti) halusi hoitaa omia biologisia lapsiaan kotona eikä halunnut mennä kodin ulkopuolelle töihin. Sijaislapsen ottaminen mahdollisti kotiin jäämisen ja ansiotyön yhdistämisen. Neljäs syy oli biologisten lasten muuttaminen pois kotoa: sijaisvanhemmat halusivat täyttää ”tyhjän pesän” sijaislapsilla omien biologisten lasten muutettua pois kotoa. (Andersson 2001, 235–248.)

Anja Laurila (1999) haastatteli tutkimustaan varten 51 pitkäaikaisesti sijaiskodissa asunutta tyttöä. Laurila hahmotteli tutkimuksensa perusteella joitakin hyviä piirteitä sijaisperheille:

-perhe, jossa on isompia lapsia tai lapseton perhe, jossa lapsettomuuden kriisi on käsitelty

-sijaisvanhempien parisuhde on toimiva

-isovanhemmat ja muut sukulaisperheet voivat olla hyviä sijaisperheitä, sillä ne voivat vahvistaa lapsen identiteettiä ja jatkuvuuden tunnetta. (Mt., 187.)

Laurilan (1999, 187) tutkimustulokset osoittavat, että monien sijaisvanhempien motiivi, lapsettomuus, on hyvä lähtökohta sijaisvanhemmuudelle. Tämä kuitenkin vain silloin, kun lapsettomuuden kriisi perheessä on käsitelty. Laurilan mukaan myös sukulaisuus on hyvä motiivi sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle.

2.6 Sijaisvanhemmuus työnä

Katson, että sijaisvanhemmuuden työn luonne koostuu useasta eri tekijästä. Nämä tekijät ovat: palkkaus, yhteistyö sosiaalitoimen kanssa, ammatilliset tukimuodot (työnohjaus, koulutus ja valmennus) ja oikeus vapaaseen. Näiden tekijöiden voi sanoa olevan sellaisia, jotka eivät tavallisesti liity lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen

Mannisen (2001, 40) tutkimuksessa lähes kaikki sijaisvanhemmat pitivät sijaisvanhemmuutta työnä ja ammattina. Rimmin (2000) tutkimat sijaisäidit halusivat taas järjestelmällisesti kiistää sijaisvanhemmuuden ammattina. Tehtävään piti suhtautua ammattimaisesti, mutta se ei saanut näkyä. Sijaisäidit tunnistivat kuitenkin sijaisvanhemmuudessa sellaisia piirteitä, esimerkiksi yhteistyö lapsen biologisten vanhempien ja suvun kanssa, jotka vaativat ammatillista osaamista ja asiantuntijuutta. (Mt., 25–26.) Ketolan (1998) mukaan sijaisvanhemmilta toivotaan yhä useammin ammatillisuutta tavallisen vanhemmuuden lisäksi. Ammatillisuudella tarkoitetaan sitä, että sijaisvanhemmat tietävät omat rajansa ja osaavat tarvittaessa hakea perheen ulkopuolista apua. Tähän taas tarvitaan tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä palvelujärjestelmästä. (Mt., 57.)

Sijaisvanhemmuuden ammatilliseen puoleen kuuluu yhteistyö sosiaalitoimen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa. Useat sijaisvanhemmat kokivat, että he tekevät työtään yksin, ilman sosiaalitoimen apua (Saarinen 2006, 63). Sijaisvanhemmat voivat kokea vastuun toisen lapsesta huolehtimisesta suurena. Toisaalta he toivovat, että heillä olisi suurempi päätäntävalta lapsen asioissa ja heidän mielipidettään kuunneltaisiin ja kunnioitettaisiin enemmän. Monet sijaisvanhemmat kokivat arvostuksen puutteen seikkana, joka vaikuttaa työssä jaksamiseen. Arvostusta kaivattaisiin erityisesti sosiaalitoimen, mutta myös koko yhteiskunnan taholta. Toisaalta tuotiin esiin arvostuksen erilaisuus riippuen eri kuntien sosiaalitoimista. Hyvä ja säännöllinen yhteistyösuhde sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhemman välillä on tärkeä tuen elementti sijaisvanhemmalle. Sosiaalityöntekijän tulisi olla kiinnostunut sijaisperheen asioista ja sijaisvanhempien hyvinvoinnista sekä arvostaa sijaisvanhempien tekemää työtä. (Mt., 64–69; 91.) Ylikosken (2000) tutkielmassa melkein kaikki sijaisvanhemmat toivoivat sosiaalityöntekijöiltä lisää käyntejä ja puhelinsoittoja. Perheet, joilla oli lasten kanssa ongelmia, olisivat toivoneet lisää konkreettista apua ja neuvoja. (Mt., 51.) Englantilaisten tutkijoiden Ian Sicclairin, Ian Gibbsin ja Kate Wilsonin (2008, 124) mukaan sijaisvanhemmat arvostavat sosiaalityöntekijöitä, jotka vierailevat sijaisperheessä säännöllisesti, kunnioittavat sijaisvanhempien työtä, kuuntelevat ja antavat neuvoja. Huono yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa voi jopa johtaa tai olla yhtenä syynä sijaisvanhemmuudesta luopumiselle (Rhodes ym. 2001, 84; 108–109).

Ansiotyöhön liittyy aina oleellisena osana työstä saatu rahallinen korvaus eli palkka. Palkka on olennainen osa-alue, kun puhutaan sijaisvanhemmuudesta työnä. Sijaisvanhemmat välttivät perhehoidosta saadusta palkkiosta puhumista, mutta toisaalta he taas ottivat kärkevästi kantaa sen pienuuteen (Esim. Manninen 2001, 43; Saarinen 2006, 82–84). Monet sijaisvanhemmat kertoivat perhehoidosta saadun palkkion pienuudesta verrattuna työn raskauteen. Ympäristön taholta tulee olettamuksia, että sijaisvanhemmuudella rikastuu ja sen avulla saa helposti rahaa. Tämän oletuksen sijaisvanhemmat halusivat kumota. (Saarinen 2001, 44.) Laakson (1998a, 31) tutkimukseen osallistuneet biologiset vanhemmat näkivät ongelmana sen, että sijaislasten pitäminen on elinkeino sijaisvanhemmille. Todennäköisesti he ajattelivat, millaiseksi lapsen ja sijaisvanhemman tunneside muodostuu, jos sijaislapsen ottamiseen motiivina on raha. Sijaisäidit olivat sitä mieltä, että kunnollinen palkkaus olisi asianmukaista ja tämänhetkinen palkka oli liian pieni, mutta samaan hengenvetoon he totesivat, että voisivat toimia sijaisvanhempina ilman palkkaakin

(Smith 1991, 178). Myös Ian Sinclairin, Ian Gibbin ja Kate Wilsonin (2004, 71) haastattelemista sijaisvanhemmista melkein kaikki olivat sitä mieltä, että sijaisvanhempien pitäisi saada parempaa palkkaa.

Pelkästään taloudellinen tuki ei riitä tukemaan sijaisvanhempia heidän työssään. Sijaisvanhemmat toivovat, että heitä kohdeltaisiin osana ”sosiaalitoimen tiimiä”. Lisäksi he toivoivat koulutusta, tukea muilta sijaisvanhemmilta ja lapsen sijoittaneelta sosiaalityöntekijältä. (Sinclair ym. 2004, 166.) Pirskasen (2007, 76) tutkimus osoittaa, että sijaisvanhemmilta vaatii aktiivisuutta, jotta he pääsevät osallistumaan muun muassa koulutuspäiville. Koulutuspäivät koettiin tärkeiksi ja niitä toivottiin enemmän. Sijoituksen alkuvaiheeseen toivottiin paljon, muun muassa työnohjauksellista, tukea.

Suomessa sijaisvanhempia tukevaa työtä tehdään kunnissa sekä kolmannen sektorin järjestöissä. Pesäpuu ry tarjoaa muun muassa sijaisvanhempien valmennusta ja täydennyskoulutusta. Perhehoitoliitto ry taas toimii perhehoitajien ja hoidettavien toimintaa tukevana ja kehittävänä liittona, joka muun muassa järjestää koulutusta ja vertaisryhmätoimintaa. Täydennyskoulutusta organisoimissa on tärkeää muistaa, että sijaisvanhempien on hankala irrottautua arjesta. Sijaisjärjestelyjä lasten hoitamiseksi siis tarvitaan. Täydennyskoulutus voi antaa sijaisvanhemmille uusia näkökulmia, uutta tietoa ja näkökulmia sekä käytännön toimintavälineitä hyvän hoidon turvaamiseksi. Haastavissa tilanteissa sijaisvanhempi tarvitsee jaksamisensa turvaamiseksi ulkopuolista työnohjausta, joka voi olla joko yksilö- tai ryhmämuotoista. Työnohjaukselle voi olla tarvetta erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa, sijoitetun murrosiässä ja vaikeissa tilanteissa biologisten vanhempien ja sukulaisten kanssa. Sijaisvanhempien tukimuotoina, koulutuksen ja työnohjauksen lisäksi, voi olla vertaisryhmätoiminta, sopeutumisvalmennus ja tuetut lomat. (Ketola 2008, 47–50.)

Anderssonin (2001, 243) tutkimuksessa noin puolet sijaisäideistä oli kotona kokopäiväisesti, vaikka harvoilla näillä oli pieniä biologisia lapsia. Sijaisäidit, jotka työskentelivät kodin ulkopuolella, tekivät työtä kuitenkin vain osa-aikaisesti yhtä äitiä lukuun ottamatta. Sijaisvanhemmuuden voi sanoa olla todellista työtä, jossa vapaa-aikaa ei juuri ole. Sijaisvanhemmilla on lain mukaan oikeus vapaaseen, mutta monet eivät pysty pitämään (kaikkia) vapaitaan lasten hoitojärjestelyjen vuoksi. Ian Sinclairin ym. (2004, 56) tutkimuksen mukaan 24 prosenttia sijaisvanhemmista koki, että sijaisvanhemmuus on vaikuttanut negatiivisesti heidän vapaa-aikaansa. Perhehoitajalain

6 §:n (312/1992) mukaan perhehoitajalle kuuluu yksi vapaapäivä kuukaudessa. Varsinkaan sijoituksen alkuvaiheessa ja lasten ollessa pieniä vapaita ei välttämättä käytetä vaan sijoittaja korvaa vapaan rahana. Tavallisesti sijaisvanhemmat itse hoitavat vapaan ajalleen sijaisen, joka on usein perheen sukulainen tai tuttu. (Ketola 1998, 52.)

Puolison lisäksi läheiset ihmiset, kuten sukulaiset ja ystävät, koettiin tärkeinä tuen lähteinä (Viikari 1998, 40). Pirskasen (2007, 76) mukaan tärkein tuki sijaisvanhemmille tuli puolisolta ja vertaisryhmiltä. On tärkeää, että sijaisvanhempien keskinäinen suhde on vakaa ja luottamuksellinen. Höjerin (2001, 229) mukaan yksi palkitsevimmista asioista sijaisvanhemmuudessa on läheinen suhde puolisojen välillä ja heidän tuleminen ”tiimiksi”, joka työskentelee yhteisen tavoitteen eteen.

3 Julkinen vanhemmuus

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on sijaisvanhemmuuden sisältöjen lisäksi julkisuuden teema ja sen pohjalta muodostunut julkinen vanhemmuus. Tavallisesti perheen ja vanhemmuuden on katsottu kuuluvan yksityisyyden alueelle, joka pidetään poissa julkisuudesta. Nykyään perhetä tuodaan kuitenkin yhä enemmän julkisuuden alueelle poiketen perinteisestä näkemyksestä. Julkinen vanhemmuus muodostuu yksityisen ja julkisen rajapinnoille. Vanhemmuus ei ole asia, joka kuuluu vain omaan perhe- ja yksityispiiriin vaan sitä tuodaan myös julkisesti näkyväksi. Julkinen vanhemmuus on ilmiö, joka on noussut esiin muun muassa median vaikutusvallan lisääntyessä.

Sijaisvanhemmuus, tavalliseen vanhemmuuteen verrattuna, on myös siinä mielessä julkista, että sitä arvioi yhteiskunnallinen instituutio. Yhteiskunnallinen instituutio on tässä kontekstissa lastensuojelu. Tavallisesti vanhemmat saavat toteuttaa omaa vanhemmuuttaan melko vapaasti ja heidän soveltuvuutta vanhemmaksi ei arvioida minkään tahon toimesta. Sijaisvanhemmat joutuvat sen sijaan julkisen arvioinnin kohteeksi ennen tehtäväänsä ryhtymistä ja sijaisvanhempina toimiessaan. Tässä mielessä sijaisvanhemmuus ei ole puhtaasti yksityistä vanhemmuutta vaan siihen liittyy julkisen vanhemmuuden ulottuvuus.

Käytän tutkielmassani aineistona Internet-keskustelupalstaa, jota voidaan nimittää puolijulkiseksi alueeksi. Kuulan (2006, 193) mukaan Internetissä julkisen ja yksityisen raja muuttuu häilyväksi, ja se tarvitsee määritellä tilannekohtaisesti. Heinosen (2001, 48) mukaan uusien medioiden omaksumien on lisännyt julkisen ja yksityisen rajan välistä hämärtymistä. Omassa tutkielmassani sijaisvanhemmuutta tuodaan esiin puolijulkisella Internet-keskustelupalstalla, joka kertoo myös jotakin perhe-elämän tuomisesta julkisuuteen.

3.1 Julkisen ja julkisuuden käsitteet

Saksalainen filosofi ja yhteiskuntakriitikko Jürgen Habermas (2004) erittelee termejä *julkinen* ja *julkisuus* suomennetussa teoksessaan ”Julkisuuden rakennemuutos”. Termi *julkinen* voi Habermasin mukaan tarkoittaa avointa pääsyä kaikille (vrt. julkiset tilaisuudet sekä julkiset paikat ja ti-

lat). Käsitteellä julkinen on kuitenkin myös muita merkityksiä, jotka tulevat esille seuraavissa merkityksissä: valtio julkisena valtana, jonkin asian tekeminen julkiseksi, julkinen mielipide jne. Habermas (2004, 22) on kehittänyt termin *julkiso*, joka tarkoittaa julkisesti keskusteltavaa joukkoa, jonka keskustelun tulos on yleinen mielipide. Raija Julkusen (1995, 24–25) mukaan termit yksityinen ja julkinen voivat saada erilaisia merkityksiä. Näkökulmasta riippuen yksityisellä voidaan tarkoittaa ”yksityistä yksityistä” eli perhettä, kotia ja henkilökohtaista tai ”yksityistä julkista” eli kansalaisyhteiskuntaa ja markkinoita. Julkisella voidaan taas tarkoittaa ”julkista julkista” eli politiikkaa ja julkisuutta tai ”julkista yksityistä” eli ruumiillisista tarpeista vastaavaa hyvinvointivaltiota.

Habermas (2004) määrittelee julkisuuden alueeksi tai piiriksi, joka on yksityispiirin vastakohta. Julkisuus on yksityisyyden vastakohta kahdessa eri suhteessa: ensinnäkin *julkinen valta* eli valtio on kaiken yksityistoiminnan vastakohta ja toiseksi julkisuus on vastakkainen sille yksityisyydelle, joka koostuu toiminnasta perheessä ja työn ja talouden alueella. Paitsi, että julkisuus on yksityisyyden vastakohta kahdella tapaa, se on myös salassa pidetyn vastakohta. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokin julkisuuden ulkopuolella ollut tai pidetty (=salassa pidetty) nousee julkisuuden vallokeilaan ja saa näin osakseen julkisuutta. (Mt., 10–11; 21–22.) John Thompsonin (1995) määrittely julkisen ja yksityisen erosta perustuu Habermasin näkemyksiin. Thompsonin mukaan julkinen tarkoittaa valtion harjoittamia toimia ja yksityistä on tällöin kaikki muu, yritysten, kansalaisyhteiskunnan ja ihmisten henkilökohtaisten suhteiden alueella tehty toiminta. (Mt., 121–123.)

Tiivistetysti sanoen Habermasin (2004) mallissa julkisella viitataan valtiovaltaan, yksityisellä kansalaisyhteiskuntaan eli työn ja tavaramarkkinoiden alueeseen sekä perheeseen. Julkisuus rakentuu näiden kahden väliin ja se on kansalaisyhteiskunnan ja valtion välissä oleva yhteiskunnallisen elämän alue, jossa julkinen mielipide muodostuu. (Mt., 59–61.)

Oman tutkielmani kontekstissa julkisuus tarkoittaa lähinnä vastakkaisuutta yksityisyydelle, joka muodostuu muun muassa toiminnasta perheessä. Tutkielmassani (sijais)perhettä tuodaan yksityisyyden piiristä julkisuuden piiriin Internetin puolijulkisen keskustelupalstan kautta. Tällä foorumilla käydään mielenkiintoista rajanvetoa perheen ja vanhemmuuden yksityisyyden ja julkisuuden välillä. Koen oman tutkielmani kannalta mielenkiintoiseksi myös Habermasin (2004) esille tuoman julkisuuden vastakohtana salassa pidetylle. Perinteisesti perhe on nähty yksityisyyden

piiriin kuuluvana asiana, joka ei kuulu julkisuuteen. Nykyään perhe on kuitenkin sellainen asia, jota on nostettu julkisuuden valokeilaan muun muassa lehtien, Internetin ja television kautta.

Habermasin (2004) tulkinta julkisuuden rakennemuutoksesta lähtee liikkeelle hänen porvarilliseksi nimeämästään 1700-luvulla muotoutuneesta julkisuuden mallista. Tällöin julkisuus irtaantui julkisen vallan piiristä omaksi foorumikseen, jolle yksityishenkilöt (=julkiso) kokoontuivat voidakseen haastaa julkisen vallan hyväksymään itsensä julkisen mielipiteen edessä. Näin julkisuus jakautui toisaalta poliittiseksi julkisuudeksi, joka puhutteli valtiota sekä toisaalta kirjalliseksi julkisuudeksi, jonka paikkana olivat klubit ja lehdistö. Yksityishenkilöt keskustelivat toisaalta poliittis-julkisesti vaihtaen mielipiteitään yksityispiirinsä säätelystä ja toisaalta taas kirjallis-julkisesti vaihtaen mielipiteitään yksityisistä minuuskokemuksistaan. (Mt., 57–61.) Mielestäni tämä näkyy myös minun tutkielmassani: sijaisvanhemmuudesta voidaan puhua yleisimmillä areenoilla (esim. ammattilehdet, kirjallisuus) ja epävirallisesti yksityisiä minuuskokemuksia vaihtaen muun muassa Internetissä Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstalla.

Habermas (2004) suhtautuu kriittisesti julkisuuden rakennemuutokseen ja hauskaan ja helposti sulavaan viihteeseen eli *hömppään*. *Hömppä* johtaa julkisuuden yksityistämiseen ja siitä tulee yksityisten elämäntarinoiden julkistamistila, olipa kyse sitten kadun miehen satunnaisten kohtaloitten tai suunnitelmallisesti luodun tähden noususta julkisuuteen tai siitä, että tärkeät julkiset kehityskulut ja ratkaisut puetaan yksityisyyden asuun ja vääristellään henkilölistämällä lähes tunnistamattomaksi. Julkisuuden porvarillinen malli taas erotteli jyrkästi yksityisyyden alueen julkisesta vallasta. Julkisuus, jonka julkisoksi kutsutut yksityishenkilöt muodostivat ja joka välitti kansalaisyhteiskunnan tarpeita valtioon päin, kuului yksityisyyden alueelle. Tämä malli kävi käyttökelvottomaksi sitä mukaa kuin julkinen valta ja yksityisyyden alue kietoutuivat yhteen. (Mt., 249–257.)

3.2. Perhe julkisuuden valokeilassa

Perhe-käsitteen rasiitteena on ollut sen staattinen rakenneajattelu: perhe on mielletty yksityisen alueelle, kotiin kuuluvaksi ja julkisen elämän vastakohtaksi. Kriittisessä perhetutkimuksessa perhe ei paikannu vain yksityisen alueelle, vaan sitä on tärkeää tutkia myös julkisen ja yksityisen

suhteina, esimerkiksi työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen kysymyksissä ja naistenlehtikirjoittelun käytäntöinä. Näin ollaan kiinnostuneita siitä, miten perhe tulee puheenaiheeksi tai toiminnan kohteeksi. (Forsberg 2003, 10.) Tutkielmani lähtee liikkeelle kriittisen perhetutkimuksen perhe-määrittelystä. Tutkielmassani kohdennetaan (sijais)vanhemmuuden tarkastelua julkisen ja yksityisen välisiin suhteisiin. Tutkielmassani ei (sijais)vanhemmuudelle ole myöskään ennalta määriteltyä kehystä vaan se muotoutuu tutkimuksen kuluessa.

Riitta Jallinoja (2000) käyttää ylilatautuneen yksityiselämän käsitettä nykyajan yksityiselämästä, joka on tullut kaikissa medioissa näkyväksi aiheeksi. Jallinoja (1997) on tutkinut aviosuhteen julkisuutta ja hänen tutkimuksensa mukaan aviosuhteesta kertovien haastattelujen määrä lehdissä alkoi kasvaa 1970-luvun vaihteessa harppauksenomaisesti. Ihmissuhteista kertovien tv-sarjojen tarjonta kasvoi paljon erityisesti 1990-luvulla. Yksityiselämää käsitellään nyt myös television keskusteluohjelmissa, joissa käydään melko avoimesti läpi omakohtaisia kokemuksia muun muassa parisuhteesta ja seksistä. Kirjallisuuden saralla muistelmien ja elämäkertojen suosio on kasvanut mittaviin suhteisiin. (Mt., 11; 78; 107.)

Jallinojan (2000) mukaan vain hyvin pieni joukko voi mediassa kertoa yksityiselämästään ja valtaosa ihmisistä joutuu tyytymään katsojan asemaan. Poliitiikan, urheilun, viihteen ja taiteen alueilla toimivilla ihmisillä on varmin portti mediajulkisuuteen. Näin yksityiselämästä kertominen keskittyy pieneen joukkoon valtaosan pitäessä yhä yksityiselämänsä omana tai lähipiirinsä tietona. (Mt., 177.) Tutkielmani aineistona olevia keskustelupalstaa ei voida varsinaisesti nimittää mediajulkisuuden areenaksi. Palstalla ei esiinnytä omalla nimellä eikä tavoitteena ole mediajulkisuuden valokeilaan pääseminen. Palstalle kirjoittelu kertoo kuitenkin jonkinlaisesta yksityiselämän tuomisesta puolijulkiselle areenalle ja henkilökohtaisten perhe-elämään liittyvien asioiden tuomisesta muiden ruodittavaksi ja analysoitavaksi. Kyse on samantapaisesta ilmiöstä, mitä Irma Garam (2002) hahmottelee omassa tutkimuksessaan. Garamin (2002, 28) mukaan yksityisen ja julkisen rajat ovat muuttuneet niin, että yksityisen alueen käytännöt ja asiat tunkeutuvat julkisuuteen. Näin ennen piilossa olleet tulevat julkisesti käsiteltäviksi ja ennen vain läheisten ihmisten piirissä käytetyt vuorovaikutuksen muodot nousevat julkisiin suhteisiin.

Riitta Jallinoja (2006) on tutkinut perheen murrosta, jonka media välitti suurelle yleisölle tiedoksi 2000-luvun taitteessa. Jallinoja (2006) tutki Helsingin Sanomien kirjoituksia, joissa julkaistiin

kärjekkäitä kannanottoja perheestä ja siihen liittyvistä asioista. Jallinoja (2006) kutsuu tätä perheasian vahvaa esiintymistä julkisuudessa familistiseksi käännteeksi. Kun perheestä tehtiin vahvasti yhteinen asia, perhe siirtyi yksityiselämän alueelta julkiselle. Samanlaisesti voi tarkastella parisuhdetarinoita, joita media esittelee jatkuvalla syötöllä. Näistäkin tarinoista on tullut yhteisiä asioita. Perheen tuleminen julkiseksi ja yhteiseksi asiaksi saattaa tuottaa yhteiskuntaan uutta yhteisöllisyyden aluetta, jonka yhteisöllisyys perustuu ”kaikkien tuntemaan” eli yhteisiin puheenaiheisiin. (Mt., 9-10; 19–20; 272.)

4 Tutkimuskysymykset, aineisto ja analyysi

Pro gradu -tutkielmani mielenkiinnon kohteena ovat sijaisvanhemmat ja sijaisvanhemmuus. Taivotteenani on empiirisesti selvittää, millaisia repertuaareja sijaisvanhemmuudesta rakennetaan Internetin keskustelupalstalla ja millaisia funktioita näillä repertuaareilla on. Minua kiinnostaa myös se, mitä sijaisvanhemmuudesta tuodaan julki ja miten julkinen vanhemmuus näkyy Internetin keskustelupalstalla. Tutkimusaineistonani on Internetin keskustelupalstalla käydyt keskustelut sijaisvanhemmuudesta. Tarkastelen aineistoani diskursiivisen viitekehyksen kautta.

Tutkin sijaisvanhemmuutta siis diskursiivisinä, Internetin keskustelupalstalla esitettyinä kannanottoina, joissa määritellään sijaisvanhemmuuden sisältöä ja tehtäviä. Keskustelupalstoilta paikannettavat repertuaarit ovat kiinnostavia, koska ne tuovat esille, miten sijaisvanhemmuudesta julkisesti puhutaan ja millaisia merkityksiä se saa.

4.1. Sijaisvanhemmuus-keskustelupalsta

Suomi24-sivusto ylläpitää keskustelupalstoja erilaisista aiheista, muun muassa matkailusta, tieteestä, harrastuksista, uskonnosta, yhteiskunnasta sekä muodista ja kauneudesta. Suomi24-sivustolla on yhteensä yli 2000 palstaa eri aiheille. Tutkielmani aineiston keräsin Äidit ja isät -keskustelupalstasta erilliseksi erotetulta Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstalta.

Keskustelupalsta, jolta aineistoni keräsin, on niin sanottu avoin keskustelupalsta, jolle kuka tahansa voi tehdä keskustelunaloituksen tai vastata jonkun toisen aloitukseen. Viestejä ei ensin hyväksytetä ylläpidolla vaan ne lähetetään suoraan keskustelupalstalle, minkä jälkeen teksti on välittömästi kaikkien luettavissa. Rekisteröitymistä palstalle ei vaadita, mutta sen voi tehdä, jos haluaa itselleen nimimerkin, jota muut eivät voi käyttää. Kokemukseni mukaan vain muutama keskusteli rekisteröidyllä nimimerkillä Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstalla. Suurin osa oli nimimerkittömiä keskustelijoita.

Keskustelupalstan ylläpito huolehtii, että asiattomia viestejä ei julkaista. Nimimerkillisillä kirjoittajilla on myös mahdollisuus itse poistaa ja muokata viestejään. Keskustelupalstalla on ylläpidon lisäksi oma vapaaehtoinen valvoja, *sheriffi*, joka auttaa ylläpitoa huolehtimaan sääntöjen vastaisen sisällön poistamisesta keskustelupalstalta. *Sheriffillä* on myös oikeus kirjoittaa keskustelu-

palstalle viestejä. Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstan *sheriffinä* toimii Perhehoitoliitto ry. Perhehoitoliiton *sheriffin* rooli näyttäytyi keskustelupalstalla passiivisena. Keskustelupalstalla oli joitakin keskustelunaloituksia, joihin Perhehoitoliiton toivottiin vastaavan ja kommentoivan. Perhehoitoliitto ei ollut vastannut yhteenkään tällaiseen viestiin. Todellisuudessa en tiedä, kuinka paljon Perhehoitoliitto palstaa seuraa ja kuinka paljon se vaikuttaa asiattomien viestien poistamiseen. Ylläpitokaan ei todennäköisesti pysty ja ehdi seulomaan kaikkia asiattomia viestejä pois. Jokaisessa keskustelupalstalla olevassa viestissä on linkki ”ilmoita asiattomasta viestistä”, jonka avulla kuka tahansa pystyy tekemään ilmoituksen asiattomasta viestistä. Tämän tarkoituksena on todennäköisesti helpottaa ylläpidon työtä. Jonkin verran ylläpito ilmeisesti viestejä poisti, sillä joissakin viesteissä asiaa tuotiin esille. Seuraavassa viestissä kommentoitiin kirjoittajan mielestä epäreilua viestien poistamista:

”Lapseni ex-sijaisvanhemmille esittämäni kysymykset siis joutuivat sensuuriin! Onko todella niin, että täysin läpimätää ja ala-arvoista lastensuojelun varjolla tapahtuvaa toimintaa ei saa kritisoida tällä palstalla? Ilmeisesti sitten kolahtikin useampaan nilkkaan, kun täysin asiallinen (ja aiheellinen) viestini poistettiin”.

Sijaisvanhemmuus-palstalla erilaisia keskusteluja on runsaasti. Vuorokauden aikana uusia viestejä kirjoitettiin keskimäärin noin viidestä viiteentoista. 4.11.2009 palstalla oli yhteensä 47 421 viestiä. Palstalla oli yhteensä 65 sivua keskusteluja ja yhdellä sivulla viestiketjuja oli 50. Eri viestiketjujen pituudet vaihtelivat paljon: joissakin ketjuissa oli vain yksi viesti ja joissakin pitkälti yli sata. Yllämainitun perusteella voi sanoa, että mahdollista tutkimusaineistoa oli paljon. Viestit vaihtelivat pituudeltaan ja rakenteeltaan paljon toisistaan. Jotkut viesteistä olivat pitkiä, huolella harkittuja puheenvuoroja, jotkut taas lyhyitä ja spontaaneja. Tyypillistä monille viesteille oli niissä käytetty huono kieli. Kielioppivirheitä ja väärin kirjoitettuja sanoja oli paljon. Monesta viestistä näki, että ne olivat nopeasti kirjoitettuja eikä kieliasun viimeistelyyn ollut käytetty aikaa. Käytämässäni aineistoesimerkeissä viestit ovat pääsääntöisesti alkuperäisessä kieliasussaan. Joitakin sanoja, jotka ovat selvästi väärin kirjoitettuja, olen korjannut oikeaan muotoon. Esimerkkinä tästä voisi olla sana *vanhepmi*, jonka olen muuttanut sen oikeaan muotoon *vanhempi*.

Sijaisvanhemmuus-palstalla keskusteltiin monenlaisista aiheista. Osa viesteistä oli sellaisia, joissa käsiteltiin yleisesti perhehoidon kysymyksiä, esimerkiksi palkkausta ja lomiamia. Osassa viesteistä

keskusteltiin taas sijaisvanhemmuuden henkilökohtaisista merkityksistä. Yllättävää oli, kuinka paljon palstalla keskustelivat muutkin kuin sijaisvanhemmat. Erityisen paljon keskusteluun osallistuivat huostaan otettujen lasten biologiset vanhemmat. Näiden biologisten vanhempien puheenvuorot olivat usein hyvin provosoivia ja riitaa haastavia. Jotkut viestiketjut menivät sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien tappeluksi ja ketjun alkuperäisestä aiheesta etäännyttiin. Sijaisvanhemmat toivat useissa viesteissä esiin palstan tarkoituksen olla keskustelupaikkana vain sijaisvanhemmille. Biologisia vanhempia yritettiinkin häätää palstalta biologisille vanhemmille tarkoitettuun Biovanhemmat-keskustelupalstalle muun muassa seuraavanlaisin ilmaisin:

”Minä en tajua sitä, miksi biovanhemmat tulevat tänne soittamaan poskeaan, kun heille on ihan omakin palsta, jossa voivat rauhassa haukkua kaikki ihmiset postinkantajasta presidenttiin - se ei kiinnosta meitä sijareita. Tämän palstan kuitenkin haluaisimme säilyttää asiallisena”.

Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstan viesteistä ei pysty aina erottamaan, onko kirjoittaja mies vai nainen. Sukupuolen pystyy joskus päättelemään nimimerkistä tai keskustelun sisällöstä. Itse en pitänyt tutkielmani kannalta oleellisena tietää, kumpaa sukupuolta viestien kirjoittajat ovat. Vaikka diskurssianalyysin periaatteiden mukaan sillä ei ole merkitystä, mitä keskustelijat tosielämässä ovat, huomasin, että tällaisilla oletuksilla on kuitenkin jonkin verran vaikutusta aineistoni analyysiin. Oletan keskustelijoiden olevan sijaisvanhempia, biologisia vanhempia, sijaisvanhemmiksi aikovia, sijoitettujen lasten sukulaisia tai muuten vaan sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneita. Oletan myös, että keskustelijat eivät olisi toistensa kanssa tekemisissä ilman keskusteluryhmää. Sivuston tärkein yhdistävä tekijä on sijaisvanhemmuudesta ja siihen liittyvistä kokemuksista puhuminen.

4.2. Internetin keskustelupalstan viestit tutkimusaineistona

Internet-verkkoa voidaan kuvata monisuuntaiseksi mediaksi ja viestinnän välineeksi. Paitsi väliinään, verkko voidaan nähdä myös tilana. Verkko voidaan nähdä julkisena ja avoimena tilana, jossa sosiaalinen toiminta ja identiteettien luominen tapahtuu. Verkko voidaan rinnastaa myös kaupunkiin, koska verkossa, kuten kaupungissakin, voi tehdä ostoksia, keskustella toisten kanssa, pelata pelejä, asioida virastossa, häiriköidä ja niin edelleen. (Aula, Matikainen & Villi 2006, 10;

Matikainen 2006, 113.) Ihmisten keskinäistä, tietokoneiden välityksellä tapahtuvaa vuorovaikutusta kutsutaan tietokonevälitteiseksi viestinnäksi (Herring 1996, 1). Internet ei ole sen globaalista luonteesta huolimatta kaikkien media. Internetin levinneisyys on alueellisesti yhä epätasainen ja osa ihmisistä ei tiedä, mikä tai mitä Internet on. Valtaosa Internetin käyttäjistä tulee Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Itä-Aasiasta. Maailmanlaajuisesti katsottuna Internet näyttäisi noudattavan yleisen hyvinvoinnin ja koulutuksen epätasaista jakaantumista. (Aula ym. 2006, 19.)

Järvisen ja Mäyrän (2000) mukaan teknologian kehittymisellä on peruuttamattomia vaikutuksia ihmisten elämään ja heidän tapaansa toimia yhteiskunnassa. Järvinen ja Mäyrä nimittävät kyseistä prosessia teknologiseksi deterministiksi. Teknologisen determinismin mukaan teknologia on yhteiskunnan tärkein muutosvoima, jolloin yhteiskunnasta tulee eräänlainen heijastus teknologiastaan. Internetiä, digitaalisen kulttuurin muodostamaa laajaa verkostoa, voidaan pitää yhtenä teknologian osa-alueena ja se muodostaa ihmisille ympäri maailman hyvin monipuolisen kohtaamispaikan. (Mt., 12–15.) Omassa tutkielmassani en näe verkkoa vain teknologiavälitteisenä vaan myös sosiaalisena tilana. Teknologia antaa Internetille tietyt raamit, joiden sisällä toimitaan, mutta se ei ole ainoa verkossa tapahtuvaa toimintaa määrittävä tekijä. Keskustelupalstoilla tapahtuvaa toimintaa määrittävät muun muassa sinne muodostuneet normit, käytännöt ja sosiaaliset vihjeet. Aiemmin teknologiavälittyneisyyden nähtiin tuottavan hankaluuksia verkkovuorovaikutukselle, sillä teknisillä laitteilla ei ajateltu olevan mahdollisuuksia välittää sosiaalisia vihjeitä ja läsnäoloa. Sähköisen viestinnän ajateltiin soveltuvan vain tehtäväkohtaiseen ja epähenkilökohtaiseen viestintään. Myöhemmissä tutkimuksissa tietokonevälitteinen viestintä nähdään jo sosiaalisena vuorovaikutuksena muiden viestinnän muotojen ohella. (Hankonen ym. 2007, 285.)

Verkossa ja reaalielämässä tapahtuvan vuorovaikutuksen ja toiminnan erottaminen toisistaan voi olla keinotekoisia. Reaalielämässä tapahtuva toiminta ei ole välttämättä sen todellisempaa kuin verkkoelämäkään. Internet on ollut alusta lähtien sosiaalinen media. Suurin osa verkossa tapahtuvasta toiminnasta on jollakin tapaa vuorovaikutteista. Internetistä on tullut oleellinen osa vapaaajan toimintaa eikä sitä koeta enää muusta elämästä irralliseksi. Toinen voi löytää seuraa naapurista ja toinen verkkokeskustelupalstan kautta. (Turtiainen 231–232.)

Internet on mahdollistanut ihmisten välisen kommunikaation lisääntymisen ja lisännyt ihmisten välistä yhteisöllisyyttä sekä edistänyt erilaisten ajatusten leviämistä (Aula ym., 2006. 15). Inter-

net on monella tapaa lisännyt ihmisten välisen kommunikaation välineitä: Internetissä voi lähettää sähköpostiviestejä, luoda käyttäjäprofiileja yhteisöpalveluihin (muun muassa Facebookiin), käydä kauppaa, keskustella keskustelupalstoilla ja niin edelleen. Erilaiset keskustelupalstat ovat saavuttaneet suuren suosion Internetin käyttäjien keskuudessa. Keskustelupalstat ovat usein jaoteltu eri aiheiden mukaan, muun muassa ihmissuhteet, autot, ruoka ja julkkikset. Myös erilaisille ihmisryhmille, kuten äideille, homoseksuaaleille, lapsettomille, on omat keskustelupalstansa.

Tietokonevälitteistä viestintää on mahdotonta käsitellä yhtenä ja samana kokonaisuutena, koska sen alle mahtuu erilaisia välineitä. Tällaisia välineitä ovat muun muassa: chat, IRC, verkkopelit ja keskustelupalstat. Vaikka verkkovuorovaikutukseen liittyy tiettyjä erityispiirteitä verrattuna kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, ei sitä voida pitää yhtenäisenä kokonaisuutena vastakohtana kasvokkaisuorovaikutukseen. (Hankonen, Ristolainen & Lehtinen 2007, 276.) On tärkeää huomata, että eri keskustelupalstojen luonteesta riippuu, minkälaisia keskusteluja niissä käydään ja minkälaista aineistoa niistä on mahdollista saada. Uskon, että olisin saanut toisenlaisen aineiston Perhehoitoliiton suljetulta keskustelupalstalta kuin Suomen suosituimman verkkoyhteisön avoimelta keskustelupalstalta.

Keskustelupalstoja ei voida yksiselitteisesti niputtaa samaksi kokonaisuudeksi vaan ne eroavat toisistaan muutaman asian suhteen. Ensimmäiseksi ne eroavat temporaalisuuden suhteen: osa niistä on samanaikaisia ja osa eriaikaisia. Samanaikaisinta vuorovaikutus on kasvokkaistilanteissa, mutta esimerkiksi verkossa tapahtuva IRC-keskustelu on suhteellisen samanaikaista osanottajien välillä. Sähköpostikirjeenvaihto taas voi olla hyvinkin eriaikaista. Toinen erotteleva piirre on modaliteetti. Aikaisemmin tietokonevälitteinen viestintä oli tekstipohjaista, mutta nykyisin moni media mahdollistaa myös äänen, videokuvan ynnä muun sellaisen käytön. Kolmas erotteleva piirre on anonymiteetti. Osa viestimistä pitää käyttäjän henkilöllisyyden anonyyminä, kun taas osa paljastaa sen. (Hankonen ym. 2007, 277.) Sijaisvanhemmuus-keskustelupalsta on eireaaliaikainen palsta. Kyseisellä palstalla ei keskustella reaaliaikaisesti vaan keskustelu voi olla hyvinkin eriaikaista. Keskustelunaloitukseen voi vastata viikkojakin myöhemmin siitä, kun se on laitettu keskustelupalstalle. Sijaisvanhemmuus-palsta on tekstipohjainen eikä siellä ole mahdollista käyttää hyväkseen esimerkiksi ääntä ja videokuva. Sijaisvanhemmuus-keskustelupalsta suojaa hyvin käyttäjiensä anonymiteettiä. ”Paljastuminen” ei ole mahdollista ilman omaa halua.

Vuorovaikutus on Internetin kautta tullut vapaammaksi. Internetissä on helppo nimimerkin turvin sanoa jotakin sellaista, mitä ei välttämättä sanoisi kasvokkain toiselle ihmiselle. Eräs Internetin ominaisuuksista onkin keskusteluissa vallitseva anonymiteetti. Tunne anonyymiydestä saa ihmiset osallistumaan helpommin verkkokeskusteluihin ja ilmaisemaan oman mielipiteensä, koska heidän sanomisiaan ei voi yhdistää heihin henkilökohtaisesti (Wallace 1999, 124–125). Internetissä on anonymiteetin vuoksi helpompi ilmaista vihaa, pettymystä ja muita negatiivisia tunteita. Usein Internetin keskustelupalstoilla keskustelun taso onkin suorasukaista, provokatiivista, liioittelevaa ja jopa aggressiivista. Keskustelupalstoilla voi nähdä yhteisön sisäistä kontrollia ja keskustelun säätelyä. *Trollit* eli tahallaan ärsyttämään pyrkivät henkilöt tai viestit pyritään pitämään kurissa eikä provosoivia eli sanasotaan pyrkiviä viestejä katsota hyvällä. (Turtiainen 2009, 216.) Keskustelupalstoilla liikkuu myös henkilöitä, jotka eivät osallistu keskusteluun, mutta seuraavat sitä. Tällaisia netinkäyttäjiä, jotka vain lukevat viestejä ja seuraavat keskustelunkulkua, sanotaan ”lurkkijoiksi” (engl. *lurk*). (Mt., 217.)

Paitsi negatiivisten tunteiden ilmaukset, myös arkaluontoisten kokemusten käsittely on Internetissä helpompaa anonymiteetin kautta. Ujoille ja hiljaisille ihmisille anonymiteetti voi alentaa osallistumiskynnystä keskusteluihin. Anonymiteetti on luultavasti yksi tekijä, miksi verkkokeskustelut ovat niin suosittuja. Heinosen (2001) mukaan ihmiset omaksuvat itselleen digitaalisia minuuksia päästäkseen Internetin keinotekoiseen, virtuaaliseen todellisuuteen. Ihminen törmää virtuaalisessa todellisuudessa kysymyksiin kuka hän on tai haluaa olla virtuaalisessa maailmassa ja mikä on hänen identiteettinsä. On myös mahdollista, että yksittäinen henkilö luo monia virtuaalisia identiteettejä tilanteesta riippuen. (Mt., 13–14; 17.)

Keskisen (1997, 129) mukaan verkkokeskustelulle on ominaista vihjeettömyys, joka tarkoittaa non-verbaalisten viestien puutetta. Myös fyysiseen läsnäoloon liittyvät tekijät, kuten keskustelutäisyys ja ulkoiseen statukseen liittyvät tekijät, kuten vaatetus, jäävät puuttumaan tekstipohjaisilla foorumeilla. (Hankonen ym. 2007, 278.) Vihjeettömyyttä voidaan yrittää korvata sanallisilla ja graafisilla eleiden ja ilmeiden ilmaisuilla. Graafisten hymiöiden käyttö ei kuitenkaan kerro yksioikoisesti kirjoittajan ilmeistä tekstiä kirjoittaessa vaan niiden tarkoituksena on ilmaista kirjoituksen muuten näkymättömiä merkityksiä tai kirjoittajan suosittamia lukutapoja. (Keskinen

1997, 129.) Sosiaalisen vihjeettömyyden on myös ajateltu selittävän osalta aggressiivisen viestinnän esiintymistä verkkokeskusteluissa (Matikainen 2006, 118).

Internetin keskustelupalstojen käyttämisessä aineistona minua kiehtoi se, että viestejä ei ollut tuotettu tietoisesti tutkimuksen tarpeisiin. Ihmiset kirjoittavat palstalle, koska he haluavat keskustella sijaisvanhemmuuteen liittyvistä asioista ja ongelmista, haluavat jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja niin edelleen. Sijaisvanhemmuus-palstalta keräämäni tutkimusaineistoa voidaan pitää *luonnollisena* aineistona. Diskurssianalysissa, jota käytän analyysimenetelmänäni, asetetaan usein etusijalle valmiit aineistot tutkijan keräämiin verrattuna, koska näin voidaan eliminoida tutkijan vaikutus (Eskola & Suoranta 1998, 199).

Tutkimusaineistoa kerätessä, esimerkiksi haastattelujen avulla, tutkija johdattelee aina jotenkin tutkittavaa kertomaan asioista, joista hän haluaa tutkimusaineiston muodostuvan. Tällöin aineisto muodostuu tietynlaiseksi tutkijan ja tutkittavan välisessä vuorovaikutuksessa. Tätä kysymystä en joutu miettimään oman tutkimukseni kohdalla, sillä se on syntynyt ilman tutkijan vaikutusta, viestien kirjoittajien omasta halusta ja heidän tarpeistaan käsin. Internetin keskustelupalstoilta kerätylle aineistolle, johon myös oma tutkimusaineistoni kuuluu, on ominaista luonnollisuus ja kaunistelemattomuus, mutta myös sekavuus ja ennustamattomuus. Ennustamattomuudella tarkoitan sitä, että tutkija ei voi etukäteen tietää, millaisen aineiston hän keskustelupalstalta saa eikä hän pysty itse vaikuttamaan aineiston syntyyn millään tavalla. Käytettäessä Internetin keskustelupalstoja aineistona huomaa, että aineiston rikkaus on myös sen heikkous.

4.3. Tutkimusaineiston keruu ja eettiset kysymykset

Mikäli tutkija käyttää Internetin keskustelupalstoja tutkimusaineistona, Internet-sivuston ylläpitäjälle on tarpeen kertoa tutkimusaikeista ja pyytää arviota, onko tutkijan syytä kysyä lupaa tietojen tutkimuskäyttöön myös palstan osallistujilta (Kuula 2006, 196). Eskola ja Suoranta (1998) toteavat sähköpostin ja verkkokeskustelupalstojen käytöstä tutkimusaineistona, että tutkimustarkoitusta asettaa omat kehyksensä muuten melko vapaaseen verkkovuorovaikutukseen. Tutkimusintentionta tulisikin aina kertoa keskustelupalstan käyttäjille. Kyse on siitä, että vapaan vuorovaikutuksen mahdollisuutta ei tulisi rajoittaa tutkimuksen teolla. Jälkikäteen heränneestä kiinnostuksesta tut-

kia keskustelija, josta minunkin pro gradu -tutkielmassani on kysymys, tulisi informoida keskustelijoille, jotta he voivat päättää, antavatko he käyttää viestejään tutkimusaineistona. (Mt., 54.)

Tutkijan on tapauskohtaisesti arvioitava tutkimuskohteena olevan palstan avoimuuden aste käyttäjien näkökulmasta. Mikäli keskustelupalstojen lukeminen edellyttää sisäänkirjautumista, olisi hyvä arvioida tutkimusluvan pyytämistä tai ainakin palstan jäsenien informoimista tutkimuksesta. Mitä suljetumpi palsta on, sitä ehdottomampaa on pyytää lupa viestien tutkimiseen. Esimerkiksi jonkin organisaation, seuran tai järjestön jäsenille tarkoitettu suljettu postituslista on sellainen, jonka tutkimiseen pitäisi pyytää lupa listan pitäjältä ja listalle osallistuvilta ihmisiltä. (Kuula 2006; 178; 186.) Itse koin Kuulan (2006) esittämän menettelyn hyväksi tavaksi toimia. Lähetin Suomi24-sivuston ylläpitäjälle sivuston palauteosion kautta viestin, jossa kysyin mahdollisuutta käyttää Sijaisvanhemmuus-palstan viestejä tutkimusaineistona. Esittelin viestissä lyhyesti itseni sekä tutkimukseni ja sen tavoitteet. Kysyin myös, onko ylläpidolla joitakin erityisiä toiveita viestien käytön suhteen. Esimerkkinä esitin palstalle kirjoittelevien nimimerkkien käytön tutkielmani aineistoesimerkeissä.

Suomi24-sivuston ylläpito vastasi minulle ja kertoi, että minulle on myönnetty lupa keskustelupalstan ylläpitäjältä käyttää Sijaisvanhemmuus-palstalta löytämäni aineistoani tutkielmassani. Viestissään ylläpito kertoi myös, että saan lainata tekstiä, mutta alkuperäisen kirjoittajan nimimerkkiä ei saa julkaista eikä sitä saa yhdistää tekstiin. Viestissä kerrottiin, että voin käyttää lainauksia tekijänoikeuslain puitteissa. Ylläpito asetti viestien käyttämisen ehdoksi sen, että ilmoitan Sijaisvanhemmuus-palstalla, että käytän viestejä pro gradu -tutkielmassani. Ylläpito neuvoi minua tekemään keskustelupalstalle keskustelunavauksen, jossa kerron tutkielmastani, mihin sitä käytetään, oppilaitokseni ja omat yhteystietoni. Ylläpito kertoi, että minun kannattaa jättää avaus rekisteröidyllä nimimerkillä, jotta pääsen itse poistamaan viestini palstalta, kun se ei ole enää ajankohtainen. Ylläpito pyysi vielä ilmoittamaan, kun olen jättänyt keskustelunavauksen palstalle.

Lähetin ylläpidolle vielä toisen viestin, jossa pyysin tarkennusta siihen, riittääkö pelkkä ilmoitus tutkimuksesta vai pitäisikö minun antaa halukkaille mahdollisuus poistaa viestinsä, mikäli he eivät halua, että käytän niitä tutkimuksessani. Ehdotin ylläpidolle sellaista menettelyä, että antaisin palstan käyttäjille kaksi viikkoa aikaa, jolloin heillä olisi mahdollisuus poistaa viestinsä tai il-

moittaa ylläpidolle, että haluaa viestinsä poistettavan. Ne, jotka eivät olisi halunneet, että käytän heidän viestejään tutkimusaineistonani, olisivat voineet toimia näin. Ylläpito vastasi minulle, että minun tulee kertoa keskustelunavauksessani, että palstan kirjoittajat voivat ilmoittaa minulle, jos eivät halua minun käyttävän jotakin heidän viestiään pro gradu -tutkielmassani. Koin viestien vaihdon Suomi24-sivuston ylläpidon kanssa kiinnostavana neuvotteluna tutkimusluvasta, jossa vedettiin rajoja keskustelupalstan viestien julkisuudesta ja niiden käytöstä tutkimusaineistona.

Ylläpidon kanssa neuvoteltuani rekisteröin itselleni nimimerkin Suomi24-sivustolle. Jätin 1.10.2009 Sijaisvanhemmuus-palstalle keskustelunavauksen nimimerkillä Gradun tekijä. Viestissäni kerroin ensinnäkin opiskelualani ja oppilaitoksen, jossa opiskelen. Kerroin viestissäni lyhyesti gradustani ja Suomi24-ylläpidolta saamastani tutkimusluvastani. Pyysin viestien kirjoittajia ottamaan yhteyttä minuun sähköpostin välityksellä, mikäli he eivät halua, että käytän jotakin heidän viestiään osana tutkimusaineistonani. Kerroin myös, että valmis pro gradu -tutkielmani on luettavissa Tampereen yliopiston kirjastossa tai sähköisessä muodossa Tampereen yliopiston kirjaston Internet-sivujen kautta. Viestin lopussa ilmoitin sähköpostiosoitteeni. Pyysin vielä palstan kirjoittajia ottamaan minuun yhteyttä, mikäli heillä olisi jotakin kysyttävää tutkielmaani liittyen.

Pidin keskustelunaloitustani palstalla yhteensä kuuden viikon ajan, jonka jälkeen poistin sen. Tänä aikana kukaan palstalla kirjoitteleva ei ottanut minuun sähköpostin välityksellä yhteyttä kieltäen jonkin viestinsä käytön tutkimuksessani. Toki sitä en tiedä, onko joku nimimerkillinen keskustelija käynyt poistamassa oma-aloitteisesti jonkin oman viestinsä, koska ei ole halunnut, että käytän sitä osana tutkimusaineistoani. Sähköpostiini ei tullut myöskään muita yhteydenottoja tutkielmaani liittyen.

Palstalle laittamaani keskustelunaloitukseeni tuli yhteensä viisi viestiä vastaukseksi. Ensimmäinen viesti oli oletettavasti huostaan otetun lapsen vanhemmalta. Viestissä hän kertoi jo pitkään jatkuneesta sijaisvanhempien taholta tapahtuvasta kiusaamisesta. Kirjoittaja toivoi, että pro gradu -tutkielmani avulla he (biologiset vanhemmat) saisivat viimein apua ahdistavaan ja henkisesti kuormittavaan tilanteeseensa. Jäin pohtimaan, ymmärsikö kyseinen henkilö väärin tutkielmani tarkoituksen ja tutkimustehtäväni, sillä itse en näe, että pro gradu -tutkielmani pystyy vastaamaan tällaisiin odotuksiin. Loput keskustelunaloitukseeni vastanneista viesteistä olivat palstalle tyypillisiä provokaatioita ja vastakkainasetteluja sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välillä.

Näissä viesteissä tutkielmaani ei kommentoitu mitenkään. Mielestäni palstaa kuvaavaa on se, että keskustelunaloitukseni, joka kertoi pro gradu -tutkielmastani, johti tarkoituksestaan toisille raitteille eli kiistelyyn sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välillä.

Pidin ylläpidolta saamaani tutkimuslupaa ja sitä, että kukaan keskustelijoista ei kieltänyt viestien käyttöä tutkimuksessani eikä muutenkaan kommentoinut tutkimusaiheittani negatiivisesti, riittävänä suostumuksena viestien käyttämiseen aineistonani, ottaen huomioon, että kyseessä on kuitenkin vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuva avoin keskustelupalsta. Oletan, että keskustelupalstalle kirjoittavat käsittävät kirjoittavansa julkista tekstiä. En kokenut siis eettisenä ongelmana viestien käyttämistä tutkielmani aineistona.

Pohdin kovasti, kuinka paljon keskustelunaloituksia ja viestejä minun pitäisi ottaa tutkielmaani, jotta aineistoa olisi riittävästi. Juhilan ja Suonisen (2002, 241) mukaan diskurssianalyysissä aineiston rajausta onkin suuri haaste tutkijalle, joten ei ole järkevää ottaa liian suurta aineistoa analysoitavakseen. Eskolan ja Suorannan (1998, 198) mukaan diskurssianalyysissä pienet aineistot ovat järkeviä, sillä tutkimuksen onnistuminen ei ole aineiston koosta kiinni. Yritin pitää nämä neuvot mielessäni, jotta analyysi-vaiheesta ei tulisi liian työlästä suuren aineiston vuoksi. Aloin kerätä aineistoani keskustelupalstan ensimmäiseltä sivulta ja ensimmäisestä viestiketjusta eteenpäin. Siirsin viestiketjut ja viestit suoraan tekstinkäsittelyohjelmaan, jotta ne olisivat helposti käsiteltävissä muodossa. Viestiketjuja kerätessäni pohdin koko ajan aineiston riittävyttä. Kerättyäni ja siirrettyäni 19 viestiketjua ja 249 viestiä tekstinkäsittelyohjelmaan minusta alkoi tuntua, että kyseessä on riittävä määrä viestejä aineistokseni. Määrä oli tarpeeksi suuri, mutta vielä hallittava. Aineistoa oli yhteensä 70 sivua tekstinkäsittelyohjelmaan siirrettynä, kun käytin fonttia yhdeksän ja riviväliä kaksi. Numeroin viestit juoksevilla numeroilla, joita käytän analyysiluvussani esitellessäni aineistoesimerkkejäni.

Kuulan (2006) mukaan tutkimuksessa on tärkeää anonymisointi eli tunnisteiden poistaminen tai muuttaminen. Tämä täytyy tehdä aina tapauskohtaisesti. Ratkaisuihin vaikuttavat muun muassa aineiston aihepiiri, tutkittavista ilmenevät taustatiedot ja tutkittaville annettu informaatio. (Mt., 200.) Sijaisvanhemmat ovat Suomessa melko suuri ryhmä, joten heidän tunnistamisensa tutkielmastani on mielestäni vaikeaa. Aineistoni viesteissä sijaisvanhemmat eivät kerro itsestään kovin tarkkoja tietoja, esimerkiksi asuinpaikkaa ja ikää. Olen harkinnut tapauskohtaisesti tunnisteiden

poistamista tai muuttamista. Esimerkiksi tietoja sijaislasten ja omien biologisten lasten lukumäärästä, en ole katsonut sellaisiksi tiedoiksi, jotka olisi tarvinnut muuttaa tai poistaa.

4.4 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Minulla oli kaksi vaihtoehtoa tutkimukseni analyysimenetelmäksi: joko sisällönanalyysi tai diskurssianalyysi. Tutkielmassani analysoidaan tekstiä, joten molemmat menetelmät olisivat olleet soveltuvia tutkimustani ajatellen. Mietinnän jälkeen päädyin diskurssianalyysiin, joka vaikutti näistä kahdesta sopivimmalta tutkimukseni analyysimenetelmäksi. Diskurssianalyysissä tutkitaan, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan. Sisällönanalyysissä etsitään taas tekstin merkityksiä. (Tuomi 2003, 106.) Todellisuus aukeaa tutkijalle eri tavalla riippuen siitä, millä tavalla ja millä välineillä hän päättää tutkia sitä. Tutkimusmenetelmän voi sanoa antavat linssit, joiden läpi tutkija tarkastelee tutkimaansa ilmiötä. (Mt., 11.)

Kielen käyttöä voidaan analysoida kahdesta eri näkökulmasta: todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Ensimmäinen näkökulma perustuu siihen oletukseen, että kielen käyttö on väline saada tietoa ympäröivästä maailmasta. Jälkimmäisessä näkökulmassa, sosiaalisesti konstruktionismiksi nimitetyssä, kielen käyttöä ei tutkita välineenä todellisuuden tavoittamiseen, vaan osana todellisuutta itseään. Diskurssianalyysi perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9.)

Diskurssianalyysissä kiinnostus kohdistuu siihen, miten toimija rakentaa sosiaalista todellisuutta kielen käytöllään. Diskurssianalyysin perusajatuksena on kielen käytön tutkiminen toimintana, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. (Suoninen 2002, 17.) Koska diskurssianalyysissä kielenkäyttö ymmärretään toiminnaksi, sanat, lauseet ja keskustelut ovat tekoja (Juhila ja Suoninen 2002, 238). Olennaista on se, että kielen käyttöä tutkitaan sellaisenaan eikä sen *takaa* pyritä etsimään *oikeaa* todellisuutta (Jokinen 2002, 38). Diskurssianalyysissä sanavalinnat, tauot, vihjailut ja painotukset ovat tärkeitä. Vähäpätöisiltä näyttävät kielen käytön yksityiskohdat voivat olla aineiston analyysissä merkittäviä johtolankoja. (Juhila & Suoninen 2002, 239.)

Diskurssianalyysissa tutkimuksen kohteena on teksti tai puhe tietyssä vuorovaikutuksellisessa kontekstissa. On tärkeää, että puhetta tai tekstiä tutkitaan siinä kontekstissa, missä se on tuotettu eikä sitä irroteta yhteydestään. Diskurssianalyysissa ei ole relevanttia pohtia, puhuuko joku totta tai rehellisesti. Mielenkiinto kohdistuu sen sijaan tapoihin, joilla puhuja rakentaa erilaisia versioita ilmiöistä. (Suoninen 2002, 17–19; Eskola & Suoranta 1998, 196). Diskurssianalyysi sopii hyvin verkkokeskustelujen analyysimenetelmäksi, koska niitä tutkittaessa ei voida tietää varmaksi, kuka kirjoittaja todella on.

Diskurssianalyysissa tekstit eivät ole tie tekstien takana oleviin tutkittaviin ilmiöihin vaan kiinnostus on itse diskurssissa, siinä, miten se on organisoitu, mitkä ovat sen funktiot ja mitä sillä tehdään. Tekstit eivät siis kuvaa kohdettaan vaan muodostavat aktiivisesti jonkinlaisen version asioista. (Potter & Wetherell 1987, 32–34; 49.)

Diskurssianalyysi ei ole varsinainen työkalu vaan enemmänkin viitekehys, joka sallii erilaisia aineiston analyysi- ja tarkastelutapoja. Tällöin myöskään tutkijan diskurssianalyysissä tuottama tieto ei ole objektiivista vaan tulkintaa ja konstruoitua tutkimuksessa käytettävien analyttisten työkalujen avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 200; Jokinen ym., 1993, 12–13.) Diskurssianalyysiksi on vuosien saatossa kutsuttu suurta määrää erilaisia menetelmiä eri tieteenaloilla, muun muassa antropologiassa, kirjallisuustutkimuksessa, sosiaalitieteissä ja kasvatustieteissä (Eskola & Suoranta 1998, 195).

Kieltä käyttämällä luodaan erilaisia merkityssystemejä, jotka rakentuvat osana sosiaalisia käytäntöjä. Erilaisia merkityssystemejä on kutsuttu toisinaan diskursseiksi ja toisinaan tulkintarepertuaareiksi. Diskurssin käsite on repertuaarin käsitettä massiivisempi ja se sopii paremmin tutkimuksiin, joissa tutkitaan ilmiöiden historiallisuutta, valtasuhteita tai institutionaalisia sosiaalisia käytäntöjä. Diskurssi voi sisältää useampia repertuaareja, jotka sopivat taas luontevimmin sellaiseen tutkimustehtävään, jossa perehdytään yksityiskohtaisesti arkisen kielenkäytön vaihtelevuuteen. Tekstistä ei ole yleensä analysoitavissa vain yhtä tulkintarepertuaaria vaan keskenään kilpailevia ja toisiinsa limittyviä repertuaareja on useita. On tärkeää muistaa, että diskurssit ja repertuaarit ovat tutkijan tulkintatyön tuloksia, eivät analyysin raakamateriaalia. (Jokinen ym. 1993, 24–28.) Itse päädyin käyttämään tutkielmassani repertuaari-käsitettä diskurssi-käsitteen sijasta.

Mielestäni repertuaari-käsite sopii tutkielmaani paremmin, koska tutkielmani kohteena on Internetin keskustelupalsta, joka edustaa arkielämän vuorovaikutusta ihmisten kesken.

Diskurssianalyysin tutkimustapa on aineistolähtöistä ja tutkijan omasta tulkinnasta lähtevää (Jokinen ym. 1993, 13). Sama aineisto eri tutkijalla tuottaisi varmasti erilaisia tutkimustuloksia. Tämän vuoksi on tärkeää, että tutkimuksesta tulee esiin tutkijan tulkintaprosessi ja lukija voi seurata helposti tutkijan päättelypolkuja ja tehdä tästä omat tulkintansa ja johtopäätöksensä. (Eskola & Suoranta 1998, 200.) Arvelen, että omaan tulkintaani vaikuttaa työkokemus sosiaalityöntekijänä, kokemus lastensuojelusta sekä sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien kanssa työskentelystä. Uskon, että tutkielmani teoriaosuuden myötä tullut pohjatieto sijaisvanhemmuudesta myös ohjaa minua etsimään vastaavanlaisia merkityksiä aineistostani.

4.5. Analyysin käytännön toteutus

Aloitellessani aineiston analyysia olin hieman hämmennyksissä valitsemastani tutkimusmenetelmästä eli diskurssianalyysistä. Aikaisemmissa tutkielmissa olin käyttänyt aineiston analyysimenetelmänä laadullista sisällönanalyysia. Diskurssianalyysi ohjaa tarkastelemaan aineistoa toisella tavalla kuin sisällönanalyysi. Yritin pitää tämän mielessäni, kun aloin käymään läpi aineistoani.

Diskurssianalyysissa tärkeää on tiivis seurustelu aineiston kanssa ja seurustelun kuluessa kehkeytyneiden havaintojen raportoiminen. Tämä vaihe on työlästä uurastamista aineiston kanssa ja tulkintojen kehittämisestä. Tämä vaatiikin yleensä kymmeniä keskeisten aineistokohtien tarkkaa lukemista. Tärkeää on tunnistaa aineistosta ihmettelyn aiheita: jännitteitä, ristiriitoja, urautumista, hienosäätöä ja niin edelleen. (Jokinen ym. 1993, 13.) Huomasin, Jokisen ym. tapaan, että aineiston läpikäyminen ja lukeminen vaatii aikaa ja monia lukukertoja. Pian, kun olin kerännyt aineistoni, aloin lukea sitä läpi. Olin toki aikaisemminkin jo seurannut Sijaisvanhemmuuskeskustelupalstaa, joten osan viesteistä olin lukenut jo ainakin kertaalleen läpi. Luin aineistoni läpi ajatuksella muutamaan otteeseen. Lukeminen oli melko työlästä ja aikaa vievää. Aineiston luku vaati keskittymistä ja sitä ei pystynyt tekemään välttämättä kovin pitkää aikaa kerrallaan. Luettuani aineiston muutaman kerran läpi aloin lukemaan sitä samalla alleviivaten kohtia, joissa jollakin tapaa rakennettiin sijaisvanhemmuudesta jonkinlaista kuvaa. Kiinnitin erityistä huomiota

sanavalintoihin, tekstin sävyyn ja kielikuviin, joilla sijaisvanhemmuutta jäsennettiin. Tehtyäni alleviivauksia aloin lukea aineistoa uudelleen läpi kiinnittäen tarkempaa huomiota alleviivattuihin kohtiin.

Diskurssianalyysissä analyysin suorittamiseksi ei ole mitään mekaanista menettelytapaa edetä aineistosta tuloksiin. Aineistosta etsitään eroja ja yhtäläisyyksiä sekä asetetaan hypoteeseja tekstin funktioista ja vaikutuksista eli pyritään tunnistamaan repertuaareja. (Eskola & Suoranta 1998, 199.) Vähitellen, aineiston tiiviin lukemisen jälkeen, aloin muodostaa erilaisia repertuaareja aineistosta ja yritin miettiä niiden funktioita. Koska olin siirtänyt aineistoni tekstinkäsittelyohjelmaan, sitä oli helppo muokata ja siirrellä viestejä repertuaareittain eri tiedostoihin. Näin samaa repertuaaria kuvaavat viestit samaan paikkaan, joka taas helpotti analysointi-työtäni.

Kun lähdin käymään läpi aineistoani, etsin aluksi yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aineistosta. Koska olen aikaisemmissa tutkielmissani käyttänyt laadullista sisällönanalyysiä tutkimusmenetelmänä, se saattoi johdattaa minut etsimään myös erilaisia teemoja aineistostani. Kokemukseni mukaan analyysiä on vaikea tehdä ilman jonkin asteista asioiden teemoittelua, vaikka teemoittelu ei varsinaisena tutkimusmenetelmänä olisikaan. Teemoista siirryin tutkimaan ja tarkastelemaan kieltä, sen painotuksia ja keskustelijoiden käyttämiä sanavalintoja. Repertuaarit alkoivat muodostua samanlaisten sanavalintojen ja ilmaisujen ympärille. Oli yllättävää huomata, että samassa viestissäkin saattoi esiintyä toisistaan erilaisia repertuaareja. Alustavia repertuaareja muodostaessani jouduin tekemään vielä uudelleen jaotteluja repertuaarien kesken. Saatoin esimerkiksi huomata, että muodostamastani repertuaarista, pystyinkin erottamaan vielä toisen repertuaarin.

Analyysiluvussani käytän melko paljon sitaatteja, joilla toivon selventäväni analysointi-polkuani. Perinteisissä kvalitatiivisissa tutkimuksissa aineistosta poimituilla sitaateilla käytetään osoittamaan ja kuvaamaan tutkijan tekemiä johtopäätöksiä ja tulkintoja. Diskurssianalyysissä sitaatit taas kuvaavat itse selontekoja, ei niistä tehtyjä tulkintoja. (Eskola ja Suoranta 1998, 197.)

5 Sijaisvanhemmuuden repertuaarit

Aineiston läpi käymisen ja toistuvan uudelleen lukemisen kautta päädyin jakamaan aineistoni seitsemään eri sijaisvanhemmuutta rakentavaan repertuaariin. Aineistostani erittelemäni repertuaarit ovat *oikean vanhemman* repertuaari, *auttajan* repertuaari, *raskaan työn raatajan* repertuaari, *kunnollisen ihmisen* repertuaari, *ei-oikean vanhemman* repertuaari, *ammattillisen vanhemman* repertuaari sekä *tehtävään soveltumattoman* repertuaari. Aineistossani repertuaarit menevät jonkin verran lomittain, mutta edellä esitelty jaottelu seitsemään repertuaariin toimii hyvin aineiston kuvaamisessa. Seuraavaksi analysoin jokaista repertuaaria tarkemmin.

5.1 Oikean vanhemman repertuaari

Sijaisvanhemmuudesta puhutaan tässä repertuaarissa korostaen sijaisvanhemmuuden samankaltaisuutta verrattuna niin sanottuun tavalliseen vanhemmuuteen. Tavallisella vanhemmuudella tarkoitan biologisen vanhemman ja biologisen lapsen välistä suhdetta. Sijaisvanhemmuuden nähdään koostuvan samanlaisista elementeistä kuin vanhemmuuden muutenkin. Sijaisvanhemmat pitävät sijoitettuja lapsia samanarvoisina kuin omia lapsiaan, sijaislapset ovat osa perhettä ja sijaislapset saavat saman kuin omatkin lapset.

”Tarkoitus olisi, että omat ja tuleva sijoitettu olisivat samanarvoisia ja saisivat samaa kohtelua. Lapsi tulisi osaksi meidän perhettä ja sukua, vaikka hänellä onkin sitten myös oma sukunsa. Näin myös juhliin yms. hän tulisi luonnollisesti mukaan, jos omatkin tulisivat.” (Viesti 57)

Tässä aineistoesimerkissä tulevan sijaislapsen ja oman lapsen asemaa kuvataan samanlaiseksi: sijaislapsi osallistuu suvun juhliin, hän on osa perhettä ja sukua sekä saa samaa kohtelua kuin oma lapsi. Sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa oikeina vanhempina käyttämällä vertailukohteena oman lapsen asemaa. Alla toinen aineistoesimerkki, joka kuvaa myös tätä asetelmaa:

”Meillä on 7-vuotias sijoitettu lapsi ja kyllä häntä rakastan aivan samoin kuin biolapsiakin. Pojan vanhempia lapsi tapaa jonkun kerran vuodessa. Vaikka tapaamiset eivät kovin useasti toteudu, niin silti ne mielestäni ovat lapselle tärkeitä. Kyllä monellakin kriteerillä ajatellen poika on meidän omamme.” (Viesti 212)

Aineistoesimerkissä käytetään sanaa *rakastaa* kuvaamaan tunteita sijaislasta kohtaan. Voimakkaan *rakastaa*-verbin käyttö rakentaa kuvaa sijaisvanhemmuudesta vanhemmuutena, johon kuuluvat samat, syvät tunteet kuin tavalliseen vanhemmuuteenkin. Syvistä tunteista kertoo myös lapsen pitäminen omana, perheen tasavertaisena jäsenenä. Omana pitämisen taustalla voi nähdä sijaislapsen ja hänen biologisten vanhempiensa välisen suhteen. Sijaislapsi tapaa vanhempiaan vain *jonkun kerran* vuodessa ja tapaamiset eivät toteudu edes kovin usein. Sijaisvanhempi rakentaa kuvaa itsestään oikeana vanhempana kuvaamalla lapsen ja biologisen vanhemman tapaamisen harvuutta. Oikea vanhemmuus rakentuu näin läsnä olevaksi arjen vanhemmuudeksi. Arjen vanhempi huolehtii lapsen jokapäiväisistä tarpeista ja on läsnä silloin, kun lapsi häntä tarvitsee. Alla oleva aineistoesimerkki kuvaa vielä selvemmin sijaisvanhemmuuden olevan oikeaa vanhemmuutta erityisesti silloin, kun biologiset vanhemmat eivät ole läsnä lapsensa elämässä.

”Jotakin sen suuntaista mun työkaveri puhuikin, että todennäköisesti lapsi on sijaisvanhemmilla ”aina” eli saavat pitää hänet omanaan. Hänellä oli sijoitettuja muistaakseni 3. Yksi on leikkikäinen ja tavannut vuosien varrella ehkä vaan pari kertaa vanhempiaan taikka ollut yhteydessä sen enempää. Toinen on tullut heille vauvana, 4 kk ikäisenä ja on nyt vajaa 3 v. eikä kertaakaan ole tavannut vanhempiaan sijoituksen jälkeen ja työkaveri sanoikin, että pikkanen on kuin heidän oma ja tulee varmasti myös pysymään.” (Viesti 213)

Sijaisvanhempi tulkitaan oikeaksi vanhemmaksi, sillä sijaislapset tulevat olemaan *aina* sijaisvanhemmilla biologisten vanhempien välinpitämättömyyden vuoksi. Oikean vanhemmuuden vastinpariksi asettuu tapaamattomuus ja yhteydenpidon vähäisyys tai sen puuttuminen kokonaan. Edellytykset oikean vanhemman -roolissa toimimiseen kumpuavat lapsen biologisten vanhempien passiivisuudesta. On helpompaa olla vanhempi, kun on käytännössä katsoen ainoa vanhempi. Sijaisvanhemmuus voi myös jäsentyä biologisen vanhemmuuden korvaajaksi, vaikka biologiset vanhemmat olisivatkin läsnä lapsen elämässä.

”Itseasiassa kylläpä vaan korvaa (sijaisvanhemmat biologiset vanhemmat). Minulla on hyvät välit biologiseen äitiini ja isääni, mutta en miellä heitä vanhemmikseni, saati sitten äidiksi ja isäksi. Sijaisvanhempani ovat minulle äiti ja isä, ja näin olen heitä aina kutsunut. Vielä tänäkin päivänä soittelemme sijaisäidin kanssa päivittäin, ja käyn heillä kyläilemässä vähintään kerran kuussa.

Asumme nykyään jo eri puolilla Suomea, ja olen täysi-ikäisyyden saavuttanut muutama vuosi sitten.” (Viesti 142)

Tässä aineistoesimerkissä sijaisvanhemmuus rakentuu oikeaksi vanhemmuudeksi, vaikka välit biologisiinkin vanhempiin ovat hyvät. Käyttämällä sijaisvanhemmista termejä *äiti* ja *isä*, kirjoittaja rakentaa kuvaa sijaisvanhemmista oikeina vanhempina. *Äiti* ja *isä* ovat sanoina voimakkaita tunteita herättäviä. Käyttämällä näitä sanoja, kirjoittaja piirtää kuvaa sijaisvanhemmista niinä vanhempina, joihin hän on rakentanut tunnesuhteen ja jotka ovat hänen arjessaan olleet läsnä.

Yllä olevassa aineistoesimerkissä sijaisvanhemmuutta jäsennetään myös yhteydenpidon ja tapaamisten runsauden kautta. Sijaisvanhemman kanssa soitellaan päivittäin ja tavataan kerran kuukaudessa, vaikka asutaan eri puolilla Suomea. Oikea vanhemmuus rakentuu tiiviiksi yhteydenpidoksi ja tapaamisiksi. Jo päättynyt sijoitus on argumentti, jolla todistetaan sijaisvanhemmuuden olevan oikeaa vanhemmuutta: yhteydenpito ei ole lakannut ja sijaisvanhemmat eivät ole poistuneet elämästä, vaikka sijoitus onkin jo päättynyt.

Sijaisvanhemmista saatetaan puhua hyvin jyrkästikin ja yksiselitteisesti sijaislapsen biologisten vanhempien korvaajina. Tämä puhetapa synnyttää vahvoja oletuksia sijaisvanhemmuuden funktioista ja lähtökohdista.

”Meillä on sellainen tilanne, että meillä on 1,5 v. poika ja haluaisimme muksuja joskus 1-2 v. päästä. Minulla oli raskaus ja synnytys kuin kauhuelokuvasta ja lisäksi pojalla melkein vuoden kestävä koliikki siihen päälle. Uusi raskaus ja synnytys pelottaa ja ahdistaa ja varsinkin koliikkiriski... Olisiko ihan mahdoton ajatus, että voisimme saada sijoitetun lapsen, joka olisi vielä vauva ja pitää hänet omana lopun ikää? Eli hän voisi olla meillä meidän lapsenamme, ilman riskiä, että hänet otettaisiin meiltä pois? Eikä tarvitsisi olla kontaktissa biologisiin vanhempiin? (...) Osaisko joku neuvoa, miten prosessi etenee? Minkälainen byrokratia ja paperisota siitä seuraa? Ollaanko aina sossun valvovan silmän alla? Tehdäänkö ”tupatarkastuksia” ym. koko ajan kun lapsi on meillä? Raha tässä ei kiinnosta, mutta mielenkiinnosta kysyn, että saako kaikki sijaisperheet tukia ja mitä suuruusluokkaa ne on? Voiko niistä kieltäytyä esim. ehdolla, että meidät jätetään rauhaan? Halutaan lapsi, eikä riesaksi sossua.. vai onko se riesa? (Viesti 200)

Tässä aineistoesimerkissä sijaisvanhemmuus rakentuu vahvasti tavallisen vanhemmuuden kaltaiseksi, jopa niin paljon, että sijaisvanhemmuuteen olennaisesti kuuluva yhteistyö biologisten vanhempien ja sosiaalitoimen kanssa halutaan häivyttää. Kirjoittajan käyttämät ilmaukset ”*pitää hänet omana lopun ikää*” ja ”*olla meillä meidän lapsenamme*” rakentavat sijaisvanhemmuudesta kuvaa pysyvänä ratkaisuna. Sijaisvanhemmuuteen mahdollisesti kuuluva väliaikaisuuden luonne ei kuulu kirjoittajan rakentamaan kuvaan sijaisvanhemmuudesta. Kirjoittaja tiedostaa, että riski, että lapsi otettaisiin pois, on olemassa, mutta hän uskoo ja toivoo, että sen ei tarvitsisi koskea juuri heille tulevaa lasta. Kirjoittaja on valmis käymään kauppaa siitä, että *rossua ei tarvitsisi ottaa riesaksi*, luopumalla sijaisvanhemmille kuuluvista korvauksista. *Riesa*-sanan käyttö kuvaa sosiaalitoimea valvovana, tupatarkastuksia tekevänä ja asioihin puuttuvana instanssina. Kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmuudesta (haave)kuvaa, johon ei kuulu *riesoja* eikä pelkoa lapsen menettämisestä.

Sijaisvanhempia kutsuttiin useassa viestissä termeillä *äiti* ja *isä*, mikä rakentaa kuvaa oikeasta vanhemmuudesta. *Äiti* ja *isä* -sanoihin liitettiin merkityksiä ja ominaisuuksia, joita äidille ja isälle kuuluu. Alla olevassa aineistoesimerkissä annetaan äitiydelle merkityksiä, joiden katsotaan kuuluvan myös sijaisäitiyteen.

”Sijaisäiti on kuitenkin ensisijaisesti ÄITI, ja äidillä on velvollisuus suojella ja rakastaa lasta. Pitää huoli ettei mikään enää koskaan vahingoita lasta... toivoisin, että sijoitetun lapsen biovanhemmatkin voisivat toimia samoin... eivätkä toimillaan tahallaan vaikeuttaa lapsen elämää ”
(Viesti 183)

Aineistoesimerkissä rakennetaan sijaisvanhemmuudesta kuvaa tavallisen vanhemmuuden synonyymina. Sijaisvanhemmalle kuuluvat samanlaiset velvollisuudet ja tehtävät kuin muillekin vanhemmille. Kirjoittaja ottaa esille myös biologiset vanhemmat ja luo heistä kuvaa vanhemmille kuuluvien tehtävien rikkojina. Näin sijaisvanhemmista piirtyy kuva oikeina vanhempina, jotka toimivat kuten vanhempien kuuluukin, vastinparina vanhemmuuden tehtävän rikkoville biologisille vanhemmille.

Oikean vanhemman repertuaarille on tyypillistä ilmaisut, joilla osoitetaan lapsen kuuluvan perheeseen ja olevan tasavertainen jäsen perheessä. Tällaisia ilmaisuja ovat muun muassa: *samanar-*

voinen, saa samaa kohtelua, osa meidän perhettä ja sukua, täysin perheemme jäsen, on perhetämme yhtä lailla ja omaan perheeseeni kuuluva. Osoittamalla sijaislapsi perheeseen kuuluvaksi, sijaisvanhemmista piirtyy kuva vanhempina, jotka pitävät sijaislapsia ja omia lapsiaan samalla viivalla ja ovat oikeita vanhempia kummallekin.

Tämän repertuaarin funktio on osoittaa sijaisvanhemmuuden olevan samanlaista vanhemmuutta kuin tavallinen vanhemmuuskin. Sijaisvanhemmuudesta kerrotaan tässä repertuaarissa vanhemmuuden identiteetin kautta ja siihen sitä verraten. Biologinen vanhemmuus nähdään tässä repertuaarissa ei-oikeana vanhemmuutena, mikä oikeuttaa sijaisvanhempien *oikean* vanhemmuuden. *Oikeaa vanhemmuutta* tuodaan esille muun muassa käyttämällä sijaisvanhemmista nimityksiä *äiti* ja *isä*. Tällä puhetavalle on tunnusomaista rakentaa kuvaa sijaislapsista perheen täysivaltaisena jäsenenä ja samanarvoisena sijaisvanhempien omiin lapsiin verrattuna. Tämän tarkoituksena on edelleen osoittaa sijaisvanhemmuuden ja tavallisen vanhemmuuden samankaltaisuutta.

5.2. Auttajan repertuaari

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuudesta rakennetaan kuvaa toimintana, joka kumpuaa halusta auttaa ja toimia jonkun apua tarvitsevan lapsen parhaaksi. Oikean vanhemman repertuaarista poiketen tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuutta ei kuvata tavallisen vanhemmuuden kaltaiseksi eikä sille anneta henkilökohtaisen vanhemmuuden merkityksiä. Tälle repertuaarille ominaista on verbin *auttaa* käyttäminen. Asia saatettiin ilmaista lyhyellä toteamuksella viestissä, esimerkiksi *tahtoisin auttaa* tai asiaa selitettiin laajemmin ja siihen liitettiin niin henkilökohtaisia kuin yhteiskunnallisiakin merkityksiä. Seuraava aineistokatkkelma on vastaus viestiin, jossa ihmetellään, miksi sijaisperheitä arvostellaan ja kyseenalaistetaan heidän motiiveitaan.

”Eiköhän ne syyttelijät ole juuri niitä, joilta lapset on yhteiskunnan pitänyt ottaa huostaan. Eivät normaali-ihmiset sijaisvanhempia syyllistä, päinvastoin. Minustakin on hatunnoston arvoinen asia, että jotkut jaksavat ottaa hoiviinsa muiden laiminlyömät vieraat lapset, joiden kasvattamisessa on monesti suuria ongelmia (biovanhempien laiminlyöntien takia). Sijaisvanhemmat antavat lapsille mahdollisuuden kasvaa pärjääviksi aikuisiksi, joista yhteiskunnan ei tarvitse huolehtia.” (Viesti 2)

Tässä aineistokatkelmassa sijaisvanhemmuutta kuvataan *hatunnoston arvoisena* - ja tarkoitusperiltään hyvänä asiana. Kirjoittajan mielestä sijaisvanhemmuutta pidetään yleisesti arvokkaana ja kunnioitettavana asiana, ainakin *normaali-ihmisten* mielestä. Kirjoittajan tekstissä *ei-normaali ihmiset* piirtyvät huostaan otettujen lasten vanhemmiksi. Sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa hyväntekijöinä, jotka ottavat auttamisen halustaan vieraan lapsen luokseen asumaan. Auttajan osa ei näyttäydy aina helppona, sillä sijaislapsien kanssa joutuu kohtaamaan monia ongelmia. Sijaisvanhemmuutta jäsennetään myös yhteiskunnallisen näkökulman kautta ja se näyttäytyy yhteiskunnallisesti arvokkaana toimintana.

Sijaisvanhemmista rakennetaan tässä repertuaarissa kuvaa hyvinä ihmisinä. Hyvää ihmisyyttä rakennetaan mainitsemalla asioita, joita voidaan pitää yleisestikin hyvän ihmisen ominaisuuksina. Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen korostaa vastuullisuutta muista ihmisistä sekä halua auttaa ja tehdä oman osansa yhteiskunnassa. Hyvän sijaisvanhemman vastinpariksi asettuu lapsistaan piittaamaton biologinen vanhempi, joka jättää lapsensa yhteiskunnan huolehdittavaksi.

”Hei, olemme pariskunta Pohjois-Suomesta, joka on pohtinut sijaisvanhemmuutta. (...) Tietysti adoptio olisi jollakin tavalla ”helpompi” tie, mutta ajattelemme myös niin, että juuri sijaisperheistä tuntuu olevan kovempi pula ja meillä on mahdollisuus tarjota myös väliaikainen perheenomainen arki lapselle, jonka vanhemmat tarvitsevat aikaa selvittääkseen asiansa. Koska perheemme on jo itsessään eheä, kestämme myös sen ajatuksen, että sijaislapsi on vain ”lainassa”.”
(Viesti 19.)

Sijaisvanhemmista piirtyy kuva helpomman vaihtoehdon (adoption) hylkäävinä ihmisinä, jotka ajattelevat omien tarpeiden lisäksi myös apua tarvitsevien lapsien ja perheiden tarpeita. Kirjoittaja haluaa omalta osaltaan vähentää sijaisperhepulaa ja on valmis hylkäämään adoptiohaaveet sen vuoksi. Oikean vanhemman repertuaarin ja auttajan repertuaarin eron voi nähdä tässä aineisto-esimerkissä. Auttaja on valmis tarjoamaan *väliaikaisen* kodin lapselle, siksi aikaa, kun tämän vanhemmat saavat selvitettyä asiansa. Oikea vanhempi taas haluaa luoda sijaislapsen pysyvän lapsi-vanhempi –suhteen, joka ei eroa tavallisesta lapsi-vanhempi –uhteesta. Oikea vanhempi ei auttajan tapaan ole välttämättä valmis luopumaan lapsestaan. Kirjoittajan käyttämä ilmaus *”sijaislapsi on vain lainassa”* vahvistaa sijaisvanhemmuuden funktion olevan apua tarvitsevan lap-

sen auttaminen hyväksyen sen, että lapsi ei välttämättä jää pysyväksi osaksi perhettä. Sijaisvanhemmuus näyttäytyy näin omista itsekkäistä tarpeista luopumisena.

Tälle repertuaarille on tyypillistä kuvata sijaisvanhemmuutta toiminnaksi, jota tehdään *sydämellä* tai joka on *sydämen asia*. Tällaisiin ilmaisuihin, jossa käytetään jossakin muodossa sanaa *sydän*, liitetään vilpittömyys ja pyyteettömyys. Hyvä sydämen omistaja on myös hyvä ihminen. Alla on muutama aineistokatkelma, jossa kuvataan sijaisvanhemmuutta *sydän*-sanalla.

”Minulla on itsellä ollut rankka lapsuus, joten minulla olisi sydämen asia auttaa sellaista pientä, joka vakavasti apua tarvitsee.” (Viesti 200)

”On upeaa, että on ihmisiä, jotka avaavat kotinsa ja sydämensä näille lapsille, joiden omat vanhemmat eivät heistä pysty huolehtimaan.” (Viesti 152)

”Voi, että kun sapettaa lukea tollasta! Eivät sijaisvanhemmat ole toisella puolella sossujen kanssa biovanhempia kohtaan!!!! Sijaisvanhemmat tekevät työtään hyvästä sydämmestään, eivät he mitään ole vastaan.” (Viesti 77)

Nämä aineistokatkelmat rakentavat edelleen sijaisvanhemmista kuvaa hyvinä ihmisinä ja hyvän-tekijöinä. Hyvän sydämen omaava ja sydämensä avaava ihminen ei voi olla muuta kuin hyvä ihminen ja hyvä sijaisvanhempi.

Sijaisvanhemmuudesta rakennetaan tässä repertuaarissa kuvaa arvokkaana työnä. Arvokasta työtä tekemällä sijaisvanhempi voi saavuttaa hyvän ihmisen identiteetin. Seuraava aineistokatkelma kuvaa tätä.

”Ette ole ymmärtäneet oikein sijaisvanhemmuutta. Toivon myös, että tämä oli provo, ettei kukaan ajattelisi tämän arvokkaan ja haastavan työn olevan noin yksinkertaista ja omista itsekkäistä lähtökohdista lähtevää.” (Viesti 203)

Kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmuudesta kuvaa *arvokkaana* ja *haastavana* työnä. Kirjoittajalla on vahva mielipide sijaisvanhemmuuden luonteesta ja hän kumoaa toisenlaisen näkemyksen kirjoittamalla *”ette ole ymmärtäneet oikein sijaisvanhemmuutta”*. Arvokkaan ja haastavan työn vas-

tinpariksi asettuu tässä omista itsekkäistä lähtökohdista lähtevä työ. Seuraava aineistokatkelmä kuvaa vielä sijaisvanhemmuutta arvokkaana ja epäitsekkäänä työnä.

”Sijoitetun lapsen sukulaisena on ihana lukea kirjoitustanne. Tuntuu, että olette todella ymmärtäneet, mikä on työnne tarkoitus. Te autatte todella lasta ja lapsen vanhempaa, välittämättä siitä, että itse tuntee ikävää ja surua.” (Viesti 79)

Tämä viesti on vastaus keskustelunaloitukseen, jossa sijaisäiti kertoo heidän sijaislapsensa palaavan pian biologisen äitinsä luokse. Sijaisäiti kertoo hyvästä yhteistyöstä biologisten vanhempien kanssa ja yhteisymmärryksessä tehdystä sijoituksen päättämisestä. Aineistokatkelmassa kirjoittaja tuo esiin kyseisten sijaisvanhempien ymmärtäneen sijaisvanhemmuuden tarkoituksen. Sijaisvanhemmuus piirtyy tässä viestissä arvokkaaksi työksi, jonka tarkoituksena on auttaa lasta ja lapsen vanhempaa. Tämä sijaisvanhemmuudesta rakentuva kuva on vastakkainen oikean vanhemmuuden repertuaarissa muodostuvaan kuvaan. Oikean vanhemman repertuaarissa sijaislapset nähtiin *omina* lapsina, mutta tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuus rakentuu auttamistyöksi, johon kuuluu myös luopuminen ja yhteistyö biologisten vanhempien kanssa. Tämä puhetapa on positiivisesti väritynyttä ja sijaisvanhempia arvostavaa. Tästä kertoo *todella*-sanankäyttökin: sijaisvanhemmat ovat *todella* ymmärtäneet työnsä tarkoituksensa ja *todella* auttavat lasta.

Tämän repertuaarin funktiona on tuoda esille sijaisvanhemmat hyväntekijöinä ja auttajina, jotka haluavat työskennellä lapsen parhaaksi. Sijaisvanhemmat ovat nykyajan *laupiaita samarialaisia*, jotka toimivat sijaisvanhempina epäitsekkäistä syistä. Repertuaarin tehtävänä on sijaisvanhemmuuden puolustaminen keskustelupalstalla esiintyvää kommentointia vastaan, jossa sijaisvanhempien tarkoituseriä arvostellaan ja heidän motiivejaan toimia sijaisvanhempana kyseenalaiseksi. Puolustaminen näkyy sijaisvanhempien toiminnan hyvien tarkoituserien korostamisena ja heidän hyvän ihmisyytensä esille tuomisena.

5.3. Raskaan työn raatajan repertuaari

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuudesta rakennetaan kuvaa raskaana ja vaativana työnä. Tekstit, joissa sijaisvanhemmuuden kuvataan olevan edellisen kaltaista, ovat usein vastauksia viesteihin, joissa pohditaan sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. Kirjoittajat, jotka muiden mielestä harkitsi-

vat sijaisvanhemmuutta liian kevyin perustein, teiltiin muiden keskustelijoiden toimesta melko varmasti ja monesti aika kärkkäinkin sanankääntein. Sijaisvanhemmuuden korostettiin olevan raskasta ja vastuullista työtä, johon ei pidä lähteä asiaa kunnolla harkitsematta ja ymmärtämättä sijaisvanhemmuuden tarkoitusta. Seuraava viesti, jota käytän sitaattina, on juuri tämän tyyppinen vastaus sijaisvanhemmaksi aikovalle.

”Mieti nyt itse kunnolla teidän tilannetta. Jos nyt lähtisitte tähän hommaan ja teille tulisi esim. kehitysvammainen tai narkkariperheen hyperaktiivinen lapsi ja sitten tulisitkin raskaaksi, miten jaksaisitte, laittamalla sijaislapsen kiertoon? Sekä kehitysvammaiset että juoppo/narkkariperheitten lapset voivat olla myös väkivaltaisista, joten mikä olisi se mahdollisuus, että ottaisit kaiken mahdollisen vastaan siltä ei biolapselta? Tuskin paljon mahiksia enää olisi ja joutuisi ei-biologinen lapsi kiertoon esim. laitokseen. Arvaapa mitä se ennestään rikki olevalle lapselle tekee?” (Viesti 39)

Tässä tekstissä kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmuudesta kuvaa vaikeiden asioiden kanssa tekemisiin joutumiseksi. Kirjoittaja tuo kärjistetyksi esiin, millaisten lasten ja millaisten asioiden kanssa sijaisvanhempi voi joutua tekemisiin. Kirjoittaja maalaa uhkakuvia sijaisvanhemmuuden haasteista vaikeiksi tulkitsemiensa lapsi-tyyppien kautta. Kirjoittajan tarkoitus on kärjistyksillään ehkä havahduttaa sijaisvanhemmaksi haluava huomaamaan, millaista sijaisvanhemmuus voi olla.

Tälle repertuaarille on ominaista sijaisvanhemmuuden kuvaaminen voimia vieväksi ja vaikeaksi työksi. Tyypillisiä ovat muun muassa seuraavanlaisten adjektiivien käyttö: *raskas, vaikea* ja *vaativia*. Seuraavassa aineistokatkelmassa tuodaan esille monia tekijöitä, jotka rakentavat kuvaa sijaisvanhemmuudesta raskaana työnä.

”Sijaisvanhemmuus on kuitenkin sen verran raskasta vanhemmuutta, että ensinnäkään pelkäävät lasten takia tai toimeentulon takia siihen ei voi/pitä ryhtyä. Täytyy todella haluta lasta, silloin se kantaa. Edelleen, koska sijaisvanhemmuus on melko vaativaa, ei noin pienen/pienen lasten kanssa siihen kannata ryhtyä, koska perheeseen saapuva sijoitettu lapsi tarvitsee jonkun aikaa teidän sijaisvanhempien jakamattoman huomion ja ajan (totta kai, yleensä perheessä on toki muitakin lapsia ja jo toisia sijoitettuja, että ei kaikkea aikaa ja huomiota voi tietenkään saada, mutta ymmärtänne mitä tarkoitan), ja 7- kuukauden ikäisen lapsen kanssa ei taida onnistua. Ja

toimeentulon takia ei koskaan sijaisvanhemmuutta tulisi harkita, ei kannata. Palkkiosta menojen jälkeen jäävä "hoitopalkkio" on kuitenkin melko pieni. Ja työn määrä kuitenkin iso. Ottakaa perhepäivähoitolapsi jos haluatte lisäansioita. Käteen jäävä 300e alkaa tuntumaan melko pieneltä kun lapsella paljon ongelmia ja juoksette sosiaalitoimistossa palaverissa ja koululla palaverissa ja mahdollisesti asioitte joskus hyvin haastavien ja jopa hyvin arvostelujen biologisten vanhempien kanssa.” (Viesti 99)

Kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmuudesta kuvaa raskaana työnä käyttämällä ilmaisuja *raskasta vanhemmuutta* ja *melko vaativaa*. Kirjoittaja kuvaa sijaisvanhemmuuden olevan niin raskasta, että siihen ei pidä ryhtyä toimeentulon tai pelkästään lasten takia. Kirjoittaja luo sijaisvanhemmuudesta kuvaa enemmän kuin pelkkänä toimeentulon hankkimisen keinona. Tavallisesti työtä tehdään, koska sen avulla pystytään hankkimaan jokapäiväinen toimeentulo. Sijaisvanhemmuus näyttyy kuitenkin jonakin enempänä kuin tavallisena palkkatyönä. Se vaatii ihmiseltä paljon resursseja. Hoitopalkkion pienuus tuodaan myös esiin seikkana, jolla kirjoittaja perustelee sijaisvanhemmuuden taloudellista kannattamattomuutta. Hoitopalkkio ei käy yhteen sijaisvanhemmuuden raskauden kanssa. Sijaisvanhempi on raskaan työn raataja, joka ei saa edes asianmukaisen suuruista korvausta tekemästään työstä. Kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmuuden raskautta myös mainitsemalla yhteistyön sosiaalitoimiston, koulun sekä haastavien ja arvostelujen biologisten vanhempien kanssa. Sijaisvanhemmuudesta rakentuu kuva työnä, jossa joutuu olemaan paljon tekemisissä asioiden kanssa, jotka ovat raskaita ja rankkoja. Kirjoittaja haluaa varoittaa sijaisvanhemmaksi aikovaa kuvittelemasta, että sijaisvanhemmuus on helppoa.

Edellisen aineistokatkelman lisäksi myös muissa teksteissä sijaisvanhemmuuden raskautta rakennettiin tuomalla esille yhteistyö sijaislapsen biologisten vanhempien kanssa. Kontaktit biologisten vanhempien kanssa näyttävästi yhtenä suuremmista tekijöistä, joka teki sijaisvanhemmuudesta raskasta työtä. Seuraavassa kahdessa aineistokatkelmassa kuvataan yhteistyön biologisten vanhempien kanssa olevan joskus monimutkaista.

”Olen itse venyvä ja ajattelen, että tätähän työ on, kun vanhemmat myöhästelevät tai eivät pidä sovituista tapaamisista kiinni” (Viesti 228)

*”Soiteltiin miltä tuntui, jos oli ns. asiaa..samoin vanhemmat, paitsi isiin yhteys oli usein ”mön-
gerrusta”! (...) tai ei erimielisyyksiä, vaikka äiskä ei voinut ottaa lapsiaan edes käymään jos ol-
tiin esim. ostoksilla x-kaupungissa, että käytäis kylässä, hei, olemme ottaneet nyt (klo 11 aamul-
la) katotaan ens kerralla...” (Viesti 252)*

Ensimmäisessä aineistoesimerkissä kirjoittaja toteaa *tätähän tää työ on* tarkoittaen, että sijais-
vanhempien myöhästelyt ja sovitusta asioista lipsumiset kuuluvat sijaisvanhemman työhön. Si-
jaisvanhemmuus rakentuu työksi, jossa pitää sietää monenlaisia asioita, erityisesti biologisten
vanhempien taholta tulevia. Kirjoittajan oma selviytymiskeino tilanteessa on se, että hän on itse
venyvä ja hän on ymmärtänyt työnsä luonteen. Toisessa aineistoesimerkissä kuvattiin biologisten
vanhempien yhteydenpitoa lapseensa joustamattomaksi. Tässä puhettavassa on nähtävissä hieman
katkeruutta biologisia vanhempia kohtaan: lapsen äiti ei ollut voinut edes kylään lapsiaan ottaa.

Tämä repertuaari rakentaa sijaisvanhemmista kuvaa pärjääjinä, jotka selviytyvät työn raskaudesta
huolimatta. Sijaisvanhemmuus voi toisaalta taas tuntua niin rankalta ja raskaalta, että sen taakan
alla ollaan jo täysin uupuneita.

*”Joskus tämä työ on niin raskasta ja vaikeaa, että tuntuu, että sitä ei yksinkertaisesti jaksaa. Voiko
ihminen elää pienestä valonpilkahduksesta toiseen, siinä välissä tätä kaikkea kestäen. Jos voisin
valita uudelleen, en ole varma alkaisinko tähän enää.” (Viesti 238)*

Kirjoittaja kuvaa sijaisvanhemmuuden hyviä hetkiä sanavalinnalla *pieni valonpilkahdus*. Hyvät
hetket ovat vain lyhyitä välähdyksiä, joiden välissä tarvitsee kestää sijaisvanhemmuuden raskas
arki. Kirjoittajan tekstistä huokuu väsymys ja kyllästyneisyys sijaisvanhemmuuteen. Sijaisvan-
hemmuus rakentuu tämän tekstin kautta voimia vieväksi raskaaksi työksi, josta ei ehkä enää sel-
viä.

Tämän repertuaarin funktiona on sijaisvanhemmuuden raskaan puolen esille tuominen. Sijais-
vanhemmuus ei ole vain iloa ja onnistumista vaan myös raskasta ja vaativaa työtä. Tämän puhe-
tavan tarkoituksena on varoittaa sijaisvanhemmiksi aikovia kertomalla sijaisvanhemmuuden var-
jopuolista ja työn raskaudesta. Palstalle kirjoittelevat (sijaisvanhemmat) eivät halua, että sijais-
vanhemmiksi ryhdytään liian kevyin perustein. Tarkoituksena voi olla saada myös omalle sijais-
vanhemmuus-työlle arvostusta.

5.4. Kunnollisen ihmisen repertuaari

Tässä repertuaarissa sijaisvanhempia kuvataan kunnollisiksi ihmisiksi. Kunnollisuutta rakennetaan mainitsemalla asioita, joiden yleisesti voidaan katsoa kuuluvan *kunnon ihmisen* ominaisuuksiin. Kunnon sijaisvanhemmalla on talous kunnossa, hänellä on ammatti, hän on menestyksellä kasvattanut omat lapsensa, hänellä on hyvä parisuhde ja niin edelleen. Kunnollisuuden esille tuomista voi olla yksittäinen lause tai toteamus. Muun muassa seuraavanlaisia lausahduksia löytyi aineistostani: *”olen normaalissa ansiotyössä”, ”asiat on kunnossa”, ”oma elämä tasapainossa”*.

Viestit, joissa rakennetaan sijaisvanhemmista kuvaa kunnollisina ihmisinä, ovat usein keskustelunaloituksia, joissa pohditaan sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. Kirjoittajat haluavat esittää itsensä kunnollisina ja soveltuvina sijaisvanhemman tehtävään. Kirjoittajat yrittävät vakuuttaa muut keskustelijat, miksi juuri he olisivat soveltuvia sijaisvanhemmiksi. Keskustelupalstalla tulee kritiikkiä muiden keskustelijoiden toimesta hyvin herkästi, joten se on varmaan yksi syy, miksi oma kunnollisuus halutaan tuoda jo alussa esille. Kyse on samankaltaisesta ilmiöstä, jota Jokinen ym. (1993) kuvaavat diskurssianalyysia käsittelevässä kirjassaan. Puhuja varautuu jo usein ennalta vasta-argumentteihin ja argumentoi ikään kuin näkymättömälle yleisölle ottaen jo ennakolta huomioon mahdollisesti esitettävän kritiikin. (Mt., 32–33.) Kirjoittaja olettaa saavaansa kriittistä palautetta omasta sopivuudestaan sijaisvanhemmaksi ja hän haluaa jo ennalta (heti ensimmäisessä viestissään) argumentoida omaa kunnollisuuttaan ja soveltuvuuttaan sijaisvanhemman tehtävään. Seuraava aineistoesimerkki on juuri sellainen, jossa pohditaan sijaisvanhemmaksi ryhtymistä ja rakennetaan itsestä kuvaa kunnon ihmisenä.

”Hei, olemme pariskunta Pohjois Suomesta, joka on pohtinut sijaisvanhemmuutta. (...) Haluaisimmekin kysyä, että onko se tosiaan niin kummallinen ajatus, että pari, jolla on asiat kunnossa ja omakin lapsi, tulee ajatelleeksi, että meillä olisi tilaa sellaisellekin lapselle, joka tarvitsee sijaisperhettä? Jos sellainen siis on ja hän meille katsotaan sopivaksi. Kumpikin ollaan töissä ja talous on kunnossa, asunnossa on tilaa. Oman lapsemme myötä olemme vilpittömästi innostuneet siitä, miten lasten kanssa maailma saa uusia värejä. Emme ole mitään askarteluhmeitä tai supervanhempia, mutta arki sujuu.” (Viesti 19)

Kirjoittaja kuvaa sanavalinnalla ”*asiat kunnossa*”, että heillä on edellytykset ottaa sijaislapsi ja ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Tekstin edetessä kirjoittaja antaa merkityksiä *asiat kunnossa* – ilmaisulle: se tarkoittaa asunnossa olevaa tilaa lapselle, työssäkäyntiä sekä talouden kunnossa olemista. Kirjoittaja kertoo, että he eivät ole kuitenkaan mitään *askarteluihmeitä* tai *supervanhempia*. Näin hän rajaa supervanhemmuuden ja askarteluihmeiden sijaisvanhemmuuden ulkopuolelle. Riittää, että on perusasiat kunnossa, superihminen ei tarvitse olla.

Sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa kunnan ihmisinä, joilla elämän perusasiat ovat kunnossa. Tästä kertoo myös vastaukset viesteihin, joissa sijaisvanhemmuuden yleiseksi katsotusta profiilista poikkeavat ihmiset pohtivat sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. Tällaiset kriteerit täyttäviä ihmisiä aineistossani ovat yksinhuoltajaäiti, 60-vuotias pariskunta, perhe, jossa on vielä hyvin pieniä lapsia sekä nuori pariskunta, joka aikoo tulevaisuudessa hankkia vielä omiakin lapsia. Kyseisten ihmisten sijaisvanhemmuus-haaveet tyrmättiin melko jyrkästi muiden keskustelijoiden toimesta. Yksinhuoltajaa ei kelpuutettu sijaisvanhemmaksi parisuhteen puuttumisen vuoksi, 60-vuotiaat olivat liian vanhoja sijaisvanhemmiksi, pienten lasten vanhemmilla ei ollut aikaa eikä fyysistä ja psyykkistä tilaa sijaislapselle ja lapseton pariskunta oli liian nuoria, elämäkokemus oli puutteellinen ja omat lapset olivat vielä hankkimatta. Sijaisvanhemmuuden ulkopuolelle rajattiin ne, joiden perusasioiden ja edellytyksien ei katsottu olevan kunnossa. Sijaisvanhemmuutta määrittävät tietyt normit, kuten ydinperheajattelu, joista poikkeamista ei sallita.

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa kunnan kansalaisina. Hyvä sijaisvanhempia saa samanlaisia ominaisuuksia kuin kunnan kansalainenkin. Työssäkäyminen ja työpaikka sekä talouden kunnossa oleminen korostavat vastuullisuutta ja velvollisuuksista huolehtimista. Seuraavassa aineistoesimerkissä rakennetaan kunnollisuutta omien lasten menestyksen kautta.

”Olemme lähes 60 vuotias aviopari. Meidän omat lapset ovat jo lentäneet pesästä ja molemmat ovat pärjänneet hyvin elämässä. (...) Meillä olisi tilaa ja halua ottaa luoksemme vaikka isompi-kin lapsi asumaan”. (Viesti 112)

Omaa kunnollisuutta rakennetaan omien lasten kautta: lapset ovat pärjänneet hyvin elämässä, joten vanhemmat ovat onnistuneet tehtävässään hyvin. Kunnan kansalaisen kuuluu täyttää vel-

vollisuutensa omien lapsiensa osalta ja hoitaa heidät kunnialla aikuisiksi. Vanhemman tontin hoitaminen kunnialla antaa hyvän valtuutuksen toimia myös sijaisvanhempana.

Kunnollisuutta voidaan rakentaa myös ulkoisten tekijöiden, kuten asunnon ja työpaikan, lisäksi sisäisillä tekijöillä, kuten parisuhteella ja rakkaudella. Vahvan parisuhteen ja rakkauden katsotaan olevan hyvä kasvualusta lapselle. Seuraavana on esimerkki edellisen kaltaisesta tekstistä.

”Meillä on miehen kanssa hyvä ja vahva parisuhde ja rakkautta piisaa meidän perheessä. Lapsen etu ja hyvinvointi on meille tärkeintä kaikessa. Oltaisiin hyvä sijaisperhe, vaikka itse niin sanonkin.” (Viesti 200)

Kunnollisen ihmisen repertuaarin tehtävänä on rakentaa sijaisvanhemmista kuvaa kunnan ihmisiä, joiden elämän perusasiat, kuten työ ja talous, ovat kunnossa. Repertuaarin funktiona on myös osoittaa, miksi juuri keskustelun aloittaja olisi soveltuva sijaisvanhemman tehtävään. Omalla kunnollisuudella halutaan vakuuttaa muut keskustelijat antamaan hyväksyntänsä sijaisvanhemaksi ryhtymiselle.

5.5. Ei-oikean vanhemman repertuaari

Sijaisvanhemmuus rakentuu tässä repertuaarissa ei-oikeaksi vanhemmuudeksi. Tämä repertuaari on monella tapaa vastakkainen oikean vanhemman repertuaarille. Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuuden *oikeutta* verrataan muun muassa seuraavanlaisiin tekijöihin: sijaislasten tasavertaisuuteen sijaisvanhempien omien lasten kanssa, sijaislasten sukujuhlissa mukana oloon, samanarvoisten lahjojen saamiseen kuin sijaisvanhempien omat lapset ja sijaislasten kuulumiseen perheeseen. Jos nämä asiat eivät toteutuneet, sijaisvanhempien katsottiin olevan ei-oikeita vanhempia. Viestit, joissa tuotiin esiin sijaisvanhemmuutta ei-oikeana vanhemmuutena saattoivat olla esimerkiksi kärkkäitä kannanottoja (huostaan otettujen lasten vanhempien toimesta), miksi sijaisvanhemmat eivät voi koskaan olla sijaislapsen todellisia vanhempia tai perusteluja siitä, miksi sijaisvanhemmat eivät saa kuvitella sijaislapsen olevan oma lapsi. Seuraavassa aineistoesimerkissä kuvataan sijaisvanhemmuutta ei-oikeana vanhemmuutena. Viesti on vastaus keskustelunaloitukseen, jossa pohditaan, kannattaako heti edellisen sijaislapsen palattua kotiinsa ottaa seuraava sijaislapsi vai pitääkö antaa itselleen aikaa palautua.

”Ei siinä tarvitse henkisesti valmistautua, jos on itselleen sisäistänyt sijaisperheenä olemisen syvimmän tarkoituksen, ja ymmärtää sen tosiseikan, että kaikki huostat ovat lähtökohtaisesti väliaikaisia eli ei edes salaa haaveile että huosta olisi ikuinen ja näin saisi pitää sijoitetun lapsen 18 v asti. Sijaisvanhempi on sitä kaikille lapsille jotka hänelle sijoitetaan, ellei sitten biot ole toivotomia tapauksia tai kuolleita” (Viesti 82)

Kirjoittaja ottaa jyrkän kannan vastatessaan keskustelualoitukseen. Koska sijaisvanhemmat eivät ole oikeita vanhempia, heidän ei tarvitse toipua henkisesti edellisen sijaislapsen lähtemisestä eikä erityisemmin valmistautua uuden tulemiseen. Kirjoittaja ikään kuin kieltää tunteet sijaisvanhemmilta. Kirjoittaja käyttää ilmaisua ”*sijaisperheen olemisen syvin tarkoitus*”. Tämä *syvin tarkoitus* muodostuu jonkinlaiseksi ymmärrykseksi siitä, että sijaislapset eivät voi koskaan olla sijaisvanhempien omia lapsia. Tämän vuoksi sijaislapsiin tulee suhtautua omat tunteet taka-alalle työntäen. Sijaisvanhemmista rakentuu tässä aineistoesimerkissä kuva lapselle kotinsa, mutta ei sydämensä avaavina hoitajina.

Oikean vanhemman repertuaarissa vanhemmuuden *oikeutta* rakennettiin *äiti-* ja *isä-* sanojen merkitysten kautta. Oikean vanhemman repertuaarissa sijaisvanhempia saatettiin kutsua nimillä *äiti* ja *isä*, joka merkityksellisesti sijaisvanhemmuuden oikeaksi vanhemmuudeksi. Tässä repertuaarissa *äiti* ja *isä* –sanoja käytetään taas osoittamaan, että sijaisvanhempi ei ole oikea vanhempi.

”Eli sijaisperhe ei olekaan perhe. Miksi sitten keinotekoisesti tekohengitetään ”äiti”, ”isä” ja ”sisko” nimityksiä. Mielestäni ne ovat tarpeettomia” (Viesti 129)

”Siis raivostuttava sana koko sijaisäiti. Sijaisvanhempi olis parempi. Koska koskaan tämä ns. SIJ AISÄITI , ei voi korvaa oikeaa äitiä, oli tämä sit millainen persläpi tahansa. Se on kattokaa se veriside mikä on olemassa jokatapauksessa. Että repikää siitä ns. sijaisäidit.” (Viesti 131)

”Meillä ei sanota äidiksi tai isäksi, koska emme ole niitä heille. Tutkimusten mukaan lapsen on hyvä tietää että oikea äiti ja isä on olemassa ja näin ollen eivät niin helposti vieraannu biologisista vanhemmistaan. ” (Viesti 186)

Näissä aineistoesimerkeissä rakennetaan kuvaa sijaisvanhemmuudesta biologisen vanhemmuuden kautta. Biologinen vanhemmuus nähdään oikeaksi ja todelliseksi vanhemmuudeksi, johon si-

jaisvanhemmalla ei katsota olevan osaa. Toisen aineistoesimerkin kirjoittaja käyttää sanaa *veriside* kuvaamaan lapsen ja biologisen vanhemman välistä yhteenkuuluvuutta. Veriside muodostuu joksikin sellaiseksi, mitä sijaisvanhemmat eivät voi koskaan saavuttaa. Saavuttamattomuudesta tulee este oikean vanhemmuuden kehittymiselle sijaisvanhemman ja sijaislapsen välille. Näin *äiti* ja *isä* voivat olla ainoastaan lapsen biologiset vanhemmat. Kolmannessa aineistoesimerkissä kirjoittaja toteaa ykskantaan: ”*meillä ei sanota äidiksi tai isäksi, koska emme ole niitä heille*”. Sijaisvanhemmuudesta rakennetaan jälleen kuvaa ei-oikeana vanhemmuutena, jonka vastinpariksi asettuvat biologiset vanhemmat. Ensimmäisessä aineistoesimerkissä kirjoittaja kieltää myös sijaisvanhemmuuden olevan oikeaa vanhemmuutta toteamalla, että ”*sijaisperhe ei olekaan perhe*”. Koska ei ole perhettä, ei ole myöskään vanhempia.

Tällä repertuaarille on ominaista sijaisvanhemmuuden rakentuminen sanan *oma* kautta. Oikean vanhemman repertuaaria rakennettiin käyttämällä sijaislapsista ilmaisua *omat lapset*. Tässä repertuaarissa sanaa *oma* käytetään vastakkaisessa merkityksessä kuin oikean vanhemman repertuaarissa. Sijaislapsi ei ole sijaisvanhempien *oma* lapsi, sijaislapsi on *omien* (biologisten) vanhempensa lapsi, sijaislapsella on *oma* perhe ja *oma* suku ja niin edelleen. Seuraavassa aineistoesimerkissä adoptiolasta haluava yksinhuoltaja pohtii, onko hänellä mahdollisuuksia adoptiolapsen saamiseen. Sijaisvanhemmuuden kirjoittaja näkee toissijaisena vaihtoehtona.

”Hei! Eikö mistään maasta voisi adoptoida lasta yksinhuoltaja? (...) Onko minun siis mahdollista olla vain sijaisäiti? Haluaisin ihan oman lapsen, enkä sijaislasta, mutta jos en saa adoptoida, niin sijaisvanhemmuuskin on hyvä juttu.” (Viesti 174)

Tässä viestissä kirjoittaja jäsentää sijaisvanhemmuutta adoptiovanhemmuuden kautta. Adoptiovanhemmuus näyttyy oikeana vanhemmuutena ja sijaisvanhemmuus rakentuu toissijaiseksi vanhemmuudeksi. Paljon kuvaa kirjoittajan käyttämä ilmaisu *vain sijaisäiti*. Kirjoittaja pohtii, onko yksinhuoltajuus este adoptiovanhemmuudelle ja onko hänen mahdollista olla *vain sijaisäiti*. Sijaisvanhemmuus ei rakennu näin oikeaksi vanhemmuudeksi, vaan se on *vain*. Kirjoittaja kuvaa viestissään (aineistoesimerkin ulkopuolella), että hän ei ole löytänyt oikeanlasta ja vastuuntuntoista miestä, jonka kanssa voisi hankkia biologisia- tai adoptiolapsia. Kirjoittaja kertoo ymmärtävänsä, että adoptiolapsia annetaan vain kunnon perheisiin, joissa on äiti ja isä. Kirjoittajan tekstistä tulee esiin se, että hän ei pidä sijaisvanhemmuuden esteenä yksinhuoltajuutta. Hänen mieles-

tään adoptiolapsi tarvitsee kunnon perheen ja vanhempien välisen parisuhteen, kun taas sijaisvanhemmuus mahdollistuu ilman näitä tekijöitä. Kirjoittaja arvottaa näin adoptiovanhemmuuden korkeammalle kuin sijaisvanhemmuuden. Adoptioäiti on *äiti*, mutta sijaisäiti on *vain* sijaisäiti. Toteamus *haluaisin ihan oman lapsen, enkä sijaislasta* rakentaa sijaisvanhemmuudesta kuvaa ei-oikeana vanhemmuutena, joka ei voi saada oikean vanhemmuuden täyttymystä.

Sijaisvanhemmuutta ei-oikeana vanhemmuutena rakennettiin kuvaamalla sijaisvanhemmuutta sanoilla *hoitaja* tai *sijainen*.

”Valitettavasti ei sijaiskodin pitäisi olla muuta kuin SIJAINEN eli hoitaja... ei äiti koska biologinen äiti on äiti jonka suhdetta lapseen sinun kuuluu TUKEA.” (Viesti 174)

”Aloittajan kannattaa ennen sijaisvanhemmuudesta enempää haaveilemistakaan tutustua lastensuojelulakiin. Lukea laki ja pohtia muutoinkin perinjuurin, mikä on sijaishuollon tarkoitus ja rooli lapsen elämässä. (...) Ihan näin kuriositeetin vuoksi, mitä sana sijaisuus tuo aloittajalle mieleen?” (Viesti 219)

Sijaisvanhemmuudesta rakennetaan kuvaa sijaisuutena, joka ei ole oikeaa vanhemmuutta. Sijaisvanhempi toimii tietyn ajan biologisen vanhemman *sijaisena*, mutta ei voi korvata tämän asemaa lapsen elämässä. Sijaisvanhempi on vain hoitaja, joka huolehtii lapsen tarpeista lähinnä ruuan ja puhtauden ynnä muun sellaisen tasolla, mutta ei tunnetasolla. Tämä tehtävä kuuluu oikeille vanhemmille. Toisessa aineistoesimerkissä kirjoittaja perustelee lastensuojelulain antamilla normeilla sijaisvanhempien tarkoitusta olla vain *sijaisia*. Laki, yhteiskuntaan vahvasti vaikuttajana tekijänä, antaa kirjoittajan argumentoinnille voimaa.

Tämän repertuaarin funktiona on osoittaa sijaisvanhemmuuden olevan ei-oikeaa vanhemmuutta. Tämän repertuaarin tehtävä on vastakkainen oikean vanhemman repertuaarille. Ei-oikeaa vanhemmuutta tuodaan esiin biologisten vanhempien aseman kautta. Biologiset vanhemmat ovat niitä oikeita ja lasten omia vanhempia, joiden paikkaa sijaisvanhemmat eivät voi ottaa. Funktiona on nostaa biologisten vanhempien arvoa ja asemaa lapsen ensisijaisina vanhempina esille, joka tapahtuu sijaisvanhempien aseman heikentämisellä ja alentamisella.

5.6. Ammatillisen vanhemman repertuaari

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuudesta puhutaan työn ja ammatillisuuden kautta. Sijaisvanhemmuudesta rakennetaan kuvaa toimintana, johon kuuluu olennaisena osana ammatillisuus. Tällä repertuaarilla on yhteisiä puhetapoja muiden esittelemieni repertuaarien kanssa. Auttajan ja oikean vanhemman repertuaarin kanssa tällä repertuaarilla on erityisen paljon yhteistä. Tälle repertuaarille on ominaista *työ*-sanankäyttö. Sijaisvanhemmuutta kuvataan työnä ja sille annetaan samanlaisia merkityksiä kuin *tavalliselle* palkkatyöllekin. Työtä kuvataan muun muassa haasteelliseksi ja annetaan ymmärtää, että sijaisvanhemmuus-työ ei ole aina helppoa. Näin ollen tälle repertuaarille löytyy yhtymäkohtia myös raskaan työn raatajan repertuaarista.

Kuvaa sijaisvanhemmuudesta työnä rakennetaan käyttämällä ilmaisuja työnkuva ja työnantaja. Työnantajalla tarkoitetaan tässä kontekstissa sosiaalitoimea. Sijaisvanhemmuudesta käytetään erilaisia ilmaisuja, kun kuvataan sitä työnä. Yksi mielenkiintoinen ilmaisu on se, kun sijaisvanhempia kuvataan ”*osana sitä koneistoa, joka palauttaa lapsen vanhemmilleen*”. Sanavalinta *koneisto* rakentaa sijaisvanhemmuudesta kuvaa sosiaalitoimen yhteistyökumppanina, joiden yhteisen prosessin tavoitteena on lapsen palauttaminen vanhemmilleen. Sanavalinta viittaa järjestelmään, jonka tarkoituksena on käynnistää ja saattaa loppuun jokin prosessi. Tällä tavoin sijaisvanhemmuuden henkilökohtaiset merkitykset hälvennetään ammatillisuuden korostuessa.

Sijaisvanhemmuudesta kuvaa työnä rakentavat myös ilmaisut, joissa mainitaan sijaisvanhemmuus toimeentulona. Toimeentulon kerrotaan olevan yksi syy sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle. Tällaisissa tapauksissa sijaisvanhemmuus ei kuitenkaan rakentunut kokonaan toimeentuloksi ja työksi vaan sille annettiin myös muita merkityksiä, kuten auttaminen.

Sijaisvanhemmuuden ammatillisuutta rakennetaan mainitsemalla oma työkokemus ja koulutus. Koulutusta ja työkokemusta korostettiin niissä viesteissä, joissa pohdittiin sijaisvanhemmaksi ryhtymistä tai haluttiin korostaa omaa *ammattitaitoa*. *Ammattitaidon* korostaminen näyttäytyi puolustautumisena negatiivisia kommentteja vastaan. Palstalla kritisoidaan herkästi sijaisvanhempia heidän menettelytavoistaan tai tekemisistään. *Ammattitaidon* korostaminen oli näin puolustautumiskeino, jolla oikeutettiin oma sijaisvanhemmuus. Seuraavassa aineistoesimerkissä sijaisvanhemmuutta harkitsevat painottavat omaa koulutusta ja työkokemustaan yhtenä syynä, miksi he olisivat sijaisvanhemman tehtävään soveltuvia.

”Kuten alkuperäisessä kirjoitin, kuvamme sijaisvanhemmuudesta on mielestäni realistinen. Kehitysvammaisuus tai väkivaltaisuus ”ei pelota” ja uskomme todella pärjäävämmemme koska omaamme vahvan kokemuksen psykiatrisista lapsista/nuorista, kehitysvammaisuudesta sekä siitä, mitä myös perheiden kanssa työskenteleminen on. Sijaislapsi ei lähtisi ”kiertoon” oman ”tieltä” missään tapauksessa. Tunnistamme riskit, myös tämän mahdollisen väkivaltaisuuden tai ”hyperaktiivisuuden” kuten kirjoitit.” (Viesti 40)

Kirjoittaja kertoo hänen ja puolisonsa ”omaavan vahvan kokemuksen psykiatrisista nuorista/lapsista, kehitysvammaisuudesta ja perheiden kanssa työskentelystä”. Tällä hakija argumentoi, miksi juuri he olisivat hyviä sijaisvanhempia. Sanavalinta ”vahva kokemus” on sama kuin mitä monesti käytetään työhakemuksissa ilmaisemaan omaa osaamista tai jota hakijalta toivotaan työpaikkailmoituksissa. Sanavalinnalla osoitetaan omaa osaamista ja tehtävään soveltuvuutta. Kirjoittaja hakee hyväksyntää palstan muilta jäseniltä omasta ja puolisonsa soveltuvuudesta sijaisvanhemmaksi ja siitä, miksi juuri heidät pitäisi *palkata*.

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmuuden ammatillisuutta rakennetaan puheenvuoroissa, joissa kerrotaan yhteistyöstä biologisten vanhempien kanssa. Seuraavassa aineistoesimerkissä kirjoittaja kertoo, mikä on hänen mielestään sijaisvanhemmuuden tehtävä.

”Jos haluat sijaisperheeksi, sinun tulee mielestäni ymmärtää, että parasta mitä voi tapahtua, on lapsen kiintyminen, lapsen rakastaminen ja lopulta yhteistyön (joka sisältää biologisiin vanhempiin yhteydenpidon ja halukkuuden siihen...) johtaminen siihen, että lapsella on mahdollisuuksia palata vanhempien kanssa tasapainoiseen elämään.” (Viesti 202)

Sijaisvanhemmista piirtyy kuva yhteistyötä tekevinä ihmisinä, joiden yhteistyökumppaneita on biologiset vanhemmat. Sijaisvanhempien ammatillisuus rakentuu ponnisteluista sijoituksen lopettamiseksi yhteistyössä biologisten vanhempien kanssa. Sijaisvanhempien omia tunteita ei kielletä (lapsen kiintyminen ja rakastaminen), mutta ne eivät saa olla este lapsen parhaan eteen työskentelylle. Ammatillisuus näyttyy toimintana, jota tehdään omat tunteet huomioiden, mutta ne tarpeen tullen taka-alalle työntäen.

Paitsi yhteistyö biologisten vanhempien kanssa, myös yhteistyö sosiaalitoimen kanssa rakensi sijaisvanhemmuudesta kuvaa ammatillisena toimintana. Seuraavassa aineistoesimerkissä vastataan sijaisvanhemmaksi aikovalle.

Unohda sijaisvanhemmuus. Sijaislapsesta ei koskaan voi sanoa ettei häntä palauteta kotiin, ja se on aina tavoitteena. Kontakti biologisiin vanhempiin on aina ja yhteistyön tekeminen lapsen biologisen suvun ja sosiaalityöntekijän kanssa on ehdoton sijaisvanhemmuuden edellytys. Sosiaalityöntekijä valvoo koko sijoituksen ajan ja myös yllätyskäynteihin on oikeus, vaikka yleensä tapaamiset on sovittuja.” (Viesti 201)

Kirjoittaja haluaa osoittaa sijaisvanhemmaksi aikovalle, että sijaisvanhemmilla pitää olla työsään mukana myös ammatillinen ulottuvuus. Se on olennainen osa sijaisvanhemman työtä ja toimenkuvaa. Sijaisvanhempi ei voi kuvitella, että hän saa pitää lapsen omanaan ja voi olla ilman kontaktia biologisiin vanhempiin tai sosiaalityöntekijöihin. Tässä mielessä ammatillisen vanhemman repertuaari on vastakohta oikean vanhemman repertuaarille. Kirjoittaja toteaa, että sijaisuollon tavoitteena on aina lapsen palauttaminen kotiin. Tällä hän rakentaa eroa oikean vanhemman ja ammatillisen vanhemman välille.

Tämän repertuaarin funktiona on sijaisvanhemmuuden esiintuominen työnä ja ammatillisena toimintana. Ammatillisuudella korostetaan sijaisvanhemmuuden yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä katsottua lapsen palauttamista biologisille vanhemmilleen. Sijaisvanhemman ammatillisuus tulee esille, kun työskennellään yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden ja biologisten vanhempien kanssa. Oma ammatillisuutta korostamalla halutaan myös osoittaa, miksi juuri kirjoittaja olisi soveltuva sijaisvanhemman tehtävään.

5.7. Tehtävään soveltumattoman repertuaari

Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmista muodostetaan kuvaa sijaisvanhemman tehtävään soveltumattomina ihmisinä. Tämä repertuaari on monella tapaa auttajan repertuaarin vastakohta. Auttajan repertuaarissa sijaisvanhemmista rakentui kuva hyvinä ihmisinä, jotka toimivat sijaisvanhempina auttamisen halustaan ja olivat valmiita avaamaan kotinsa ja sydämensä sijaislapsille. Tässä repertuaarissa sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa kylminä ja ahneina ihmisinä, joiden

motiivit sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen ovat vähintäänkin epäilyttävät. Tähän puhetapaan kuuluvat kärkkäät ja jopa vihamieliset kirjoitukset. Useat viestit ovat varmastikin provokaatioita, joiden tarkoituksena on saada palstan keskustelijat kiistelemään keskenään. Tällaisten viestien kirjoittelijat ovat todennäköisesti pääasiassa huostaan otettujen lasten vanhempia ja sukulaisia. Tämän repertuaarin muodostumiseen eivät sijaisvanhemmat luultavasti juurikaan osallistuneet.

Tälle repertuaarille on ominaista sijaisvanhempien kuvaaminen muun muassa adjektiiveilla *kylmä*, *töykeä* ja *ahne*. Sijaisvanhemmista rakennetaan kuvaa kylminä ihmisinä, jotka eivät ajattele lasten etua tehdessään työtään. Lapsen edun korvaajana näyttäytyy oma etu.

”Myös sijaisperheissä voi sattua laiminlyöntejä. Kasvatus voi olla esim. muuten moitteetonta mutta tunnetasolla ollaan kylmiä ja jotkut haluavat erottaa lapsen alkuperäisistä ihmissuhteista mikä on mielestäni julmaa lapsen kannalta. Herää kysymys tuleeko silloin lapsesta ns. ”normaali, pärjäävä aikuinen”? (Viesti 3)

Kirjoittaja kumoaa lauseellaan *”myös sijaisperheissä voi tapahtua laiminlyöntejä”* olettamuksen, jonka mukaan sijaisvanhemmat hoitavat lapset hyvin ja moitteettomasti. Kirjoittaja haluaa tuoda esille sijaisperheiden *”nurjan puolen”* ja kertoa, että sijaisperheissä ei kaikki ole välttämättä sitä, miltä se näyttää. Sijaisvanhemmista piiryy kuva kylminä ja julmina ihmisinä, jotka eivät välitä lapsen edusta tai tahtovat tietien tahdoin toimia sitä vastaan. Sijaisvanhempien kylmyys rakentuu lapsen alkuperäisten ihmissuhteiden rikkomiseksi. Tehtävänsä soveltumaton sijaisvanhempi ei välitä lapsen biologisten suhteiden ylläpidosta ja säilyttämisestä.

Tässä repertuaarissa rakennettiin sijaisvanhemmista kuvaa rahanahneina ihmisinä, jotka toimivat sijaisvanhempina rahan takia. Tällaiset kirjoitukset olivat hyvin kärkkäitä ja kärjistäviä. Alla esimerkki edellä mainitun kaltaisesta tekstistä.

”Sijaisperheiden ahneus vie kunnilta varoja järjestää ennalta ehkäisevää avohuollon tukea.” (Viesti 47)

Kirjoittaja asettaa vastakkain sijaisperheille maksetun palkkion ja kuntien avohuollon tukitoimiin varatut rahat. Kirjoittajan mielestä sijaisperheille maksettu palkkio on pois lastensuojelun avohuollon tukitoimille varatuista resursseista. Sijaisvanhemmista piiryy kuva ihmisinä, jotka omal-

la ahneella toiminnallaan vaativat rahaa kunnilta niin paljon, että avohuollon tukitoimien asianmukainen järjestäminen vaarantuu. Samantyyllisiä kirjoituksia löytyy tästä repertuaarista enemmänkin. Rahanahneuden katsotaan olevan syy sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle ja sen vuoksi sijaisvanhemmat eivät voi olla sijaislapsen oikeita vanhempia.

”Valhetta kutsua äidiksi ja isäksi, rahalla hoitajia oletta.” (Viesti 192)

Kirjoittajan mukaan sijaisvanhemmat eivät voi koskaan olla lapsen oikeita vanhempia, koska he saavat rahaa lapsen hoitamisesta. Tässä on nähtävissä vastakkaisuutta oikean vanhemman repertuaarille. Sijaisvanhempien ahneutta rakennetaan myös kertomalla, kuinka paljon sijaislapsia sijaisperheet ovat ottaneet ja kuinka paljon he saavat rahaa tästä. Asia saatetaan ilmaista suoraan tai epäsuoremmin vihjailemalla esimerkiksi kuinka paljon jonkun sijaisvanhemman vuositulot verotustietojen mukaan ovat olleet.

Tavallista tälle repertuaarille on se, että sijaisvanhempia kuvataan ironisesti paremmiksi ihmisiksi, jotka ylenkatsovat muita, varsinkin biologisia vanhempia. Sijaisvanhemmista käytetään monenlaisia kielikuvia, jotka ilmaisivat heidän ”paremmuuttaan”. Tällaisella puhetavalla halutaan ilmaista, että *kulissien* tapana tapahtuu asioita, jotka tekevät sijaisvanhemmista tehtäväänsä soveltumattomina.

”Sädekehänkin alla tehdään paljon paha. Kaikista kammottavinta on, että sädekehän kimalteessa ja hyvien ihmisten maineessa toisten lapsista syövät sijaisvanhemmatkin tekevät paljon paha lapsille ja näiden vanhemmille/sukulaisille.” (Viesti 106)

Tässä aineistoesimerkissä kuvataan sijaisvanhempien *paremmuutta* sädekehän käsitteellä. *Sädekehä* liitetään normaalisti hyvyyteen ja pyyteettömyyteen. Sijaisvanhempien oletetusta hyvyydestä ja *sädekehästä* huolimatta, he tekevät kuitenkin pahoja asioita. Sijaisvanhemmuudesta rakentuu kuva oletetusta hyvästä ihmisyydestä, jonka takana totuus on kuitenkin toinen. Sijaisvanhempien ”paremmuutta” saatettiin ilmaista myös kristinuskosta tutuin termein.

”Onko sijaisvanhemmilla heikko itsetunto, kun on niin kamala tarve pyrkiä osoittamaan olevansa parempaa, valittua kansaa. Jos ihmisellä on asiat ok, ei hänen koko ajan tarvitse lytätä toisia ja esittää olevansa suunnilleen vapahtajasta seuraava” (Viesti 110)

Kirjoittaja kuvaa ironisesti sijaisvanhempien kuvittelevan olevansa *valittua kansaa* ja *vapahtajasta seuraavia*. Tällä halutaan ilmaista sijaisvanhempien kuvittelevan olevansa parempia ihmisiä, jotka voivat toimia kuten haluavat, muista välittämättä. Kirjoittaja rakentaa sijaisvanhemmista kuvaa muita alistamaan pyrkivinä, mutta itseään hyvinä ihmisinä pitävinä.

Tämän repertuaarin funktiona on tuoda esille sijaisvanhemmat kylminä, tönkeinä ja ahneina ihmisinä. Sijaisvanhempia pidetään yleisesti hyvinä ihmisinä, jotka auttavat apua tarvitsevia lapsia. Tässä repertuaarissa halutaan ravistella tätä kuvaa ja kertoa sijaisvanhemmuuden *toisesta puolesta*. Tässä repertuaarissa keskustelivat lähinnä huostaan otettujen lasten vanhemmat ja sukulaiset. Heidän viestiensä funktiona on ehkä purkaa huostaanotosta aiheutuvia negatiivisia tunteita sijaisvanhempiin kyseenalaistamalla heidän toimintansa. Sijaisvanhempia arvostelemalla he pystyivät nostamaan omaa profiiliaan.

5.8. Yhteenveto repertuaareista

Seuraavaan taulukkoon olen koonnut aineistostani löytämäni repertuaarit. Taulukon tarkoituksena on esitellä repertuaarien keskeiset sisällöt ja funktiot tiivistetysti.

TAULUKKO 1 Yhteenveto sijaisvanhemmuuden repertuaareista

Repertuaari	Keskeinen sisältö	Funktio
OIKEA VANHEMPI	<ul style="list-style-type: none"> -samankaltaisuus tavallisen vanhemmuuden kanssa -sijaislapset osa perhettä ja samanarvoisia omien lasten kanssa -<i>äiti</i> ja <i>isä</i> -sanojen käyttö sijaisvanhemmista -biologisten vanhempien korvaajia 	<ul style="list-style-type: none"> -sijaisvanhemmuuden ja tavallisen vanhemmuuden samankaltaisuuden osoittaminen
AUTTAJA	<ul style="list-style-type: none"> - lähtökohtana auttamisen halu - kunnioitettavaa ja arvokasta toimintaa -hyvä ihminen ja hyväntekijä 	<ul style="list-style-type: none"> -sijaisvanhempien esiintuominen hyväntekijöinä ja auttajina -sijaisvanhemmuuden puolustus hyökkäävää kommentointia vastaan
RASKAAN TYÖN RAATAJA	<ul style="list-style-type: none"> -voimia viemää, raskasta ja rankkaa työtä -yhteistyön hankaluus biologisten vanhempien kanssa -pärvääjä 	<ul style="list-style-type: none"> -sijaisvanhemmuuden raskaan ja vaativan puolen esille tuominen -sijaisvanhemmiksi aikovien varoittaminen sijaisvanhemmuuden varjopuolista
KUNNOLLINEN IHMINEN	<ul style="list-style-type: none"> -elämän perusasiat kunnossa -”kunnan kansalainen” 	

EI-OIKEA VANHEMPI	-toissijaista biologiseen vanhemmuuteen nähden -sijaislapset eivät ole omiin lapsiin verrattavissa -roolina <i>hoitaja</i> ja <i>sijainen</i>	-biologisten vanhempien arvon nostaminen
AMMATILLINEN VANHEMPI	-sijaisvanhemmuuden kuvaaminen työnä -koulutuksen, työkokemuksen ja ammattitaidon esille tuominen -yhteistyökumppaneina biologiset vanhemmat ja sosiaalitoimi	-sijaisvanhemmuuden esille tuominen työnä ja ammatillisena toimintana
TEHTÄVÄÄN SOVELTUMATON	-kylmiä ja ahneita ihmisiä, joiden motiivit sijaisvanhemmuudelle kyseenalaiset -oman edun tavoittelu -omasta mielestään ”parempia ihmisiä”	- sijaisvanhemmuuden yleisen käsityksen ravisteleminen ja kyseenalaistaminen -huostaan otettujen lasten vanhempien profiilin nostaminen

Aineistosta löytämilläni repertuaareilla on melko suuriakin keskinäisiä eroja. Tietyissä repertuaareissa on nähtävissä kuitenkin myös samankaltaisuuksia. Analyysiä tehdessäni tunnistin ensimmäiseksi helpommin löydettävissä olevat tai yhteiskunnassamme näkyvimmin esillä olevat repertuaarit. Taulukossa olevasta repertuaarien järjestyksestä pystyy jo näkemään, mitkä repertuaarit ovat olleet helpommin tunnistettavissa. Mitä pidemmälle taulukkoa mennään, sitä harvinaisemmiksi tai julkisen keskustelun ulkopuolelle suuntautuviksi repertuaarit muuttuvat.

Julkisessa keskustelussa näkyvimmin ovat esillä *oikean vanhemman*, *auttajan* ja *kunnollisen ihmisen* repertuaarit. Näissä repertuaareissa sijaisvanhemmat nähdään positiivisessa valossa van-

hemman ja hyväntekijän roolissa. Nämä sijaisvanhemmuuden repertuaarit on helppo hyväksyä ja ajatella kaikkien sijaisvanhempien toimivan tällaisista lähtökohdista käsin. Sijaisperheet mielletään helposti *tavallisiksi* ydinperheiksi, joiden peruslähtökohdat ovat kunnossa. *Kunnollisen ihmisen* repertuaari uusintaa tällaista ajatusmaailmaa. Sijaisperheiksi on aineistoni mukaan edelleen vaikea hyväksyä esimerkiksi yksinhuoltajaperhettä tai maahanmuuttajaperhettä. Perinteinen käsitys sijaisvanhemmuudesta on iskostunut tiukasti yhteiskuntaamme; sijaisvanhemman tulee pitää sijaislasta kuin omanaan, sijaisvanhempien on oltava tavallisia ihmisiä, sijaisvanhemmilla tulee olla vakaat olosuhteet ja sijaisvanhemmuuden lähtökohtana tulee olla auttamisen halu.

Raskaan työn raatajan repertuaari ei vastaa välttämättä yhtä laajasti yleistä käsitystä sijaisvanhemmuudesta kuin edellä mainitut kolme repertuaaria. *Raskaan työn raatajan* repertuaarille on kuitenkin ominaista se, että se tuo itse sijaisvanhemmuutta positiivisella tavalla esiin. Sijaisvanhemmat nähdään pärjääjinä, jotka tekevät raskasta ja arvostettavaa työtä. *Raskaan työn raatajan* repertuaari yhdessä *oikean vanhemman*, *kunnollisen ihmisen* ja *auttajan* repertuaarin kanssa luovat käsitystä sijaisvanhemmasta, joka hyvänä ihmisenä on nostettu tietynlaiselle jalustalle. Tähän käsitykseen eivät mahdu negatiiviset puolet sijaisvanhemmuudesta.

Ammatillisen vanhemman repertuaari ei tuo sijaisvanhemmuutta esille varsinaisesti negatiivisessa valossa, mutta siihen liittyy erilaisia piirteitä kuin repertuaareihin, joissa sijaisvanhemmuus nähdään positiivisessa valossa. Tämä repertuaari ei ole esillä julkisessa keskustelussa siinä määrin kuin aiemmin esillä olleet repertuaarit. Sijaisvanhemmuuden ammatillisuus ovat ongelmallinen käsite, koska sijaisvanhemmilta ei vaadita tehtävänsä jotakin tiettyä koulutusta. Sijaisvanhemmuuden ajattelevina työnä voi olla myös tabu, sillä usein sijaisvanhemmuus nähdään oikean vanhemmuuden kaltaisena, kuten *oikean vanhemman* repertuaarissa. Tällaiseen ajattelutapaan ei mahdu sijaisvanhemmuuden ajattelevina työn kaltaisena toimintana.

Ei-oikean vanhemman ja *tehtävään soveltumattoman* repertuaarit poikkeavat paljon edellä esitetyistä repertuaareista. *Ammatillisen vanhemman* repertuaarin kanssa niissä on samaa se, että kaikkia näitä voisi pitää tabuina, kun julkisesti puhutaan sijaisvanhemmuudesta. *Ei-oikean vanhemman* ja *tehtävään soveltumattoman* repertuaarit eivät mahdu siihen kuvaan sijaisvanhemmuudesta, joka välittyy muun muassa kirjallisuudesta käsin. Ehkä myös sosiaalityöntekijöiden, jotka

työskentelevät sijaisvanhempien kanssa, voi olla vaikea hyväksyä tällaista puolta sijaisvanhemmuudesta.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena oli tutkia Internet-keskustelupalstalla esiintyvää sijaisvanhemmuutta ja sen repertuaareja. Minua kiehtoi Internet-aineiston käyttö tutkielmassani, koska Internet on monelle luonnollinen kommunikointiväylä ja keskustelupalstat ovat suosittuja paikkoja, joissa voi keskustella itseään askarruttavista asioista. Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstaa seurattessani minua yllätti se, että palstalla keskustelivat paljon myös muutkin kuin sijaisvanhemmat. Aluksi tarkoitukseni oli erottaa aineistokseni ainoastaan ne keskusteluviestit, jotka pystyi tunnistamaan sijaisvanhemman kirjoittamiksi. Luovuin tästä ajatuksesta, kun tajusin, että aineiston rikkaus voisi olla sen moniäänisyys. Ajattelin, että aineisto, joka on rakentunut muun muassa sijaisvanhempien, sijaisvanhemmiksi aikovien, huostaan otettujen lasten vanhempien ja sukulaisten sekä (entisten) sijaislasten viesteistä voisi kuvata hyvin, mitä sijaisvanhemmuudesta ajatellaan ja miten siitä puhutaan. Aineiston analysoinnissa päätin käyttää diskurssianalyysiä, koska se sopi mielestäni erityisen hyvin keräämäni aineiston analysointiin ja siihen, mitä olin kiinnostunut tutkimaan aineistostani. Olennaista oli selvittää, miten sijaisvanhemmuudesta puhutaan ja miten sitä rakennetaan keskustelupalstalla.

Tutkielman tekoa aloittaessani lähdin liikkeelle sijaisvanhemmuutta koskevan tutkimuksen lukemisesta ja läpikäymisestä. Löytämieni aihetta koskevien tutkimusten perusteella minulle muodostui käsitys sijaisvanhemmuudesta erilaisena vanhemmuutena kuin niin sanottu tavallinen vanhemmuus. Sijaisvanhemmuuteen liittyy sellaisia tekijöitä, jotka omalta osaltaan muovaavat sijaisvanhempien vanhemmuutta. Esimerkiksi sijaislasten biologisten vanhempien yhteydenpito ja yhteistyö heidän kanssaan voivat vaikuttaa sijaisvanhempien kokemuksiin heidän omasta vanhemmuudestaan (Esim. Höjer 2001, 223–234). Sijaisvanhemmat voivat olla hyvinkin erilaisia toisiinsa nähden: jotkut sijaisvanhemmat kokevat sijaisvanhemmuuden samanlaisena kuin biologisen vanhemmuuden ja jotkut taas ajattelevat sijaisvanhemmuuden olevan enemmän työtä kuin vanhemmuuden kaltaista. Lukemieni tutkimusten perusteella ymmärsin, että sijaisvanhemmuutta ei voi laittaa yhteen muottiin vaan sijaisvanhemmat voivat olla hyvinkin erilaisia toisiinsa nähden. Oman tutkimukseni tuloksetkin tukevat tätä ajatusta. Sijaisvanhemmuudesta puhuttiin monella eri tapaa ja sijaisvanhemmuudesta rakennettiin hyvinkin erilaisia repertuaareja toisiinsa

nähden. Mielestäni oman tutkimukseni tulokset laajentavat vielä kuvaa sijaisvanhemmuudesta, verrattuna siihen kuvaan, jonka sain taustakirjallisuutta lukemalla.

Hain sijaisvanhemmuuden repertuaareja Internetin keskustelupalstalta käyttäen tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysiä. Tutkimusaineistoni perusteella sijaisvanhemmuutta koskevasta puheesta oli eriteltävissä seitsemän erilaista repertuaaria. Löytämieni seitsemän repertuaarin kautta sijaisvanhemmuus saa moninaisia merkityksiä eikä niistä ole yleistettävissä yhtä tiettyä sijaisvanhemman mallia. Sen sijaan eri repertuaarien kautta on ymmärrettävissä, miten vahvoja merkityksiä sijaisvanhemmuudella annetaan ja kuinka erilaista puhe sijaisvanhemmuudesta voi olla Internet-keskustelupalstalla kuin niin sanotussa julkisessa keskustelussa.

Löytämäni seitsemän repertuaaria olivat *oikean vanhemman* , *auttajan* , *raskaan työn raatajan* , *kunnollisen ihmisen*, *ei-oikean vanhemman* , *ammattillisen vanhemman* ja *tehtävään soveltumattoman* repertuaari. Repertuaarit menivät osittain päällekkäin ja limittäin, mutta jako näihin seitsemään toimi melko hyvin.

Osalle repertuaareista oli ominaista sijaisvanhempien esiin tuominen positiivisessa valossa. Sijaisvanhempia kuvattiin hyvinä ja auttavaisina ihmisinä, joilla on elämän perusasiat kunnossa. Näin tapahtui muun muassa *auttajan* ja *kunnollisen ihmisen* repertuaarissa. Näiden repertuaarien funktiona voitiin nähdä sijaisvanhemmuuden tuominen esiin arvokkaana toimintana, jota harjoittavat hyvät ja kunnolliset ihmiset. Muut keskustelijat haluttiin vakuuttaa sijaisvanhempien hyvydestä ja heidän tarkoituksperiensä oikeudesta. Nämä kirjoitukset saattoivat olla vastalauseita niille kirjoituksille, joissa epäiltiin sijaisvanhempia muun muassa sijaislasten pitämisestä rahan takia. *Tehtävään soveltumattoman* repertuaarin funktio oli taas vastakkainen näille. Sen funktiona oli osoittaa muille keskustelijoille, että sijaisvanhemmat eivät ole välttämättä vain hyviä ihmisiä, jotka haluavat lapsille parasta vaan heidänkin joukossaan voi olla niitä, jotka toimivat vain omaa etuaan ajatellen. Tyypillistä aineistolle oli myös sijaisvanhemmuuden esille tuominen raskaana ja rankkana asiana, kuten *raskaan työn raatajan* repertuaarissa. Tällaisten kirjoitusten funktiona oli lisätä sijaisvanhemmuuden arvostusta tai sijaisvanhemmiksi aikovien varoittaminen siitä, että he eivät kuvittelisi sijaisvanhemmuuden olevan liian helppoa. On huomattava, että keskusteluja käytiin sijaisvanhemmuuteen liittyvässä kontekstissa, Sijaisvanhemmuus-palstalla. Näin ollen kirjoittajat ovat ottaneet huomioon sen seikan, että yleisönä heidän kirjoituksilleen on oletettavasti suu-

rimmaksi osaksi myös itse sijaisvanhemmat, sijaisvanhemmuutta harkitsevat tai huostaan otettujen lasten biologiset vanhemmat. Näin ollen jää mietittäväksi, miten sijaisvanhemmuudesta puhuttaisiin jossakin muussa kontekstissa. Olisiko se samanlaista vai erilaista?

Mitä aineistosta löytämäni repertuaarit kertovat sijaisvanhemmuudesta? Vahvistuivatko ennakkokäsitykset sijaisvanhemmuuden luonteesta vai ilmenikö tuloksista jotakin odottamatonta? Näen analysoimissani repertuaareissa jossain määrin yhteneväisyyksiä tutkielmani teoriaosuudessa käyttämiini aiempiin tutkimuksiin. Esimerkiksi *ammattillisen vanhemman* repertuaarissa sijaisvanhemmuudesta rakennettiin kuvaa työnä ja ammattina. Tutkimusten mukaan monet sijaisvanhemmista näkevät sijaisvanhemmuuden olevan työ ja ammatti, jota tehdään elääkseen. Sijaisvanhemmilta toivottiin myös ammatillisen otteen lisäämistä. (Esim. Manninen 2001, 40; Ketola 1998, 57).

Oikean vanhemman, auttajan ja kunnollisen ihmisen repertuaarit ovat sellaisia, jotka ovat yhteneväisiä sen kanssa, mitä sijaisvanhemmista ajatellaan ja millaisiksi heidät kuvataan yleensä. Näiden repertuaarien luoma kuva sijaisvanhemmuudesta on sellainen, joka on tuttu julkisesta keskustelusta ja tutkimuskirjallisuudesta. Huomasin analyysiä tehdessäni, että nämä kolme repertuaaria oli helpompi tunnistaa aineistostani kuin muut repertuaarit. Ehkä itsellenikin oli ennakkoletus sijaisvanhemmuuden luonteesta, joka johdatteli minut löytämään ensimmäiseksi juuri nämä repertuaarit. Sijaisvanhemmat nähdään ihmisinä, jotka ovat ryhtyneet sijaisvanhemmiksi rakkaudesta lapsiin ja halusta auttaa. Sijaisvanhemmat nähdään sijaislapsiinsa kiintyneinä ja heitä omien lasten asemassa pitävinä vanhempina. (Esim. Valkonen 1996, 68–69; Höjer 2001, 227–228.) Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstalla tästä käsityksestä haluttiin pitää kiinni ja sitä puolustettiin muunlaista kommentointia vastaan. Tätä käsitystä puolustivat erityisesti keskustelijat, jotka tulkitsin sijaisvanhemmiksi ja sijaisvanhemmiksi aikoviksi. Monet sijaisvanhemmiksi aikovat ajattelivat sijaisvanhemmuudesta perinteisesti: sijaisvanhemmilla pitää olla talous ja parisuhde kunnossa, sijaisvanhemmaksi ryhtyminen pitää lähteä auttamisen halusta käsin, sijaisvanhempien tulee luoda sijaislapsiin samanlainen lapsi-vanhempi –suhde kuin biologisiin lapsiin ja niin edelleen. Jotkut keskustelijat halusivat täydentää sijaisvanhemmiksi aikovien kuvaa sijaisvanhemmuudesta korostamalla sijaisvanhemmuuden raskasta ja rankkaa puolta. Tämä näkyi *raskaan työn raatajan* repertuaarissa. *Oikean vanhemman, auttajan ja kunnollisen ihmisen* repertuaareissa

uusinnettiin yleistä ja perinteistä käsitystä sijaisvanhemmuudesta. Tämä käsitys joutui käymään kamppailua muiden repertuaarien kanssa sijaisvanhemmuuden luonteesta.

Ei -oikean vanhemman ja tehtävään soveltumattoman repertuaarit ovat sellaisia, jotka taas poikkeavat siitä, mitä sijaisvanhemmista ja sijaisvanhemmuudesta käsitykseni mukaan yleisesti ajatellaan. Keskustelupalstoilla on helppo anonymiteetin suojissa tuoda omat mielipiteet esiin ja keskustelu voikin olla hyvin suorasukaista ja jopa aggressiivista. Keskustelupalsta tilana antaa mahdollisuuden kärkkääseenkin mielipiteen vaihtoon, koska sanomisia ei voida yhdistää tiettyyn henkilöön. (Esim. Wallace 1999, 124–125; Matikainen 2006, 118.) Keskustelupalstan luonne on osaltaan yksi selittävä tekijä sille, miksi aineistoni oli sellainen kuin oli ja miksi sieltä pystyi tulkitsemaan *ei-oikean vanhemman-* ja *tehtävään soveltumattoman* repertuaarit. On hyvä pysähtyä myös miettimään, puhuvatko keskustelijat todella niin, miten he ajattelevat ja ovatko keskustelijat ylipäättänsä niitä, keitä he esittävät olevansa.

Jotkin keskustelupalstalla esitettävistä mielipiteistä voivat myös olla provokaatioita tai *trolleja* eli tahallaan ärsyttämään pyrkiviä henkilöitä tai viestejä (Turtiainen 2009, 216). Joku keskustelijoista voi esimerkiksi tehdä keskustelunaloituksen, jolla hän pyrkii saamaan muut ärsyyntymään ja aloittamaan kiivaan sananvaihdon jostakin asiasta. Uskon, että omassa aineistossanikin voi olla joitakin provokaatioita ja *trolleja*, mutta en näe sitä ongelmana. *Trolli* voi saada liikkeelle kiivaan keskustelun, jossa puolustetaan omaa kantaa ja perustellaan omia mielipiteitä. Arvelen, että *trolleista* on voinut lähteä liikkeelle keskusteluja, jotka ovat toimineet hedelmällisenä aineistona minun tutkielmassani. Erityisesti *tehtävään soveltumattoman* repertuaarissa käydään kiivasta sananvaihtoa sijaisvanhemmuudesta ja voi olla, että keskusteluissa esiintyy *trolleja*. Tulkitsin, että *tehtävään soveltumattoman* repertuaaria rakensivat erityisesti huostaan otettujen lasten vanhemmat, joiden katkeruus ja jopa viha näkyivät heidän kirjoittamissaan teksteissä. Tässä palataan kysymykseen keskustelupalstojen luonteesta. Suomi24-sivuston avoin Sijaisvanhemmuuskeskustelupalsta tuotti aineiston, jonka uskon olevan hyvinkin erilainen kuin, mitä olisi esimerkiksi Perhehoitoliitto ry:n suljetulta sijaisvanhemmille tarkoitettulta keskustelupalstalta kerätty aineisto. Olisi mielenkiintoista ottaa Perhehoitoliiton palstalta samansuuruinen aineisto ja analysoida siitä sijaisvanhemmuuden repertuaareja. Olen melko varma, että tulokset olisivat hyvinkin erilaisia kuin tämän tutkielman tulokset. Arvelen, että ainakin tehtävään soveltumattoman repertuaa-

ria ja ehkä joitakin muitakin repertuaareja ei olisi ollut löydettävissä Perhehoitoliiton keskustelupalstasta kerätyn aineiston perusteella. Palstan avoimuus on tekijä, joka saa helpommin osallistumaan keskusteluun ja se ei välttämättä rajaa kohderyhmää niin paljon kuin suljetut palstat. En ole käynyt Perhehoitoliiton keskustelupalstalla, mutta arvelen, että siellä keskustelevat nimenomaan enemmän juuri sijaisvanhemmat, kun taas Suomi24:n palstalla keskustelivat sijaisvanhempien lisäksi monet muutkin henkilöt. Hyvä on myös muistaa, että tutkielmani tulokset ovat analysoitu aineiston perusteella, jonka ovat muodostaneet tiettyjen ihmisten keskustelut. Keskustelussa ei ole mukana esimerkiksi koko sijaisvanhempien kirjoa. Tämäkin on vaikuttanut siihen, millaiseksi tutkimukseni tulokset ovat muodostuneet.

Vaikka repertuaareja, jotka poikkeavat tutkimuskirjallisuuden esittämästä ja julkisen keskustelun luomasta kuvasta sijaisvanhemmuudesta, ei löytyisikään jotakin toista keskustelupalstaa analysoimalla, ovat ne kuitenkin tärkeitä tutkimustuloksia. Mielestäni repertuaarien ”arvoa” ei vähennä se, että joitakin muita keskusteluja analysoimalla vastaavia tuloksia ei olisi tullut. Suomi24-sivusto on Suomen suurin verkkoyhteisö, jonka keskusteluihin osallistuu oletettavasti monenlaisia ihmisiä. Jos ajattelee vertailukohteena Perhehoitoliiton palstaa, voisi kuvitella, että sen keskusteluiden osallistujajoukko on suppeampi. Aineistoni rikkaus onkin se, että se koostuu oletettavasti monenlaisten ihmisten keskusteluista ja mielipiteistä. Tämä tuo moniäänisyyttä ja monitasoisuutta aineistooni.

Oli kiinnostava huomata, kuinka erilaisia käsityksiä ja kuvauksia sijaisvanhemmista mahtui Sijaisvanhemmuus-keskustelupalstalle. Kirjallisuuden perusteella saamani kuva sijaisvanhemmuudesta sai täydennystä ja uuttakin tietoa sijaisvanhemmuudesta tuli. Tärkeä löydös on mielestäni se, kuinka moniulotteista sijaisvanhemmuus on ja se, kuinka monella eri tavalla sijaisvanhemmuutta voidaan kuvata ja kuinka erilaisia sijaisvanhemmat ovat toisiinsa nähden. Mielestäni tämä on tärkeää ottaa huomioon sijaisvanhempien kanssa toimiessa, jota itsekin teen lastensuojelun sijaishuollossa työskennellessäni. Olen pohtinut, miten analysoimani repertuaarit näkyvät sijaisperheiden kanssa työskennellessä ja kuinka ne otetaan huomioon muun muassa sijaisperheitä rekrytoidessa. Sijaisvanhemmista ajatellaan julkisesti pääsääntöisesti niin kuin *oikean vanhemman, auttajan ja kunnollisen ihmisen* repertuaareissa. Tämä käsitys sijaisvanhemmuudesta on pohjana, kun heidän kanssaan työskennellään. Herää kysymys, yritetäänkö sijaisvanhemmat laittaa samaan

muottiin ja työskennelläänkö ja tuetaanko heitä kaikkia yhdenmukaisella tavalla. Annetaanko tilaa esimerkiksi sille, joka näkyy *ei-oikean vanhemman* repertuaarissa eli hyväksytäänkö se, jos sijaisvanhempi ei tunne sijaislasta kuin omaksi lapsekseen?

Jos *ei-oikean vanhemman* ja *tehtävään soveltumattoman* repertuaarit näkyvät muuallakin kuin Internet-keskustelupalstalla, on aiheellista miettiä, miten se vaikuttaa perhehoidon kehittämiseen. Sijaisvanhempia valmentaessa tarvitsisi ottaa huomioon erilaisia asioita, muun muassa pohtia, rinnastetaanko sijaisvanhemmuus liikaa tavalliseen vanhemmuuteen. Syytä on myös pohtia, onko sijaisvanhemmuus muuttumassa yhä enemmän ammatillisemmaksi toiminnaksi. Voi olla vaikea hyväksyä ajatusta siitä, että sijaisvanhemmat ajattelisivat sijaisvanhemmuuden olevan työtä siinä missä jonkin muunkin työn. Jos sijaisvanhemmista löytyy todellisuudessa *tehtävään soveltumattomia*, voi miettiä, ovatko kriteerit sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle liian löyhät. Tässä piilee kuitenkin ristiriita: toisaalta pitäisi valvoa, keitä sijaisvanhemmiksi ”kelpuutetaan” ja toisaalta sijaisvanhemmista on huutava pula.

Yksi tutkielmani näkökulma oli julkisuus ja erityisesti perheen ja vanhemmuuden tuominen julkisuuteen. Aiemmin perhe-elämä pidettiin visusti neljän seinän sisällä, mutta nykyään sitä tuodaan yhä enemmän yksityisen piiristä julkisen piiriin. Uudet mediat, Internet mukaan lukien, on muuttanut yksityisen ja julkisen välistä suhdetta (Kuula 2006, 193; Heinonen 2001, 48). Omista henkilökohtaisista kokemuksistaan kirjoittaminen Internet-keskustelupalstalle on mielenkiintoinen ilmiö, jonka voi liittää yleisemmin yksityisen tuomiseen julkisuuteen. Internetin keskustelupalstat eivät ole varsinaisesti julkisuuden areenoita, mutta niitä voisi kutsua esimerkiksi puolijulkisiksi areenoiksi, kuten olen tehnyt tässä tutkielmassa. On mielenkiintoista pohtia, miksi ihmiset kirjoittelevat Internetin keskustelupalstoille. Keskustelupalsta on väylä keskustella omaa itseään lähellä olevista asioista samanhenkisten ihmisten kanssa. Keskustelupalstoilla on nähtävissä se, että oma elämä halutaan jakaa (julkisesti) muiden kanssa. Keskustelupalstoilla on helppo keskustella anonyymisti. Jotkut eivät ehkä tajuakaan, että huomaamatta jakavat omat murheensa jopa satojen ihmisten kanssa.

Sijaisvanhemmat ovat tottuneet siihen, että heidän vanhemmuuttaan arvioidaan julkisesti, erityisesti lastensuojelun taholta. Vaikuttaako tämä siihen, miten sijaisvanhemmat keskustelevat Internet-palstalla? Sijaisvanhemmat ovat tottuneet keskustelemaan omasta vanhemmuudestaan julki-

sesti ja ehkä siksikin tuovat sitä avoimesti esiin myös keskustelupalstalla. Sijaisvanhempia kärkeästi kommentoivat saattavat ajatella, että sijaisvanhemmat ovat tottuneet ja sijaisvanhempien ”kuuluu” olla julkisen arvioinnin kohteena ja sen vuoksi ryöpyttävät näitä välillä rankastikin.

Ketkä ovat sitten ne ihmiset, jotka keskustelevat omista asioistaan keskustelupalstoilla? Tähän kysymykseen on vaikea antaa yksiselitteistä vastausta. Keskustelupalstoille hakeutumiseen voi olla erilaisia syitä: joillekin keskustelupalstat voivat olla vertaistuen lähde, joillekin purkautumisen- ja joillekin yhteiskunnallisen vaikuttamisen paikka. Näen, että näitä kaikkia syitä voi soveltaa myös Sijaisvanhemmuus-palstan keskustelijoihin. Palsta saattoi toimia joillekin vertaistukena, mutta luulen, että aggressiiviset ja sijaisvanhempia syyttelevät viestit saattoivat vähentää palstan tätä funktiota. Suljetumpi ja osanottajamääriltään pienempi palsta on toimii todennäköisesti paremmin vertaistukena. Turtiaisen (2009) mukaan tiettyihin aiheisiin keskittyvät kirjautumista vaativat alueet toteuttavat paremmin keskusteluyhteisön piirteitä kuin avoimet palstat. Suljetummalla palstalla on vähemmän häiriköitä ja keskustelun taso on asiallisempaa. (Mt., 216–217.) Voisi kuvitella, että esimerkiksi Perhehoitoliiton keskustelupalsta toimii parempana vertaistuen lähteenä sijaisvanhemmille kuin Suomi24:n vastaava palsta.

Keskustelupalstalla voi luoda itselleen identiteetin, joka poikkeaa reaalielämän identiteetistä. Verkkoidentiteetti on se osa ihmisestä, jonka muut kohtaavat verkossa. Verkkoidentiteetti muodostuu siitä, millainen esittää olevansa ja millainen osoittaa olevansa. Tiettyä tyyliä tai imagoa voi tavoitella, mutta todellinen kuva henkilöstä muodostuu sosiaalisessa kanssakäymisessä. Yhdellä ihmisellä voi olla yksi tai useampia verkkoidentiteettejä riippuen siitä, mitä tavoitteita hänellä on ja miten tiukasti haluaa pitää elämän osa-alueet verkossa erillään. (Aalto & Uusisaari 2009, 114–115.) Verkossa esitetty identiteetti ei ole siis ”koko totuus” vaan vain pieni pala ihmisestä.

Kotisivut tarjoavat tilaisuuden itsensä julkiselle rakentamiselle tavalla, joka ei ole mahdollista paperilla ja kasvokontaktissa. Internet antaa ihmisille kyvyn esittää itse rakentamaansa identiteettiä muille, koska ihmiset eivät tapaa todennäköisesti muita kasvokkain. (Heinonen 2001, 49; 65.) Risto Heinonen käyttää esimerkkinä kotisivuja, mutta mielestäni Heinosen esittämää itsensä julkista rakentamista voi soveltaa myös keskustelupalstoihin. Keskustelupalstalla itselle voidaan rakentaa toisenlaista identiteettiä kuin todellisessa elämässä. Rakennettu identiteetti voi olla

”ihanneidentiteetti”, jolloin itseen liitetään sellaisia ominaisuuksia, joita itsessä toivottaisiin olevan. Tietyntyyppisen identiteetin omaksumalla tai siihen tiettyjä piirteitä liittäen voi Internetissä aiheuttaa tietoisesti keskustelua, jota ei välttämättä omana itsenään aiheuttaisi. Tämä on helppoa juuri kasvokkaskontaktin puuttuessa.

Itsensä esittämiseen ja identiteetin luomiseen Internetissä liittyy usein hämmästyttävä suoruus ja avoimuus. Ihmetystä herättää se, miksi ihmiset haluavat kertoa verkossa hyvinkin henkilökohtaisia asioita, joita he eivät kasvokkaisissa tilanteissa kertoisi yhtä herkästi. Tätä voidaan selittää osaksi välineen luonteella. Toisaalta kyseessä voi olla yleisempi kulttuurinen piirre, jota voidaan sanoa tunnustuksen yhteiskunnaksi. (Matikainen 2006, 120.) Verkossa tapahtuvaan toimintaan voidaan liittää tunnustuksellisuus ja avautuminen. Avautua voidaan muun muassa verkkokeskusteluissa, blogeissa ja päiväkirjoissa. Tunnustamisella ja avautumisella luodaan omaa identiteettiä, joka halutaan julkisesti esittää muille ihmisille. Internetin luonne välineenä on yksi seikka, joka lisää ja antaa mahdollisuuksia julkisen identiteetin luomiseen. Pohdittavaksi jää, johtuuko perheen ja vanhemmuuden tuominen julkisuuteen välineiden, kuten Internetin, suomista mahdollisuuksista vai jostain muusta?

LÄHTEET

- Aalto, Tuija & Uusisaari, Marylka Yoe (2009) *Nettielämää. Sosiaalisen median maailmat*. Helsinki: BTJ kustannus.
- Andersson, Gunvor (2001) *The Motives of Foster Parents, Their Work and Circumstances*. *British Journal of Social Work* 31 (2), 235–248.
- Andersson, Gunvor (1989) *Pieni ja poissa kotoa. Tutkimus pikkulapsista ja heidän suhteestaan aikuisiin laitoksissa, sijaishuoneissa ja kotona*. Suom. Kaija Anttonen. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (2006) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Bardy, Marjatta (2001) *Pikkulapsen sijoitus oman kodin ulkopuolelle – syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohta*. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) *Eriarvoinen lapsuus*, 47–81.
- Eastman, K (1979) *The foster family in systems theory perspective*. *Child Welfare* 58 (9), 564–570.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, Hannele (2003) *Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä*. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 7-15.
- Forsberg Hannele (1998) *Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista*. Saarijärvi: Lastensuojelun keskusliitto.
- Garam, Irma (2002) *Julkista yksityiselämää. Poliittika ja erotiikka yleisön silmin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Nykyculttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 71.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Habermas, Jürgen (2004) Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Suom. Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino. (saks. alkuteos 1961)

Hankonen, Nelli & Ristolainen, Heidi & Lehtinen, Vilma (2007) Sosiaalipsykologisia lähestymistapoja verkkovuorovaikutukseen, *Psykologia* 42 (4), 276–288.

Heino, Tarja (2001) Sijoitukset sukulaisperheisiin lastensuojelussa. Helsinki: Stakes, Aiheita-monistesarja 19/2001.

Heinonen, Risto (2001) Digitaalinen minä. Helsinki: Edita.

Helminen, Jarkko (1998) Perhehoidon lainsäädäntö. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry.

Herring, Susan (1996) Introduction. Teoksessa Susan Herring (toim.) *Computer-mediated communication linguistic, social and cross-cultural perspectives*. Amsterdam: Benjamin, 1-12.

Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, Riitta (2000) Ylilatautunut yksityiselämä. Teoksessa Tommi Hoikkala & J.P. Roos (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 172–186.

Jallinoja, Riitta (1997) *Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Tampere: Gaudeamus.

Jokinen, Arja (2002) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2002) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2002) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.

Järvinen, Aki & Mäyrä, Ilkka (2000) Johdatus digitaaliseen kulttuuriin. Tampere: Vastapaino.

Kalland, Mirja & Sinkkonen, Jari (2001) Finnish Children in Foster Care: Evaluating the Breakdown of Long-Term Placements. *Child Welfare* 80 (5), 513–527.

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=2&hid=6&sid=e60c1c87-a4ae-49e3-9f7f-8556ec386f80%40sessionmgr11>. Viitattu 9.9.2009.

Keskinen, Mikko (1997) Verkon silmä ja korv@: kirjoitus ja puhe kasvokkain sähköpostikommunikaatiossa. Teoksessa Kai Mikkonen, Ilkka Mäyrä & Timo Sihvonen (toim.) Koneihminen – kirjoituksia kulttuurista ja fiktiosta koneen aikakaudella. Jyväskylä: Atena, 117–138.

Ketola, Jari (2008) Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–60.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laakso, Riitta (1998a) Ehdot selviksi. Pakkohoetaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia huostaanotosta ja ehdotuksia huostaanottomenettelyn parantamiseksi. Teoksessa Riitta Laakso & Peppi Saikku (1998) Hyvä huostaanotto? Helsinki: Stakes, Stakes aiheita 28/1998, 4-41.

Laakso, Riitta (1998b) Nuorten ääni huostaanotossa. Teoksessa Riitta Laakso & Peppi Saikku (1998) Hyvä huostaanotto? Helsinki: Stakes, Stakes aiheita 28/1998, 78–118

Laaksonen, Sari (1998) Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Anna-Maija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 256–264.

Lastensuojelu 2007 (2007) Stakes.

<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojeluteksti.htm>. Viitattu 3.9.2009

Laurila, Anja (1999) Toinen mahdollisuus. Pitkäaikainen sijaishoito ja aikuistuneen tytön identiteetti, minäkäsitys ja sijaishoitoirepresentaatio. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 701.

Laurila, Anja (1993) Lainaksi annettu lapsi. Sijaishoito-kokemuksia ja ajatuksia. Helsinki: Kirjapaja.

Manninen, Nina (2001) Vanhemmaksi vanhemman paikalle: sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään. Jyväskylän yliopisto: yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma.

Matikainen, Janne (2006) Identiteetti verkossa - yhteisöllisen vuorovaikutuksen näkökulma. Psykologia 41 (2), 112–122.

Mikkonen, Marjo (2002) Perhesijoitusten katkeaminen. Perheterapia 18 (2), 41–49.

Pasanen, Kaarina (2004) ”Mulla on ainakin kova ääni!” - välineitä sijoitetun lapsen kuunteluun. Nuorisotutkimus 22 (4), 53–58.

Perkiö, Elina (2008) Elämään selvinneet: narratiivinen tarkastelu lasten elämästä sijaisperheessä. Tampereen yliopisto: sosiaalitutkimuksen laitos, sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour. London: Sage.

PRIDE-valmennus (2009) Pesäpuu. <http://www.pesapuu.fi/index.phtml?s=475> . Viitattu 16.9.2009.

Pösö, Tarja (2004) Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Anna-Maija Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 202–213.

Rhodes, Kathryn & Orme, John & Buehler, Cheryl (2001) A Comparison of Family, Foster Parents Who Quit, Consider Quitting, and Plan to Continue Fostering. Social Service Review 75 (1), 84–114.

Rimmi, Sari (2000) Sijaisäitiys yksityisen, yhteiskunnallisen ja ammatillisen äitiyden risteyskohdassa. Jyväskylän yliopisto: yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiologian pro gradu -tutkielma.

Ritala-Koskinen, Aino (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, julkaisusarja D 38/2001.

Saarinen, Suvi (2006) Arjen ammattilaiset. Jyväskylän yliopisto: yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Schofield, Gillian & Beek, Mary (2009) Growing up in foster care: providing a secure base through adolescence. *Child and Family Social Work* 14 (3), 255-266.
<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/122505826/PDFSTART>. Viitattu 16.9.2009.

Sinclair, Ian & Gibbs, Ian & Wilson, Kate (2004) *Foster Carers: Why They Stay and Why They Leave*. Lontoo ja Philadelphia: Jessica Kinsley Publishers.

Sinclair, Ian (2005) *Fostering Now: Messages From Research*. Lontoo ja Philadelphia: Jessica Kinsley Publishers.

Smith, Brenda (1991) Australian Women and Foster Care: A Feminist Perspective. *Child Welfare* 70 (2), 175–184. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=1&hid=6&sid=8c6ee942-fc3d-4274-9c93-fa646d7efb7e%40sessionmgr11&bdata=JkF1dGhUeXBIPWNvb2tpZSxpcCx1aWQmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=ehh&AN=9103252648>. Viitattu 9.9.2009.

Suomela, Anu (2004) Missä viipyvät huostaanottoperheiden ihmisoikeudet? Teoksessa J.P.Roos (toim.) *Huostaanottokirja*. Turku: Design Nurmisaari, 33–53.

Suomen säädöskokoelma:

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Laki perhehoitajalain 2 §:n ja 3 §:n muuttamisesta 12.9.2006/948

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Perhehoitajalaki 3.4.1992/312

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710

Suoninen, Eero (1998) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Suoninen, Eero (1997) Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittelyä. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 580.

Thompson, John B. (1995) *The Media and Modernity. A Social Theory of the Media*. Cambridge: Polity Press.

Tilastokeskus (2007) *Suomalainen lapsi 2007*. Helsinki: Tilastokeskus, Väestö 2007.

Tolonen, Tarja (2004) Vanhemmuuden puutteen heijastuminen nuorten sosiaaliseen pääomaan. *Nuorisotutkimus* 22 (4), 17–33.

Turtiainen, Riikka (2009) Tunne netissä. Teoksessa: Petri Saarikoski, Jaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.) *Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria*. Helsinki: Gaudeamus.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valkonen, Leena (1996) Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonoorten vanhempi-suhteet. Helsinki: Stakes, Stakes tutkimuksia 52.

Vihma, Pirjo (1998) ”Tää on täyttä elämää”: sijaisvanhempien arjen vanhemmuus ja siitä selviytyminen. Jyväskylän yliopisto: Erityispedagogiikan laitos, pro gradu-tutkielma.

Viitaniemi, Sanna-Mari (1998) *Lapsille juuret ja siivet – ajatuksia ja kokemuksia sijaisvanhemmuudesta*. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos, nuorisotyön koulutusohjelman kandidaatin tutkielma.

Wallace, Patricia (1999) *The psychology of Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zahabi, Toini & Einemäki, Pekka (1996) *Perhehoitoon sijoitettujen yhteydenpito biologiseen sukuunsa*. Tampere: Tampereen kaupunki, Tampereen kaupungin sosiaali –ja terveystoimen julkaisu 6.

Ylikoski, Päivi (2000) “Ei sentään elämää vaikeampaa”. *Sijaisvanhempien kokemukset perhehoidon onnistumisesta*. Tampereen yliopisto: Psykologian laitos, psykologian pro gradu - tutkielma.